

Vattentjänstplan Mörbylånga kommun

2026–2037

Antagandehandling

Mörbylånga
kommun

Vattentjänstplan 2026-2037 Mörbylånga kommun

Dnr: PLEX-2025-96

Beslutad av kommunfullmäktige den xx

Foto/illustrationer: Mostphotos, Adobe Stock, Mörbylånga kommun

Innehåll

1.1 Inledning	6
1.1.1..... Innehåll och syfte	6
1.1.2..... VA-policy	7
1.1.3..... Organisation	10
2.1 Naturliga förutsättningar	12
2.1.1.....Klimat och klimatförändringar	12
2.1.2.....Berget och jorden	13
2.1.3..... Östersjön	14
2.1.4..... Grundvattnet	14
2.1.5..... Ytvattnet	14
2.2 Nuläge	15
2.2.1..... Den allmänna anläggningen	15
2.2.2..... Kommunalt dricksvatten	16
2.2.3..... Kommunalt spillvatten	22
2.2.4..... Kommunalt dagvatten	25
2.2.5..... Vatten i landskapet	28
2.2.6..... Mellankommunala intressen	30
2.2.7..... Utveckling av VA-anläggningen sedan 2015	30
2.2.8..... Enskilda dricksvattenanläggningar	32
2.2.9..... Enskilt avloppsvatten	33
2.2.10..... Vattenförekomster och dess miljö kvalitetsnormer	34
2.2.11..... Kommunens utveckling	37
2.3 Behov	40
2.3.1..... Behov dricksvatten	40
2.3.2..... Behov spillvatten	41
2.3.3..... Behov dagvatten	41

2.3.4.....	Förnyelseplan för VA-ledningsnätet	42
2.3.5.....	Förstudie södra Öland: Grönhögen ARV	43
2.3.6.....	Förstudie Färjestadens ARV (2025)	44
2.4	Strategisk miljöbedömning & bedömning enl. barnkonventionen	45
3.1	Handlingsplan	47
3.1.1.....	Övergripande åtgärder	48
3.1.2.....	Dricks- och grundvattenstärkande åtgärder	49
3.1.3.....	Åtgärder spillvatten	50
3.1.4.....	Åtgärder dagvatten	51
3.2	Områden med behov av allmän VA-försörjning	52
3.2.1.....	Större sammanhang	52
3.2.2.....	Identifiering av områden	53
3.2.3.....	Prioritering av områden	53
3.3	Handlingsplan för områden i väntan på VA-utbyggnad	62
3.4	Handlingsplan för områden med fortsatt enskild VA-försörjning	62
3.4.1.....	Nybyggnation	62
3.4.2.....	Enskilda dricksvattenbrunnar	62
3.4.3.....	Krav på enskilda avloppsanläggningar	63
3.4.4.....	Skyddsnivåer	63
3.4.5.....	Tillsyn av enskilda avlopp enligt miljöbalken	64
3.4.6.....	Gemensamhetsanläggningar	64
3.5	Vattenförsörjningsplan	65

1

Inledning och VA-policy

I.1 Inledning

I.1.1 Innehåll och syfte

VA-försörjning i ett större sammanhang är ett kommunalt ansvar och omfattar dricksvatten, spill-, och dagvatten. Sveriges riksdag beslutade under 2022 om ändringar i Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Ändringen innebär bland annat att alla kommuner från och med 31 december 2023 ska ha en aktuell vattentjänstplan. Vilka lagkrav, mål och styrande dokument som påverkar allmän VA-försörjning beskrivs vidare i *Bilaga 1*.

Detta dokument, Mörbylånga kommuns vattentjänstplan, utgår från och ersätter kommunens tidigare VA-plan från 2015 (antagen 2015-03-24). Vattentjänstplanen bygger på ställningstaganden som formulerats i och antagits genom VA-policyn (antagen 2023-12-18). VA-policyn är ett kommunövergripande styrdokument som tagits fram tillsammans med Borgholms kommun. VA-policyn ligger med i vattentjänstplanen.

Vattentjänstplanen beskriver hur en hållbar dagvattenhantering samt vatten- och avloppsförsörjning kan ske från idag till år 2037. Planen syftar till att ge förutsättningar för dricksvattenförsörjning av god kvalitet och avloppshantering med minimal påverkan på recipienten i ett förändrat klimat. Planen pekar ut riktningen för kommunens strategiska arbete med VA-frågor med syftet att skapa en god planering och ett förenklat samarbete över förvaltningsgränser inom VA- och vattenfrågor. Målet är att möjliggöra utveckling och tillväxt i hela kommunen och samtidigt skydda miljön och människors hälsa. Vattenförekomster i kommunen ska även uppnå god status där detta krävs enligt gällande lagstiftning. Planen ska beaktas i all övergripande planering.

Vattentjänstplanen är indelad i tre delar:

- *Del 1 Inledning och VA-policy*
- *Del 2. VA-översikt*
- *Del 3. VA-handlingsplan*

Översikten beskriver nuläget i den allmänna VA-anläggningen, de naturliga förutsättningarna i kommunen samt de lagkrav, mål och styrande dokument som utgör den rättsliga grunden för behandling av vattenrelaterade frågor. Handlingsplanen beskriver de åtgärder som krävs för att möta framtida behov av klimatanpassning och hållbara dricksvatten- och avloppslösningar samt områden med behov av kommunala vattentjänster enligt LAV. Beskrivningen är översiktlig och fördjupade utredningar krävs för att besluta om de rätta verkställande åtgärderna.

I.1.2 VA-policy

Styrande dokument

Ägardirektiv
Policy
Riktlinje
Rutin

Mörbylånga kommun

Datum
2023-10-17

Sida
2(4)

Policyn beskriver kommunens förhållningssätt i förhållande till lagar och andra föreskrifter. Den ska vara relativt kort och inte innehålla några egna mål.

Policyn aktualitetsprövas minst en gång per mandatperiod.

En policy beslutas normalt av kommunfullmäktige. Policyn ska vara bindande för alla nämnder i kommunen och hela förvaltningen.

Beslutad av:

Kommunfullmäktige

Beslutsdatum inkl. ev. §:

2023-12-18 § 221

Dokumentansvarig:

Hållbar utveckling

Dokumentet gäller för:

Mörbylånga kommun

Dokumentet gäller från och med:

2023-12-18

Dokumentet gäller till och med:

Tills vidare

Ev. dokumentkoppling:

Vattentjänstplan,
Översiktsplan, Miljö- och
klimatstrategi

Dnr:

KS 2023/000187-

Mörbylånga kommun

Datum
2023-10-17Sida
3(4)

1. Inledning

Mörbylånga kommun och Borgholms kommun har tillsammans tagit fram denna VA-policy. VA-policyn innehåller riktlinjer för hur den allmänna anläggningen för dricksvatten, spillvatten och dagvatten ska förvaltas och utvecklas.

Grunden för va-planeringen utgörs av den lagstiftning som rör vatten och avlopp, såsom Miljöbalken (1998:808), Plan- och bygglagen (2010:900) och Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. Med lagstiftningen som grund, anges i policyn kommunens övergripande ställningstaganden som ska beaktas vid alla beslut.

2. Syfte

VA-policyn ska vara vägledande för en långsiktig och effektiv VA-planering. Policyn ska tillsammans med Vattentjänstplanen bidra till en hållbar tillväxt och utveckling i kommunen, samt skydd av miljön och människors hälsa.

3. Kommunens ställningstagande

3.1 Gemensamt för dricks-, spill- och dagvatten

- Skyddet av den kommunala vattenförsörjningen ska prioriteras före andra intressen.
- Information och dialog ska öka medvetenheten om att vatten är en naturresurs som bör hanteras varsamt och att hushållning med vatten är ett gemensamt ansvar.
- Planeringen, utförandet och underhållet av dricks-, spill- och dagvattenhanteringen ska vara långsiktigt med en tidsaspekt på flera generationer och ska inkludera beredskap inför klimatförändringarnas effekter.
- Planeringen av dricks-, spill- och dagvatten ska finnas med i ett tidigt skede vid kommunens fysiska planering (användandet av mark och vatten samt utformning av den bebyggda miljön).
- Planeringen och utförandet av dricks-, spill- och dagvattenhantering ska göras med så tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt hållbara åtgärder som möjligt.
- Utbyggnad av den kommunala va-anläggningen ska göras på ett objektivt sätt och bedömningen ska ske utifrån behov ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt.
- Den befintliga kommunala va-anläggningen ska kontinuerligt underhållas och förbättras så att den upprätthåller den funktion som den är avsedd för.

3.2 Dricksvatten

- Råvattenkvalitén ska inom hela kommunen långsiktigt skyddas genom skyddsområden, tillsyn och information.
- Eventuella framtida råvattentäkter ska identifieras och befintliga och planerade kommunala vattentäkter ska långsiktigt skyddas, både vad det gäller tillgång och kvalitet, för att garantera dricksvattenförsörjningen för framtida generationer.
- För att skydda kommunens vattenförsörjning mot sabotage och skadegörelse ska kommunen arbeta förebyggande samt ha en optimal säkerhet.

3.3 Spillvatten

- Utbyggnad av kommunalt spillvatten, och i vissa fall även dagvatten, ska vid behov ske samtidigt som utbyggnad av kommunalt dricksvatten.

Mörbylånga kommun

Datum
2023-10-17Sida
4(4)

- Mottagande avloppsanläggning ska uppfylla dagens reningskrav, alternativt erhålla tillstånd för ny avloppsanläggning, innan dricksvatten dras fram.
- Genom information, rådgivning och tillsyn ska kommunala och enskilda avlopp uppfylla dagens reningskrav. Enskilda avlopp inom vattenskyddsområde eller med närhet till sjöar, vattendrag och kust ska prioriteras.
- Kommunen ska verka för återföring av näringsämnen från spillvattnet till jord- eller skogsbruksmark, samt återanvändning av vatten från reningsprocessen.

3.4 Dagvatten

- Omhändertagande av dagvatten ska ske så nära källan som möjligt för att förhindra att förorenat dagvatten når vattendrag eller hav, och för att förhindra översvämningar.
- Hanteringen av dagvatten ska bidra till en ökad grundvattenbildning genom infiltration och fördröjning.
- Dagvattensystemet bör utformas så att det bidrar till biologisk mångfald och rekreativa värden, samt fördröjer och renar flöden.

I.1.3 Organisation

Organisationen har bestått av en styrgrupp och en arbetsgrupp. Styrgruppen har utgjorts av chefer från kommunens tekniska verksamhet, samhällsbyggnad, hållbar utveckling samt miljöverksamheten. Arbetsgruppen har bestått av tjänstepersoner från samma verksamheter. I samverkan med kommunens tjänstepersoner tog Structor Miljö Öst AB fram ett underlag som sedan omarbetats av VA-strateg, VA-ingenjör och verksamhetsutvecklare vattenförvaltning inför samråd och granskning.

2

VA-översikt

2.1 Naturliga förutsättningar

2.1.1 Klimat och klimatförändringar

Ölands geografiska läge i Östersjön har en stor inverkan på öns klimat. Höstarna och vintrarna är milda då havet fungerar som en värmereservoar. På våren och försommaren kyler havet vilket ger Öland ett svalare klimat än fastlandet. Öland har en medelårsnederbörd på cirka 500 mm där huvuddelen av nederbörden faller under hösten. Den låga årsnederbörden beror på att de flesta lågtryck kommer in över Sverige från väster, och det mesta regnet faller på västsidan av sydsvenska höglandet.

Den låga nederbörden med hög solinstrålning och hög avdunstning gör att Öland är ett mycket torrt område. En bidragande orsak till det torra klimatet är också vindarna som gör att fukt snabbare avdunstar.

Värmekarta från MSB, maxtemperatur 2020-2022

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har under 2023 tagit fram en värmekarteringstjänst till stöd för arbetet med klimatanpassning.

Planeringsverktyget visar de högsta uppmätta temperaturerna under valda årsintervall och syftar till att kunna identifiera områden med höga temperaturer, såväl som områden där det finns en svalkande effekt.

Karteringen visar att stora områden i Mörbylånga kommun uppnår högre markyttemperaturer och har färre svala områden än någon annan kommun under sommarmånaderna.

År 2016 drabbades Öland av akut vattenbrist. Det året uppmättes historiskt låga grundvattennivåer efter flera torra vintrar. Till Mörbylånga kommun kördes dricksvatten i tankbilar och en dricksvattenledning från fastlandet kom på plats för att möta den omedelbara bristen. Under den rekordvarma sommaren år 2018 blev bristen på nederbörd återigen tydligt märkbar genom en omfattande torka i landskapet. Även under år 2025 var grundvattennivåerna ovanligt låga.

Utöver den akuta hanteringen av vattenbristen har både kommunen, regionen och privata aktörer vidtagit mer långsiktiga åtgärder för att öka tillgången på sötvatten på Öland. Att främja en minskad konsumtion av vatten är en sådan. En annan

åtgärd har varit att upprätta ett vattenverk för avsaltning av havsvatten. Mörbylånga kommun har påbörjat ett omfattande renoveringsarbete på befintligt ledningsnät för att minska utläckage av renat dricksvatten men även inläckage i spillvattenledningar som i praktiken leder bort grundvatten. Ytterligare en strategi, som på ett mer konkret sätt berör och omformar odlingslandskapet, är att hålla kvar vatten i landskapet genom att restaurera eller anlägga våtmarker och bevattningsdammar.

Den snabba klimatförändring som sker just nu innebär en ökad risk för minskad grundvattenbildning. De främsta orsakerna är förändrade nederbördsmonster, tidigare snösmältning, högre avdunstning och en längre vegetationsperiod som bidrar till en förlängd avsänkingsperiod av grundvattennivån under sommarhalvåret.

Borrning efter vatten under vattenkrisen 2016. Foto: Michael Ingard

2.1.2 Berget och jorden

Ölands berggrund utgörs nederst av sandsten, lerskiffer och överst av kalksten som alla är sedimentära bergarter och bildades i varma hav för cirka 450-500 miljoner år sedan. Vid den senaste istiden i Sverige bearbetades markytan genom att jord, sten och berg krossades och flyttades runt. Den jordart som lämnades kvar på berggrunden när inlandsisen drog sig tillbaka kallas morän. Moränen har en varierande kornstorlek och sammansättning och på mellersta och södra Öland finns ett stort inslag av lera i moränen.

När inlandsisen började smälta forsade enorma mängder vatten fram ur isen. Det strömmande vattnet i isälvarna tog med sig löst material, stenar, grus, sand med mera, när det forsade fram. Isälvsavlagringar kallas det stenmaterial som då lämnades kvar i olika formationer och storlekar. Isälvsavlagringar är mycket bra grundvattenmagasin vilket gör att de ofta används som vattentäkter. På Öland är isälvsavlagringarna relativt få, men inom Mörbylånga kommun finns två större, Strandskogsältet och området mellan Rälla och Linsänkan.

2.1.3 Östersjön

Östersjön är idag ett hav i obalans med en ökad areal döda havsbottnar, ökade algbloomningar, minskad utbredning av tångbälten, fiskarter som minskat i antal etc. Orsakerna till detta är många, t.ex. ökat trålfiske, punktutsläpp av miljögifter och avloppsvatten samt diffusa utsläpp av miljögifter och näringsämnen. Många punktutsläpp har upphört eller minskat men trots det är Östersjön fortfarande hårt belastat av miljögifter och näringsämnen. Tillförseln av stora mängder näringsämnen har påverkat Östersjöns ekosystem så att fintrådiga alger, plankton och andra arter har gynnats vilket har medfört kraftigt minskat siktdjup, ökade algbloomningar, minskning av fiskbestånd och döda bottenar.

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram för vattenförvaltning och havsmiljö. Programmen är betydelsefulla för en positiv utveckling av havsmiljön i Östersjön, men genomförandet av åtgärderna räcker inte för att lösa problemen med övergödning. Åtgärder inom lokala vattenvårdsprojekt, LOVA eller liknande, är därför väsentliga för att minska näringsbelastningen från källa till hav.

2.1.4 Grundvattnet

Grundvattnet på Öland finns i huvudsak i den sedimentära berggrunden. På stora ytor finns tunna jordlager med en mycket liten förmåga att hålla grundvatten. På ett fåtal platser finns dock isälsavlagringar med stora magasinvolymmer. Dessa områden är mycket viktiga för vattenförsörjningen och är därför viktiga att skydda mot verksamheter som kan skada grundvattnet.

2.1.5 Ytvattnet

På vintern och våren bildas det områden med stående vatten. Dessa våtmarksområden är oftast fuktiga eller helt uttorkade på sommarhalvåret. För att minska risken för översvämningar men även öka arealen åkermark tog utdikningen av våtmarker fart i början på 1800-talet. Våtmarker och mindre sjöar torrlades. Kanaler grävdes och bäckar fördjupades och rätades ut och i princip samtliga våtmarker utdikades.

Ungefär samtidigt när utdikningen upphörde påbörjades det moderna jordbrukets ökade användning av gödselmedel. Våtmarkerna har en naturlig förmåga att rena vatten från näringsämnen. Den ökade gödselanvändningen tillsammans med det snabbare utflödet av vatten i kanaler och diken har gett effekten att mängden kväve och fosfor som når havet ökat markant.

De försvunna våtmarksområdena har inom vissa områden till och med ökat översvämningsskrisen vid kraftiga skyfall. Våtmarkerna har inte bara en reningsfunktion utan fungerar även som vattenmagasin med en flödesutjämnande förmåga.

2.2 Nuläge

2.2.1 Den allmänna anläggningen

Den allmänna VA-anläggningen påverkas på flera sätt av de klimatförändringar som förväntas i framtiden. I många fall finns det redan idag en påverkan på funktion och drift. En sammanställning av förväntad klimatpåverkan återfinns i *Bilaga 2*. Exempel på klimatförändringar som påverkar VA-försörjningen är stigande havsnivå, saltvatteninträngning, skyfall och torka.

2.2.1.1 Verksamhetsområden

Kommunen tillhandahåller olika vattentjänster inom verksamhetsområden. Detta är en skyldighet och regleras i Lagen om allmänna vattentjänster. Verksamhetsområden bildas och revideras genom beslut i kommunfullmäktige. Mindre revideringar, till exempel en tillkommande bostad inom ett befintligt verksamhetsområde, behöver inte beslutas i kommunfullmäktige. Verksamhetsområdena omfattar de olika vattentjänsterna dricksvatten, spillvatten samt dagvatten (fastighet och gata) och som abonnent kan man ha samtliga eller några av dem.

2.2.1.2 Avgifter

För att täcka kostnaderna för Mörbylånga kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggningar ska fastighetsägare eller annan avgiftsskyldig inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt kommunens VA-taxa. Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter (engångsavgifter) och bruksavgifter (periodiska avgifter). Taxan beslutas av kommunfullmäktige och revideras årligen.

Dagvattendammar i Färjestadens dämme. Anlagda i två etapper 2006 och 2015 med syfte att rena stora volymer dagvatten innan det når Kalmarsund. Foto: Michael Ingard

2.2.2 Kommunalt dricksvatten

Kommunen levererar ca 1 400 000 m³ dricksvatten och försörjer nästan 70 % av kommunens ca 16 200 invånare (år 2026). Under de senaste åren har stora investeringar gjorts för att förbättra kvaliteten på dricksvattnet och leveransmöjligheterna i kommunen. Bland annat har överföringsledningar till bebyggelse och flera nya vattenverk byggts.

2.2.2.1 Vattentäkter

I Mörbylånga kommun finns tio vattentäkter varav en reservvattentäkt. Tillgången till grundvatten för dricksvattenproduktion är begränsad i jämförelse med stora delar av övriga Sverige, eftersom kommunen saknar större grund- och ytvattenresurser. Dricksvattenproduktionen från ytvatten är obefintlig. Öland har generellt begränsade förutsättningar för att bilda och lagra grundvatten på grund av nederbördsmonster och geologiska förhållanden. Vattenbristen har under senare år ökat till följd av historisk utdikning av landskapet, ökad vattenanvändning samt förändrade nederbördsmonster och varmare klimat med högre avdunstning och längre växtsäsong.

Samtliga vattentäkter omfattas av vattenskyddsområden med tillhörande skyddsföreskrifter. Syftet är att långsiktigt säkra dricksvattenkvaliteten genom att minska risken för att föroreningar når grundvattnet. Skulle detta ske kan vattentäkten bli obrukbar. Exploatering inom vattenskyddsområden eller i anslutning till vattenförekomster kan påverka både tillgången och kvaliteten på dricksvattnet och därigenom begränsa utvecklingsmöjligheterna inom hela distributionsområdet. Skyddsföreskrifterna ska

Isen ligger på Möckelmossen. Foto: Michael Ingard

förebygga att vattentäkternas kvalitet och kvantitet försämrats. Förslag till föreskrifter tas fram av VA-huvudmannen och beslutas av kommunfullmäktige eller Länsstyrelsen. Tillsynen över vattenskyddsområden delas mellan kommunen och Länsstyrelsen.

Uttag av grundvatten för kommunal dricksvattenproduktion kräver tillstånd enligt miljöbalken (vattendom). Den hållbart tillgängliga grundvattenresursen påverkas av samtliga uttag i området, exempelvis kommunal vattenförsörjning, lantbrukets användning och enskilda brunnar. För att uttagen ska vara långsiktigt hållbara måste grundvattenbildningen överstiga den totala vattenanvändningen, samtidigt som grundvatten och ytvatten behöver upprätthålla de ekologiska funktionerna i landskapet.

Även trafik genom vattenskyddsområden kan innebära en ökad risk för påverkan på dricksvattenresurser. Trafik, transporter av farligt gods samt olyckor kan leda till

Vattenskyddsområde	Väg	Kommentar
Tveta och Igelmossen	957 och 955	Går igenom vattenskyddsområdets yttre zon (vattenskyddsområdet behöver revideras).
Strandskogen	958	Går igenom vattenskyddsområdets primära, sekundära och tertiära skyddszoner.
Norra Möckleby	925	Går igenom vattenskyddsområdet (reservvattentäkt).
Gårdby	925	Går igenom vattenskyddsområdets sekundära skyddszon (reservvattentäkt).
Segestad	925	Tangerar vattenskyddsområdets sekundära skyddszon.
Grönhögen	927	Går igenom vattenskyddsområdets sekundära skyddszon och tangerar den primära. Den statliga vägen 136 tangerar sekundär skyddszon.
Resmo	136, 948 och 940	Går igenom vattenskyddsområdets primära och sekundära skyddszon.
Södra Möckleby	930	Går igenom vattenskyddsområdets primära och sekundära skyddszon. Den statliga vägen 136 tangerar sekundär skyddszon.

Tabell 1. Statliga vägar inom inom vattenskyddsområden.

utsläpp av föroreningar som kan nå grundvattnet. Även dagvatten från vägar kan innehålla ämnen som oljor, metaller och mikroplaster som riskerar att påverka vattenkvaliteten. I Mörbylånga kommun finns statliga vägar i åtta av kommunens vattenskyddsområden. Eftersom vägarna förvaltas av andra aktörer än kommunen kan möjligheterna att styra skyddsåtgärder vara begränsade. Detta ställer särskilda krav på samverkan mellan kommunen, väghållaren och andra berörda myndigheter för att minska riskerna för påverkan på dricksvattentäkterna.

Kommunen har låtit utföra en lågpunktskartering inom kommunens vattenskyddsområden, se *Bilaga 3*. Lågpunktskartorna har sedan kompletterats med information om kommunens förorenade områden. En analys har därefter gjorts gällande risken

för förorening av vattentäkterna i samband med skyfall.

I Mörbylånga kommun finns sju förorenade områden inom vattenskyddsområden. Bedömningen är att inget av objekten innebär hög risk för påverkan på vattenkvaliteten. Två objekt bedöms ha medelhög risk och utgörs av platser där avfall historiskt har förbränts, vilket kan ha gett upphov till dioxinföroreningar. Ytvatten från dessa områden rinner mot vattenskyddsområdets primära skyddszon. Övriga fem objekt bedöms ha låg risk för påverkan.

Vattenskyddsområde	Riskbedömning	Kommentar
Grönhögen	Låg risk	Låg risk för avrinning mot vattenskyddsområdet, ytvatten i väst-östlig riktning. Lågpunkter på grund av att det är ett gammalt kalkbrott. Riskklass 2. De farligaste föroreningarna bedöms ligga fast i mark.
Grönhögen	Låg risk	Utanför vattenskyddsområdet men angränsande. väst-nordväst, alltså inte direkt mot vattenskyddsområdet. Sanerad gammal bensinmack. Riskklass 3.
Resmokälla	Låg risk	Nordlig, sydostlig riktning. Finns lågpunkter i östlig riktning.
Strandskogen	Låg risk	Trolig väst-sydlig avrinning. Ligger i primär zon av vattenskyddsområdet. Gammal verksamhet. Framförallt förknippat med krom. Riskklass 3.
Tveta och Igelmossen	Medelhög risk	Branntipp. Inom vattenskyddsområdet, ligger inte direkt i någon lågpunkt. Närhet till vattendrag med östlig flödesriktning mot primär skyddszon. Riskklass 3. Risk för dioxiner
Tveta och Igelmossen	Medelhög risk	Sopförbränningsstation. Ingen direkt lågpunkt. Avrinning nordost mot vattendrag i våtmarksområde. Vattendraget rinner österut mot primär vattenskyddszon. Riskklass 2. Misstanke om dioxiner.
Tveta och Igelmossen	Låg risk	Lågpunkt. Plantskola, ej riskklassad. Branschklass 4

Tabell 2. Riskbedömning avseende lågpunktkarteringen jämfört med förorenade områden inom vattenskyddsområden.

2.2.2.2 Ledningsnätet

Vattnet från kommunens olika vattenverk transporteras långa sträckor och ledningsnätet sträcker sig sammanlagt över 50 mil. Det finns idag ett stort behov av renoveringar på anläggningar och förnyelse av ledningsnät. För att bibehålla trycket i ledningsnätet krävs tryckstegringsstationer för vatten. Dessa tryckstegringsstationer finns idag på flera platser i kommunen.

Tillgång till brandvatten ska beaktas vid planering, dimensionering och utveckling av det kommunala VA-systemet. Ledningarna dimensioneras ofta för att klara både brandvatten- och dricksvattenförsörjning. Vissa delar av ledningsnätet har förstärkts

för att klara av att distribuera en större volym av vatten, men många ledningar är underdimensionerade för önskad volym.

I alla ledningsnät för dricksvattendistribution finns det förluster på grund av vattenläckage. I Sverige är genomsnittet 15 % av producerat vatten vilket motsvarar 3,5 m³/km och dygn. I Mörbylånga kommun finns det på grund av långa avstånd och gles bebyggelse mer ledning per anslutet hushåll, vilket medför att förlusten i % av producerat vatten är betydligt högre än riksgenomsnittet. Arbetet med att åtgärda läckande ledningar och otäta skarvar är tidskrävande och dyrt och kräver stora personella resurser.

2.2.2.3 Vattentillgången

Varmare klimat, perioder av torka och varierande nederbörd minskar tillgången på yt- och grundvatten. Det utgör en risk för dricksvattenproduktionen, livsmedelsproduktionen såväl som ekosystemen. Grundvattentillgången har minskat samtidigt som uttagen av grundvatten ökat. Alternativt råvatten har tillförts till vattenförsörjningen genom avsaltning och nyttjande av återvunnet vatten. Under torra år kan påfrestningarna på grundvattentäkterna i kommunen bli stora, vilket nu kan mildras genom det alternativa råvattnet men de dricksvattenresurser som finns täcker inte alltid behovet. Rikliga höst- och vinterregn, i kombination med kvarhållning och fördröjning på land, krävs för att tillgången ska vara god året runt. Om vattenbrist uppstått kan det ta lång tid att återgå till mer normala förhållanden eftersom påfyllningen av grundvatten ofta är nära obefintlig under sommaren och långt in på hösten.

2.2.2.4 Dricksvattenproduktion

I Mörbylånga kommun används dels grundvatten, dels bräckt vatten från Kalmar-sund och återvunnet processvatten som råvatten för att producera det dricksvatten som levereras ut till konsument. Konsumtionen av dricksvatten i Mörbylånga kommun ökar stadigt. Detta illustreras i diagrammet nedan.

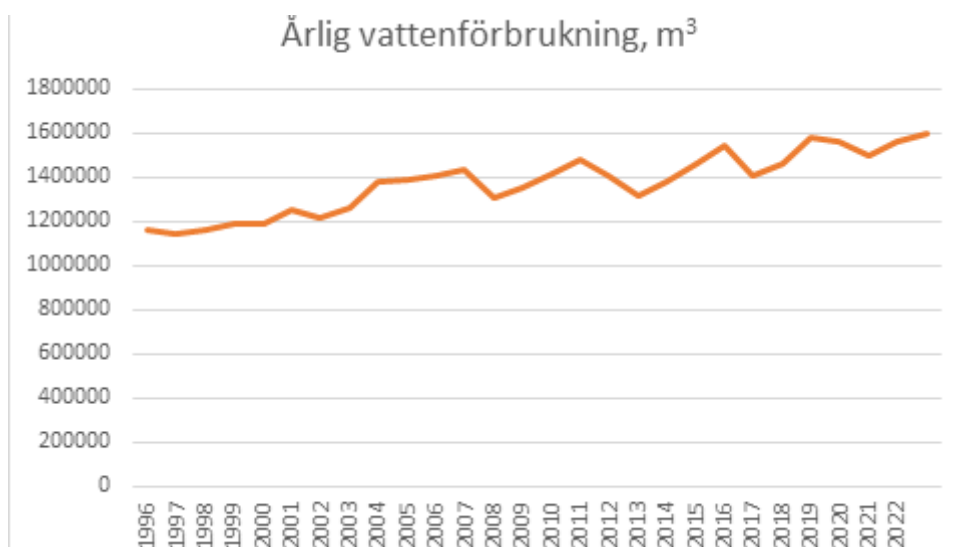

Diagram årlig vattenförbrukning 1996 till 2022.

Med bibehållen ökningstakt skulle den årliga vattenförbrukningen från den allmänna anläggningen överstiga 2 miljoner m³ till år 2037.

2.2.2.5 Leverans av dricksvatten

Dricksvatten levereras via ett allmänt ledningsnät, oftast fram till fastighetsgräns, varefter det är konsumenten som äger sin egen ledning fram till vattenmätare och tappställe.

Vattenförbrukningen ökar generellt i hela kommunen men utbyggnad av kommunala vattentjänster efterfrågas framför allt från kommunens östra delar. Utbyggnadsprojekt av kommunala vattentjänster pågår som en följd av detta i sydöstra kommundelen. För att möta en del av behovet av dricksvatten i dessa delar har en vattenkiosk byggts i Triberga. Segerstad vattenverk är hårt belastat men kan få en viss stöttning från andra vattenverk. De vattenverk som inte är sammankopplade med andra verk kan behöva stöttning via tankbil vid brist på råvatten. Bevattningsförbud undviks i det längsta men kan införas då produktionen inte kan hålla jämna steg med förbrukningen.

2.2.2.6 Lantbrukets behov av vatten

Utvecklingen av lantbruket och dess livsmedelsproduktion går mot färre och större gårdar med fler djur koncentrerade till samma område, vilket ökar vattenförbrukningen lokalt. Då många lantbruk har egna brunnar och bevattningsdammar, används inte kommunalt dricksvatten till exempelvis bevattning av åkerarealer. Lantbruk med djurbesättningar kan i vissa fall köpa kommunalt dricksvatten för att tillgodose djurens behov. Enligt Lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) har kommunen dock inga skyldigheter att leverera dricksvatten till djurbesättningar. Detta medför att många livsmedelsproducenter med framför allt stora djurbesättningar i kommunen är utsatta för stora risker vid torka. Gårdar som är anslutna till dricksvattnenätet utgör en stor del av den totala vattenförbrukningen.

De senaste årens torka har tydliggjort behovet av grundvattenstärkande åtgärder och vikten av att lantbrukare arbetar aktivt för att säkerställa sin egen vattentillgång och minska beroendet av kommunalt dricksvatten.

2.2.2.7 Vattenkvalitet i den allmänna anläggningen

Dricksvatten klassas sedan januari 2023 antingen som tjänligt eller otjänligt. Tidigare kunde vatten även få omdömet tjänligt med anmärkning, men detta är nu borttaget.

Det dricksvatten som produceras i de allmänna anläggningarna provtas och analyseras efter de krav som livsmedelslagstiftningen ställer gällande råvatten: omfattning, frekvens, provplats, kemi och mikrobiologi. Sedan den 1 januari 2023 gäller livsmedelsverkets föreskrifter LIVSFS 2022:12. Provtagningsprogram som föreslås av huvudman för allmänna vattentjänster fastställs av tillsynsmyndighet på årlig basis med eller utan eventuella ändringar.

Samtliga vattenverk har en HACCP (Hazardous Actions and Critical Control Points) som godkänts av tillsynsmyndighet. En HACCP är en riskanalys med kritiska kontrollpunkter som omfattar hela verksamheten från råvatten till leverans till konsument.

Ibland förekommer kvalitetsförändringar på dricksvattnet i ledningsnätet, till exempel vid plötsliga förändringar i vattenförbrukningen. Sådana förändringar kan vara svåra att upptäcka av VA-huvudmannen då det framför allt är konsumenterna som märker att vattnet har förändrats och gör en felanmälan om detta. Detta blir underlag för underhållsåtgärder eller förnyelse. De vanligaste anmälda felen är missfärgning samt smakförändring, men även synpunkter på kalkinnehåll förekommer.

Soluppgång vid Frösslundabäckens mynning. Foto: Michael Ingard

2.2.3 Kommunalt spillvatten

2.2.3.1 Reningsverk

Det vatten som används i hushållen och som spolas ut från till exempel disk- och tvättmaskiner, toaletter och duschar kallas för spillvatten. Spillvattnet leds till avloppsreningsanläggningar som behandlar vattnet för att sedan släppa ut det i havet.

Avloppsreningsanläggningar klassas som miljöfarliga verksamheter och de största anläggningarna behöver miljötillstånd från Länsstyrelsen som bestämmer under vilka förutsättningar verksamheten kan bedrivas. Miljötillståndet reglerar till exempel vilka mängder förorenat vatten som får tas emot, hur stora belastningstopparna får vara, samt hur rent vattnet behöver bli för att kunna släppas ut i havet. För mindre anläggningar görs en anmälan till den kommunala miljömyndigheten som därefter sätter gränserna och villkoren för verksamheten.

Avloppsreningsverken är konstruerade för att reducera kväve, fosfor och syreförbrukande ämnen, såväl som andra föroreningar och bakterier ur vattnet. I Färjestadens avloppsreningsverk tas 99 % av fosfor och syreförbrukande ämnen bort samt över 70 % av kvävet. I Mörbylånga är motsvarande siffror över 90 % av fosfor och syreförbrukande ämnen samt 17 % av kvävet.

I ett fåtal mindre orter finns anläggningar som endast renar vattnet på biologisk väg med hjälp av växtlighet och mikrobiologi. De kallas biodammar och fungerar av naturliga skäl bättre under sommaren än på vintern. Totalt sett är dessa mindre effektiva än avloppsreningsverken.

Många av de vanliga hushållsprodukterna (även kosmetika, garage- och trädgårdskemikalier) innehåller ämnen och kemiska föreningar som inte kan renas i avloppsreningsverken. Kemikalierna kan också försämra funktionen i avloppsreningsverket på sikt. Därför är det viktigt att aldrig spola ner kemikalier eller farligt avfall utan lämna dessa till återvinning eller destruktion, och att i första hand välja produkter som är miljömärkta.

När det är blött i markerna så flerdubblas den volym vatten som måste behandlas i reningsverken. Det är mestadels rent grundvatten som tar sig in genom otäta ledningar och som på så sätt ökar energi- och kemikalieåtgången i reningsverket. Kommer det tillräckligt stora volymer tillskottsvatten till reningsverken får vattnet inte plats utan måste då rinna förbi (brädda) utan att genomgå fullständig rening. Det innebär att orenat avloppsvatten går rakt ut i Kalmarsund. Bräddning kan också ske om för många hushåll kopplas till samma avloppsreningsverk. För att förebygga detta måste verket byggas ut, förbättras och nya miljötillstånd sökas samtidigt som åtgärder görs på ledningsnätet.

Tabellen nedan illustrerar läge och kapacitet i kommunens avloppsreningsverk år 2025. Personekvivalent (pe) är den genomsnittliga volymen avloppsvatten som en person ger upphov till per dygn.

Renings-anläggning	Status	Miljö-tillstånd	Slam	Belastning 2022	Kapacitet
Färjestaden	Kan behöva ytterligare åtgärder för kväverening.	Har miljötillstånd.	Avsättning saknas.	Årsmedel 2022 ca 9 000 pe.	Årsmedel 42 800 pe.
Mörbylånga	Saknar kväverening.	Behöver nytt miljötillstånd.	Avsättning saknas.	Årsmedel 2022 ca 150 kg BOD/dygn.	Årsmedel ca 12 000 pe.
Industri-reningsverk	Tidvis överbelastat.	Behöver nytt miljötillstånd.	Kommunen äger inte slammet.	Årsmedel 4737 pe. Toppbelastning ca 7000 pe.	Årsmedel 10 000 pe. Toppbelastning 6 400 pe.
Grönhögen	Behöver renoveras och utökas.	Behöver nytt miljötillstånd.	Avsättning saknas.	Förstudie behövs.	1500 pe
Alby	Tidvis bristfällig rening.	Anmälan (25-200 pe U-anl.; 201-2000 pe C-anl.)	Avsättning saknas	-	-
Kastlösa	Tidvis bristfällig rening.	Anmälan (25-200 pe U-anl.; 201-2000 pe C-anl.)	-	-	-
Degerhamn	Nedlagt. Grönhögen ersätter.	-	-	-	-
Enetri	Tidvis bristfällig rening.	Anmälan (25-200 pe U-anl.; 201-2000 pe C-anl.)	-	-	-
Gårdby	Nedlagt. Färjestaden ersätter.	-	-	-	-

Tabell 3. Nuläge och kapacitet i kommunens avloppsreningsverk.

2.2.3.2 Bräddningar reningsverk

Färjestadens reningsverk bräddar statistiskt sett några gånger om året, antingen i samband med kraftiga regn och/eller vattenmättad mark. Vattnet genomgår mekanisk rening innan det släpps ut. I Mörbylånga har reningsverket under de senaste åren inte bräddat alls. Vid bräddning mäts volymen bräddat vatten och prover tas på innehållet. Resultatet räknas sedan in i vad som släppts ut under året och får då inte överskrida vad som angetts i miljötillstånden eller övrig miljölagstiftning. Där det inte finns någon mätning av volym beräknas denna. Bräddningar kan ske dels på grund av haveri i reningsverket, dels på grund av stort inläckage i ledningsnätet. Ju mindre resurser som kan läggas på förnyelse och underhåll av ledningar, ju fler och mer omfattande bräddningar sker. Förutom en större miljöpåverkan på recipienten orsakar inläckage även onödig energi- och kemikalieförbrukning eftersom onödiga volymer vatten måste pumpas och behandlas.

2.2.3.3 Ledningsnätet

Ledningsnätet transporterar spillvatten från platsen där vattnet använts in till avloppsreningsverket. På vägen dit kommer det på grund av höjdförhållanden och friktionsförluster att behöva pumpas.

Föremål som spolats ner och som inte hör hemma i spillvattnet, som kemikalier, fett, hår, textilier, tops osv påverkar ledningsnätet på olika sätt. Syra kan fräta hål på ledningarna och fett bildar proppar med följden att avloppsvattnet rinner ut någon annanstans, till exempel i ett dike. Hår, textilier, tops och andra föremål fastnar i pumpar med driftstopp och bräddning som följd.

När en avloppsledning går sönder och blir otät kan grundvatten rinna in och avloppsvatten rinna ut. När grundvatten rinner in så kommer detta extra, så kallade ovidkommande vatten till reningsverken och gör att det går åt extra energi och kemikalier. Med dagens underhållstakt av ledningsnätet skulle ledningarna behöva hålla i flera hundra år, vilket är högst osannolikt.

Ledningsnätet har ett stort behov av nyanläggning och renovering. För att förlänga livslängden kan man utföra relining, en schaktfri metod som ofta är billigare än att gräva upp och byta ledning. Relining innebär att man för in ett inre rör i det befintliga, rör-i-rör. Detta innebär dock en minskad flödeskapacitet.

2.2.3.4 Pumpstationer spillvatten

Pumpstationer finns i ledningsnätet för att transportera spillvatten mot reningsverken när vattnet inte klarar att rinna med självfall och förflytta det som spolats ner. På några ställen i kommunen finns det bostäder på känsliga platser, såsom i och nära vattenskyddsområden. Det blir allt vanligare att spillvatten ansluts med ett lågtrycksavlopp (LTA) till ledningsnätet där det inte går att ansluta ett hushåll med självfall. Då är det en liten pumpstation som transporterar spillvatten från enstaka hushåll till det allmänna ledningsnätet.

2.2.3.5 Kretslopp för slam och renat avloppsvatten

Slamtömningen av slutna tankar och latrin i Mörbylånga kommun sker av Kretslopp Sydost där slammet från de slutna tankarna går till reningsverket i Mörbylånga medan latrinen körs till Kalmar. Slammet från reningsverken i Mörbylånga kommun har tills nyligen levererats till Kastlösa deponi för att omvandlas till kompostjord genom att växtmaterial blandas in i slammet och komposteras. Jorden har sedan använts för sluttäckning av deponin. När deponin nu är sluttäckt saknas avsättning för slammet.

EU:s avloppsdirektiv (EU) 2024/3019 som senast år 2027 ska införlivas i svensk lagstiftning innebär att den fosfor som finns i slammet ska återvinnas och återföras på produktiv mark. Först ut i Mörbylånga kommun blir Färjestadens avloppsreningsverk, där 60% av den fosfor som kommer in till verket måste återvinnas (år 2037, förutsatt att avloppsreningsverket i Färjestaden inte behöver öka den behandlade föroreningsmängden som är tillståndsgiven). Idag är det enda alternativet att RE-

VAQ-certifiera slammet, vilket betyder att slammet behöver konkurrera med konstgödsel, räknat på givan fosfor för varje åker. Det är heller inte troligt att den åker som skulle kunna ha användning av slammet finns i närområdet, utan transportsträckorna kan bli långa.

Kravet på slamkvaliteten kommer att medföra stora insatser riktade mot leverantörerna av avloppsvattnet, dvs hushåll och verksamheter som är anslutna till reningsverken. Det är ett gemensamt ansvar att slammet blir så fritt som är rimligt från skadliga ämnen (tex läkemedel, kosmetika och övriga kemikalier) för att kunna hålla kostnader nere och förebygga en höjning av VA-taxan. Slamfrågan behöver bli prioriterad i det fortsatta arbetet för att det ska finnas en möjlighet att hinna få fram attraktiva produkter ur slammet.

Torka ökar behovet av bevattning samtidigt som tillgången på vatten för bevattning minskar. Detta ökar intresset för möjligheten att ta vara på och återanvända det reade avloppsvattnet från reningsverken för olika ändamål. År 2023 trädde förordning (EU) 2020/741 om minimikrav för återanvändning av vatten i kraft. EU:s bevattningsförordning måste läsas tillsammans med svenska kompletterande bestämmelser om återanvändning av vatten för bevattning inom jordbruket (2024:161). Återvinning och återanvändning av färdigbehandlat avloppsvatten uppskattas öka i omfattning och privata initiativ till detta finns i kommunen. Garage- och trädgårdskemikalier, läkemedel, hygien- och kosmetika, hushållskemikalier mm. försvårar reningen och möjligheten till återvinning.

2.2.4 Kommunalt dagvatten

Dagvatten- och skyfallsplan för Mörbylånga kommun antogs av kommunfullmäktige 2023. Den fastställer riktlinjer, förhållningssätt och förtydligar ansvarsfördelning för arbetet med att klimatanpassa kommunens tätorter och ta vara på dagvattnet. Planen anger hur dagvatten och större mängder vatten vid en översvämningshändelse på ett hållbart sätt ska omhändertas genom riktade insatser i översvämningsskänsliga områden i kommunens tätorter. De övergripande målen är att:

1. Säkerställa att Mörbylånga kommun långsiktigt utvecklas till en grön och hållbar kommun med klimatanpassade tätorter,
2. minska risken för materiella skador på infrastruktur och bebyggelse, samt
3. minska läckage av näringsämnen, partiklar och tungmetaller och andra föroreningar i Kalmarsund och Östersjön.

Dagvatten består av regn- och smältvatten som avleds från gator och tak, parkeringar och grönytor samt framträngande grundvatten. Det avleds oftast i ledningar, ibland via öppen fördröjning och rening för att slutligen släppas vidare till vattendrag eller kustvatten. Normalt förekommande dagvatten är en resurs och kan användas för att skapa mervärden, för den biologiska mångfalden såväl som temperaturutjämning, rekreation och för vattenbesparande åtgärder som bevattning. Om dagvattnet fördröjs och renas minskar också belastningen av föroreningar och närsalter i Östersjön.

Verksamhetsområde för dagvatten är det geografiska område där det föreligger ett behov (§ 24 LAV) att lösa dagvattenhanteringen i ett större sammanhang för skydd av människors hälsa eller miljön. Dagvattentjänsten är uppdelad i dagvatten gata och dagvatten fastighet. Dagvatten gata gäller för det dagvatten som kommer från allmän platsmark och dagvatten fastighet för enskilda fastigheter och bostadstomter. Inom verksamhetsområde dagvatten är fastighetsägaren i de flesta fall skyldig att ansluta till och betala för dagvattentjänsten om det behövs till skydd för människor eller miljö. Kommunen är skyldig att avleda dagvatten från fastigheten vid behov.

Kommunen har dagvattenledningar i varierande omfattning i samtliga tätorter. Färjestaden och Mörbylånga har utbredda system medan några av de mindre orterna har några enstaka anslutna fastigheter. Verksamhetsområden för dagvatten behöver uppdateras för att omfatta samtliga tjänster, ett arbete som pågår inom kommunen.

Nedan återges en kort beskrivning av ledningsnät och dagvattenhantering i Mörbylånga och Färjestadens tätorter. Skyfallsanalys, åtgärdsförslag samt beskrivning av befintliga ledningsnät och dagvattenlösningar för kommunens mindre tätorter (Grönhögen, Degerhamn och Södra Möckleby, Algutsrum, Skogsby, Kastlösa, Vickleby, Gårdby, Glömminge-Strandskogen samt Saxnäs) återfinns i Dagvatten- och skyfallsplanen.

2.2.4.1 Mörbylånga – Befintligt ledningsnät och dagvattenlösningar

Centrala Mörbylånga har ett relativt täckande ledningsnät för dagvatten och ett antal öppna dagvattenlösningar. Kyrkbyn, i sydöstra delen av orten har inget utbyggt ledningsnät.

Två mindre dagvattenutlopp från industriområdet och reningsverk mynnar ut söder om tätorten. Vatten från de sydöstra delarna av tätorten leds till diket söder om bebyggelsen och mynnar ut i sundet. Dagvattnet från de centrala delarna av Mörbylånga pumpas ut strax norr om småbåtshamnen och ett mindre system mynnar ut vid gästhamnen.

I norra Mörbylånga finns tre större dammar som är sammankopplade via öppna diken och ledningar. Lertaget tar omhand avrinning från åkermark belägen nordost om tätorten. Vattnet leds vidare ner till sockerbruksdammarna, sockerbrukskanalen och våtmarksområden (karta över befintliga anläggningar finns i dagvatten- och skyfallsplanen).

2.2.4.2 Färjestaden – Befintligt ledningsnät och dagvattenlösningar

Färjestaden har ett i stort sett täckande ledningsnät för dagvatten och ett antal öppna dagvattenlösningar (se karta i dagvatten- och skyfallsplan). De äldsta delarna av ledningsnätet är från 1960-70-talet och finns främst i de östra delarna av tätorten. Majoriteten av ledningsnätet är utbyggt mellan 1980 och 2010. Ett antal åtgärder har genomförts för att avhjälpa översvämningsdrabbade områden. Bland annat har det anlagts ett dagvattenstråk väster om Bläcksvampsgatan (dagvattenstråket Vitsippan) för att ta hand om avrinning från Svampområdet. Brofästets dammar och dagvat-

tenstråk tillkom för att hantera det översvämningsdrabbade området kring Möllstorgsgatan. Mindre fördröjningsytor återfinns även öster om korsningen Järnvägsgatan/Södra Sandåsgatan och öster om Ölands Köpstad.

I industriområdet söder om cirkulationsplatsen vid Storgatan/Äppelvägen finns en större damm och en mindre privat damm. Öster om tätorten finns ett antal dikningsföretag som ansluter till dagvattennätet.

Hållbar plats i östra Färjestaden är tänkt som ett gott exempel för fördröjning av dagvatten och biologisk mångfald genom anläggandet av flera dammar. Ett större krondike från jordbruksmarkerna i öster leder in i området.

Längs Åkervägen löper ett avskärande dike som leder vatten från åkermark och Björnhovda ner till dämmet. Diket och Åkervägen har en viktig funktion i att leda undan avrinnande vatten in mot tätorten. I Färjestaden finns drygt 15 utlopp i sundet där prioritering utefter påverkan på recipient behöver utredas vidare.

De största inloppen sammanfaller med gamla dikningsföretag. Allt eftersom tätorten byggts ut har dessa delvis omvandlats till kuverterade ledningar och blivit omgivna av bebyggelse. I vissa fall slutar dikningsföretagen i utkanten av orten men i andra fall har de blivit en del av dagvattensystemet.

Tunnel vid Möllstorgsgatan under länsväg 137 vid översvämning 2010. Foto: Mörbylånga kommun.

2.2.4.3 Markägares ansvar för åtgärder

Fastighetsägarens ansvar inom verksamhetsområde är att låta dagvatten infiltrera och leda överskottsvatten till anvisad anslutningspunkt på dagvattenledning, så att dagvattnet inte skadar angränsande fastigheter. Fastighetsägaren har även en skyldighet att förebygga skada på den egna fastigheten, t.ex genom att ordna tak över en källarnedfart, att koppla spygatten till dagvattennätet istället för spillvattennätet eller att se till att markytan lutar från bostadshuset.

Utanför verksamhetsområde för dagvatten regleras ansvarsförhållandet inte i lagen om allmänna vattentjänster. Där är det i stället miljöbalkens regler som gäller och den enskilde fastighetsägaren har ansvaret för det dagvatten som avleds från dennes fastighet och den miljöpåverkan detta kan medföra.

2.2.5 Vatten i landskapet

Under 1800- och 1900-talen torrlades stora våtmarksområden på Öland genom utdikning för att möjliggöra större yta odlingsbar mark. Ölands hydrologi förändrades radikalt efter att uppskattningsvis ca 6000 ha våtmarker utdikades. Avvattningen med kanal- och dikessystem har medfört snabba och ojämna vattenflöden genom landskapet till havet med bl.a. lägre grundvattennivåer som följd. Torrläggningen av våtmarkerna har medfört en ökad sårbarhet vid minskad nederbörd i torrperioder. Det är av stor betydelse att åtgärda de diken som kan läggas igen utan att påverka åkermark och bebyggelse negativt.

År 2016 var kommunen tvungen att köra dricksvatten från fastlandet i tankbil med stora kostnader som följd. År 2018 drabbades lantbruket hårt av den extrema torrperioden över sommaren. Torka har därefter förekommit flera år på rad. Även under 2025 var grundvattennivåerna ovanligt låga till följd av långvarigt nederbördsunderskott. För att försäkra sig om att kunna bevattna grödor och säkerställa fodertillgången för korna har många lantbrukare anlagt bevattningsdammar.

Våtmark på alvaret. Foto: Michael Ingard

Genom att på lämpliga platser försöka hålla kvar vattnet i landskapet med våtmarker och andra åtgärder, t.ex. reglerbar dränering, kan sårbarheten vid torka minskas. Våtmarker och översvämningsytor magasinerar vatten och ger en utjämning och längre vattenflöden med högre grundvattennivåer som resultat. Genom att hålla kvar vatten i landskapet minskar sårbarheten vid torka och ger samtidigt flera positiva effekter:

- » Mer och längre uttag av dricksvatten, både kommunalt och enskilt
- » Förbättrat bete och dricksvatten till djuren
- » Mer vatten och längre vattenuttag till bevattning
- » Förbättrade livsmiljöer för djur och växter
- » Minskad risk för översvämningar
- » Renare kustmiljö genom rening av vattnet
- » Klimatnytta, minskade utsläpp av växthusgaser
- » Rekreation

Många kommuner inom Kalmar län har sedan länge bedrivit vattenvårdsarbete i olika former och projekt. Mörbylånga kommun påbörjade år 2019 ett utredningsarbete med att hitta lämpliga platser för vattenkvarhållande åtgärder. Kommunen har sedan 2023 sökt och erhållit statliga medel för att arbeta med att skapa våtmarker och stärka hydrologin i det öländska landskapet. Flera våtmarker har restaurerats, bl.a. i Bostorp och Ekelunda.

Sandavlagringar och strandvallar

Svaghetszoner i berggrunden- SGU:s undersökning 2016

Möjliga platser för grundvattenbildning i Mörbylånga kommun.

2.2.6 Mellankommunala intressen

Den totala folkmängden i Mörbylånga kommun har ökat varje år sedan 2004. Prognosen för de kommande tio åren är att folkmängden kommer att fortsätta öka med i genomsnitt 190 invånare per år. Befolkningsökningen de senaste åren har främst skett mellan Färjestaden och Borgholm, något som förväntas även fortsättningsvis. Mörbylånga kommun tar emot och behandlar spillvatten från västra sidan av Borgholms kommun från kommungränsen och upp till Halltorp samt Ekerums camping. Kostnaderna för utbytet regleras i ett avtal mellan kommunerna. Det finns även möjlighet för leverans av vatten från Kalmar kommun via en överföringsledning genom sundet.

2.2.7 Utveckling av VA-anläggningen sedan 2015

Sedan VA-planen antogs 2015 har ett löpande arbete bedrivits för att genomföra planens inriktning. Samtidigt har förändrade förutsättningar påverkat genomförandet, bland annat i form av klimatrelaterade händelser, resursfrågor och tekniska behov.

Den svåra torkan 2016 tydliggjorde sårbarheter i vattenförsörjningen och har lett till flera viktiga åtgärder, såsom utbyggnad av produktionskapacitet, utveckling av samverkan med grannkommuner samt insatser för att stärka grundvattenbildningen inom vattenskyddsområden. Erfarenheterna från perioden har bidragit till ett ökat fokus på robusthet, klimatanpassning och långsiktig säkerställande av kommunens vattenförsörjning.

2.2.7.1 Vatten och spillvatten

- » Nya vattenverk färdigställda i Triberga, Södra Möckleby och Mörbylånga.
- » Ny tryckstegring med reservoar i Stora Rör.
- » Avloppsvattnet från Degerhamn och Södra Möckleby behandlas numera i Grönhögen.
- » ABVA (Allmänna bestämmelser för användande av Mörbylånga kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning) har tagits fram för verksamheter.

2.2.7.2 Dagvatten

- » Dagvatten- och skyfallsplan är framtagen och antagen.

2.2.7.3 Ledningsnät

- » Nya vattenledningar i Triberga.
- » Relining av spillvattenledning Triberga.
- » Relining av spillvattenledning Norra Möckleby.
- » Nya överföringsledningar mellan Degerhamn och Grönhögen.

- » Förbindelse mellan Mörbylånga, Kalmar och Borgholm.
- » Tättningsarbeten på ledningar och brunnar i Arontorp.
- » Relining av spillvattenledning Lökenäs till Stora Rör.

2.2.7.4 Anslutningar till det kommunala nätet

De områden som enligt VA-planen från 2015 planerades för anslutning och som nu är genomförda redovisas nedan. Pågående eller nyligen påbörjade utbyggnader ingår inte i denna sammanställning.

Genomförandet av utbyggnaden har i vissa fall avvikit från den ursprungliga prioriteringsordningen. Detta beror på att utbyggnaden behövt anpassas till tekniska och ekonomiska förutsättningar. Exempelvis har områden med lägre prioritet anslutits i samband med att ledningar ändå byggs ut till högre prioriterade områden, vilket bidrar till en mer kostnadseffektiv utbyggnad. Även tillgång till tillräcklig kapacitet i vattenverk och avloppsreningsverk påverkar utbyggnadsordningen, då nya anslutningar förutsätter att både dricksvattenförsörjning och spillvattenhantering kan säkerställas.

Större områden som anslutits till det kommunala dricksvattennätet:

Björkelid-Porskärr, Norra Möckleby, Gårdby, Ålebäck, Bläsinge, Hagby, Bostorp, Dörby, Dörbymalm, Västra Malmen, Sandby, Norra Kvinneby.

Större områden som anslutits till det kommunala spillvattennätet:

Björkelid-Porskärr, Norra Möckleby, Gårdby, Ålebäck, Bläsinge, Bostorp, Dörby, Dörbymalm, Västra Malmen, Sandby, Norra Kvinneby.

Våtmarksrestaurering på sydöstra Öland. Foto: Michael Ingard.

2.2.8 Enskilda dricksvattenanläggningar

2.2.8.1 Ansvar för dricksvattenkvaliteten

En fastighetsägaren/brunnsägaren eller ägarförening är ansvarig för att driva och sköta en enskild brunn och är därmed ansvarig för vattenkvaliteten. Ansvaret inkluderar att kontrollera och ta prover på dricksvattnet i brunnen. Om det är problem med brunnen är det också brunnsägaren som måste göra något åt problemen. Vattentäkter som försörjer ett större antal människor eller vattentäkter som försörjer kommersiell eller offentlig verksamhet regleras i livsmedelsverkets föreskrifter. Socialstyrelsen har ansvar för dricksvattenfrågor som faller utanför Livsmedelsverkets ansvarsområde. I ansvaret ingår normgivning och vägledning till kommunerna i frågor om dricksvatten från enskilda vattentäkter och mindre dricksvattenanläggningar.

2.2.8.2 Vattenkvalitet i enskilda dricksvattenanläggningar

I Mörbylånga kommun finns många gamla stensatta brunnar som är otäta och grund vilket innebär att brunnsvattnet lättare kan påverkas av föroreningar som kommer med ytvattnet. En grävd brunn som anläggs i ytliga grundvattenmagasin är mer utsatt för yttre påverkan än en bergborrad brunn. Grävda brunnar har därför ofta sämre mikrobiologisk vattenkvalitet än bergborrade brunnar. Otäta lock ökar också risken för att förorenat ytvatten kan tränga in och förorena brunnen.

Ölands studntals tunna jordlager innebär att det finns många borrade brunnar med kvalitetsproblem. Jordlagren är det naturliga reningssteget för det ytvatten som går ned i marken och bildar grundvatten. I byar där husen ligger tätt kan det vara korta avstånd till påverkanskällor som avloppsanläggningar, bekämpningsmedel från jordbruksmark eller förvaringsplatser för gödsel. Påverkan från gödsel eller avlopp kan påvisas i vattnet genom förhöjda nitrat- eller bakteriehalter. Kalcium från kalkstenen i berggrunden gör att vattnets hårdhet ökar vilket kan ge problem med till exempel avlagringar både på dricksvattenanläggningen och på hushållsmaskiner.

Under kalkstenen längre ner i berggrunden finns alunskiffer. Alunskifferlagret är som mäktigast på södra Öland och avtar mot norr. I alunskiffern finns inlagringar av så kallad orsten med höga halter av organiskt material som ibland ger problem med lukt från svavelväte i djupborrade brunnar. Även risken för radon ökar när berggrunden består av alunskiffer. Radon i vatten kan vara hälsofarligt dels när man dricker vattnet men främst genom att vattnet avger radon till luften som vi andas.

Brunnsägaren ansvarar själv för brunnen och kvaliteten på dricksvattnet. Dricksvattenprover bör tas regelbundet. Har man små barn i familjen bör man vara extra noggrann med provtagningen då barn är mer känsliga för höga halter av vissa ämnen. Har man egen brunn kan man med fördel registrera den i Sveriges Geologiska Undersöknings brunnsarkiv och på så sätt bidra till bättre kunskap om grundvatten. När man gör kemianalyser på sitt brunnsvatten kan man välja att låta SGU ta del av analysresultaten.

Vid torrår kan det bli problem med både kvalitet och kvantitet i enskilda brunnar. Det är grundvatten som försörjer enskilda vattentäkter. Vattenkvaliteten kan variera i olika delar av landet. Speciellt bergborrade brunnar kan naturligt innehålla höga halter av till exempel uran, arsenik, radon och fluorid. Material i vattenledningar kan också ge upphov till höga halter av till exempel koppar och bly i vattnet. .

2.2.8.3 Hälsorisker kopplade till dåligt dricksvatten

Vissa föroreningar i vattnet kan ge direkta effekter på hälsan. Om vattnet innehåller mikrobiologiska föroreningar kan man bli sjuk och i sällsynta fall kan sjukdomsframkallande mikroorganismer till och med orsaka allvarliga långvariga skador hos särskilt känsliga personer. Det kan även finnas kemiska ämnen i dricksvatten som kan påverka hälsan på längre sikt, till exempel ökad risk för olika cancerformer. I enstaka fall kan kemiska föroreningar även ha akuta hälsoeffekter. Det är därför viktigt att hitta orsaken och åtgärda problemet om man upptäcker en försämring av dricksvattenkvaliteten.

2.2.8.4 Andra problem kopplade till dåligt dricksvatten

Dricksvatten av dålig kvalitet kan ställa till med problem även om det inte utgör en hälsorisk. Vattnet kan till exempel orsaka frätskador eller beläggningar i dricksvattenanläggning och ledningar. Vattnet kan även ge så kallade estetiska problem. Det innebär att vattnet luktar eller smakar illa eller att det missfärgar tvätt och sanitetsporlin.

2.2.8.5 Små enskilda dricksvattenanläggningar

Inom kommunen finns ett stort antal fastigheter, permanent- och fritidsboende, som har egna vattentäkter. Uppskattningsvis handlar det om 1500 fastigheter.

2.2.9 Enskilt avloppsvatten

Miljökrav för enskilda avlopp infördes i slutet av 70-talet och krav ur hälsoskyddssynpunkt har funnits ännu längre. Kravet på att en avloppsanordning ska ha en efterföljande rening efter slamavskiljaren (oftast en trekammarbrunn) har funnits ända sedan 1969. I allmänna råd från Naturvårdsverket tydliggörs vilka krav som kan ställas på små enskilda avloppsanläggningar; normal och hög skyddsnivå. En kommun kan ställa högre reningskrav om en fastighet är belägen inom ett känsligt område.

Mörbylånga kommun har vissa riktlinjer för enskilda avlopp där det bland annat framgår när krav på hög skyddsnivå respektive normal skyddsnivå ska ställas. Hög skyddsnivå krävs när en anläggning ligger nära kusten, nära ett vattendrag eller inom ett vattenskyddsområde. Hög skyddsnivå kan också behövas ur hälsoskyddssynpunkt i ett område med många enskilda brunnar utan tillgång till kommunalt vatten.

Enligt miljöbalken är det fastighetsägarens ansvar att ha en avloppsanläggning som fungerar enligt dagens krav och inte orsakar olägenheter på människors hälsa eller miljön. Enligt lagen är det också kommunens skyldighet att kontrollera avloppsanläggningarnas utformning, funktion och reningsgrad. Målet med tillsynen är att

skydda och förbättra dricks- och grundvattnet samt att nå miljökvalitetsnormerna i hav, sjöar och vattendrag.

Enskilda avlopp kan ha dålig funktion och det kan ibland förekomma direktutsläpp av avloppsvatten i t.ex. diken. Idag är arbetet med enskilda avlopp prioriterat i tillsynsplanen. Mörbylånga kommuns miljöverksamhet bedömer att arbetet behöver fortgå tills samtliga äldre avlopp har inspekterats eller att fastighetsägarna på eget initiativ vidtagit åtgärder.

Inom Mörbylånga kommun finns fem större enskilda avloppsanläggningar som drivs av annan än kommunen. De tre största ligger i Ottenby Naturum (reningsverk dimensionerad för 90 personekvivalenter (PE)), Nedre Västerstad (infiltration för BDT-vatten, dimensionerad för 100 PE) och Törnbotten (infiltration för WC-vatten, dimensionerad för 200 PE). Det finns ytterligare ett par mindre samfälligheter med gemensamma infiltrationsanläggningar, dimensionerade för ca 25-35 PE.

2.2.10 Vattenförekomster och dess miljökvalitetsnormer

Mörbylånga kommun har inga djupare sjöar, men det finns ett antal mossar (små grunda sjöar), bl. a Möckelmossen och Trib erga mosse.

Mörbylånga kommun har fem vattendrag som är vattenförekomster enligt EU:s vattendirektiv, varav Bäck vid Runsten och Pelnabrobäcken går över kommungränsen. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som inom vattenförvaltning kallas god status till år 2021, såvida de inte har fått en tidsfrist. Det finns ett icke försämringskrav för vattenförekomsterna vilket innebär att verksamheter inte får bidra till att en status försämras. Det som kännetecknar bäckarna i Mörbylånga kommun är att de är påverkade av näringsämnen, har morfologiska förändringar och vid tidpunkten för klassificering låg i riskklassen för att inte klara god status till år 2021. Flertalet vattendrag har fått tidsfrist till 2027 och ett av vattendragen har till år 2033.

Sverige har så höga bakgrundshalter av kvicksilver att de generellt ligger över den gräns som gäller i Europa. Om man bortser från kvicksilver är den kemiska statusen för samtliga förekomster i Mörbylånga kommun god. Det enda vattendrag i kommunen som i dagsläget uppfyller god ekologisk status är Frösslundabäcken.

Allt kustvatten runt Öland har en måttlig ekologisk status främst pga. höga halter närsalter. Alla kustvattenförekomster har fått tidsfrist för god ekologisk status till år 2039 då MKN ska vara uppfyllda.

Grundvattenförekomsterna på Öland har alla otillfredsställande kvantitativ status men god kemisk status.

Ytvattenförekomster och statusklassning. Gult för måttlig ekologisk status, grönt för god ekologisk status.

Tabell 4a. Statusklassificering och MKN för ytvatten och grundvatten i Mörbylånga kommun, år 2021.

Statusklassificering och miljö kvalitetsnormer år 2021 för ytvatten (vattendrag, sjöar, övergångsvatten och kustvatten)							
Grundinformation		Ekologiskt status och potential		Kemisk ytvattenstatus (exkl. kvicksilver och bromerad difenyleter (PBDE))		Skyddade områden	Typ
EU-ID	Vattenförekomst namn	Status år 2021	MKN kvalitetskrav och tidpunkt	Status år 2021	MKN kvalitetskrav och tidpunkt	Kompletterande krav för skyddade områden	
SE563100 – 161500	N v s Kalmarsunds kustvatten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus	
SE561400 – 161201	S Kalmarsunds utsjövatten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus		Kustvatten
SE562000 – 162271	Ö s Kalmarsunds kustvatten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus.	Gynnsam bevarandestatus. Tillfredställande badvattenkvalitet.	Kustvatten
SE565400 – 163600	M n Kalmarsunds utsjövatten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Tillfredställande badvattenkvalitet	Kustvatten
SE564250 – 162500	S n Kalmarsund	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus. Tillfredställande badvattenkvalitet	Kustvatten
SE562410 – 164001	S Ölands kustvatten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2039	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus. Tillfredställande badvattenkvalitet	Kustvatten
SE627598 – 155069	Åbybäcken	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2027	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus		Vattendrag
SE628539 – 155118	Pelnabrobäcken	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2027	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus	Vattendrag
SE626799 – 154728	Frösslundabäcken	God ekologisk status	God ekologisk status	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus	Vattendrag
SE625694 – 154273	Torpbrobäcken	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2027	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus	Vattendrag
SE628812 – 155149	Bäck vid Runsten	Måttlig ekologisk status	God ekologisk status 2033	God kemisk ytvattenstatus	God kemisk ytvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus	Vattendrag

Tabell 4b. Statusklassificering och MKN för ytvatten och grundvatten i Mörbylånga kommun, år 2021.

Miljökvalitetsnormer samt miljöproblem för grundvatten							
Grundinformation		Kvantitativ status		Kemisk grundvattenstatus		Skyddade områden	Typ
EU-ID	Vattenförekomst namn	Status år 2021	MKN kvalitetskrav	Status år 2021	MKN kvalitetskrav	Kompletterande krav för skyddade områden	
SE628023 – 154732	Tvetaformationen	Otillfredsställande	God kvantitativ status	God	God kemisk grundvattenstatus	Krav enligt dricksvattenföreskrifterna	Grundvatten
SE629398 – 154578	Rällaformationen	Otillfredsställande	God kvantitativ status	God	God kemisk grundvattenstatus	Krav enligt dricksvattenföreskrifterna	Grundvatten
SE629295 – 155070	Västra Ölands kalkberg	Otillfredsställande	God kvantitativ status	God	God kemisk grundvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus. Krav enligt dricksvattenföreskrifterna	Grundvatten
SE28996 – 155638	Östra Ölands kalkberg	Otillfredsställande	God kvantitativ status	God	God kemisk grundvattenstatus	Gynnsam bevarandestatus. Krav enligt dricksvattenföreskrifterna	Grundvatten.

2.2.11 Kommunens utveckling

Den totala folkmängden i Mörbylånga kommun har ökat varje år sedan 2004. Prognosen från Statistiska centralbyrån för de kommande tio åren är att folkmängden kommer att fortsätta öka med i genomsnitt 190 invånare varje år. Den största procentuella ökningen förväntas ske i åldersgrupperna från 65 år och uppåt.

Framöver förväntas antalet inflyttade bli i genomsnitt 1 098 personer per år medan antalet utflyttade uppskattas till 834 personer. Detta innebär ett årligt flyttnetto på i genomsnitt 264 personer för varje år under prognosperioden 2024-2033. De allra flesta som bor i Mörbylånga kommun bor i småhus med äganderätt, ca 75 procent. Drygt 10 procent bor i flerbostadshus hyresrätt och knappt 1,5 procent bor i bostadsrätt i flerbostadshus.

2.2.11.1 Besöksnäring

Den mest växande näringen på Öland, liksom i många andra delar av Sverige, är besöksnäringen. Öland har en tradition som semesterdestination sedan förra sekelskiftet. År 2021 var antalet gästnätter ca 400 000 i Mörbylånga kommun. Öland är traditionellt en sommardestination, men södra Öland lockar besökare även under vår och höst. Detta ställer höga krav på VA-anläggningen under en allt längre del av året. Besöksnäringen i vissa delar av kommunen har haft stora utmaningar med vattenbrist under sommarmånaderna och behovet av utbyggnad av den allmänna anläggningen är på vissa platser stor. Överlag behöver besöksnäringen arbeta med åtgärder för att spara vatten och minska topparna i dricksvattenkonsumtionen under sommarmånaderna, det bidrar till att hålla nere kostnader och minskar framförallt belastningen på grundvattentäkter.

2.2.11.2 Gröna näringar

Parallellt med besöksnäringen är den gröna näringen den största sett till såväl antal sysselsatta som antal företag. Lantbruket på Öland är en viktig del av näringslivet, en nationellt viktig livsmedelsproducent och bidrar till en öppen landskapsbild som är attraktiv för både boende och turister. Under de senaste decennierna har lantbruksenheterna blivit större och därmed färre. I samband med denna förändring har sättet att arbeta i många fall förskjutits från att vara företag som huvudsakligen sysselsatte familjemedlemmar till verksamheter som anställer allt fler, och förhåller sig alltmer till den globala marknaden.

Utvecklingen av lantbruket leder till fler djur centrerade till samma område, vilket ökar vattenförbrukningen lokalt. Den ansträngda grundvattensituationen är en stor utmaning för de areella näringarna. Då många lantbruk har egna brunnar och bevattningsdammar, tas normalt sett inte kommunalt vatten till exempelvis mjölkdjur eller bevattning av åkermarker. Det medför att många livsmedelsproducenter i kommunen är utsatta för stora risker vid torka. Åtgärder för att hålla kvar vatten i landskapet är viktiga för att möta effekterna och lindra torrperioder i framtiden.

2.2.11.3 Markinnehav

I kommunens strategiska samhällsplanering är god mark- och planberedskap en viktig förutsättning för en hållbar utveckling. Kommunen ska erbjuda attraktiva boendemiljöer och ge goda förutsättningar för företag och verksamheter att etablera sig och utvecklas.

Kommunen köper in mark för olika typer av ändamål, exempelvis för att kunna bygga bostäder och skolor eller för att verksamheter och företag ska kunna etablera sig. Kommunen köper också mark i syfte att bevara marken precis som den är idag så att det finns platser för rekreation och utflyktsmål. Kommunen behöver också köpa in mark för strategisk dagvatten- och skyfallshantering samt dricksvattenproduktion.

2.2.11.4 Pågående arbete med ny översiktsplan

Mörbylånga kommun har tagit fram ett förslag till en ny översiktsplan som visar hur kommunen vill använda mark och vatten fram till år 2045. Under våren 2026 är planen på granskning, därefter kan planen antas – troligen under 2026. Gällande översiktsplan för Mörbylånga kommun antogs 2014.

2.2.11.5 Pågående detaljplanearbete

Arbete pågår med ett flertal detaljplaner som medger ökad bostadsbebyggelse i kommunen. Det största planarbetet rör centrala Färjestaden och möjliggör en nybyggnation om ca 850 bostäder tillsammans med ytor för verksamheter. Den största exploateringen föreslås ske i framför allt de centrala delarna av planområdet och i form av flerbostadshus. Planen ska även skapa förutsättningar att skydda tillkommande och befintlig bebyggelse från höjda havsnivåer och översvämning.

I kommunens nordvästra delar, Saxnäs och Strandskogen, pågår ett flertal planärenden som sammantaget ger ett stort antal nya bostäder, såväl som kommunal service i form av förskola. Även i Gårdby och östra Färjestaden pågår större detaljplanearbeten. I Mörbylånga antogs 2023 ett planprogram, som medger bebyggelse av upp till 400 nya bostäder. Syftet är att ge förutsättningar för ett större bostadsbestånd och en mer levande tätort. Planprogrammet inbegriper också planer på ett kustskydd mot ökade havsnivåer.

Sammantaget ställer exploateringsplanerna höga krav på ökad leverans av kommunala vattentjänster.

Färjestadens hamn. Foto: Michael Ingard

2.3 Behov

De som nyttjar de allmänna vattentjänsterna behöver kunna lita på att dessa fungerar som avsett. Detta kräver stora satsningar på anläggningarnas nyinvestering, drift och underhåll, men även arbeten och investeringar som syftar till att förebygga och minska konsekvenserna av förväntade klimatförändringar, exempelvis tillgång till råvatten för dricksvattenproduktion. Samtidigt behöver flera områden som idag står utan kommunala vattentjänster anslutas.

Många av konsekvenserna av förväntade klimatförändringar som identifierats och presenteras i *Bilaga 2* är ännu inte fullt utredda och svåra att överblicka. Sannolikt tillkommer konsekvenser som ännu inte har identifierats. Nedan sammanfattas översiktligt de behov som identifierats i *Bilaga 2*.

2.3.1 Behov dricksvatten

För att säkerställa en långsiktigt trygg och robust dricksvattenförsörjning behöver kommunen genomföra åtgärder inom både produktion, distribution och skydd av vattenresurser. Vattenverken behöver successivt utvecklas för att upprätthålla en stabil drift och möta framtida krav på dricksvattenkvalitet. Det kan innebära att brister åtgärdas och att nya reningssteg införs. Även ledningsnätet behöver utvecklas genom åtgärder för att minska vattenförluster, stärka robustheten i distributionssystemet och bygga bort kapacitetsbegränsningar.

Kommunen har idag flera vattenuttag som saknar tillstånd och dessa behöver prövas. Flera vattenskyddsområden behöver också uppdateras vad gäller både gränser och skyddsföreskrifter för att säkerställa ett långsiktigt skydd av vattentäkterna.

Klimatförändringar innebär ökade utmaningar för vattenförsörjningen. Längre perioder av torka, kraftiga regn och stigande havsnivåer kan påverka både tillgången till och kvaliteten på råvattnet. Detta kräver åtgärder för klimatanpassning, skydd av vattenresurser och en stärkt planering för framtida vattenförsörjning. Otillräcklig vattenförsörjning riskerar att påverka kommunens utveckling negativt.

Efterfrågan på dricksvatten bedöms öka i framtiden, vilket kan innebära behov av ökad produktion. För att minska sårbarheten i systemet behöver även reservvattenlösningar utvecklas, exempelvis genom ytterligare grundvattenuttag eller alternativa lösningar. Kommunen arbetar därför med åtgärder för att öka grundvattenbildningen vid befintliga vattentäkter samt med att identifiera nya möjliga grundvattenmagasin. Att långsiktigt skydda och stärka tillgången till grundvatten är centralt för att säkerställa kommunens framtida dricksvattenförsörjning.

2.3.2 Behov spillvatten

Kommunens avloppsreningsverk behöver utökad kapacitet för att hantera ökade volymer och för att möta nya krav på rening. Brister i verken behöver åtgärdas och nya reningssteg kan bli aktuella, vilket kan medföra nya tillståndprocesser. Otillräcklig kapacitet riskerar annars att begränsa kommunens utveckling.

Spillvattennätet är sårbart för klimatförändringar. Torka kan leda till ökade läckage i otäta ledningar, medan skyfall kan orsaka bräddning vid ledningar, brunnar och reningsverk. Havsnivåhöjning kan försvåra eller förhindra effektiv rening genom att havsvatten pumpas in i systemet, och otäta ledningar kan öka inläckage ytterligare. Åtgärder i ledningsnät och pumpstationer är därför viktiga för att minska framtida kostnader och risker.

Föroreningar i spillvattnet påverkar både miljön och reningsverken. Skadliga ämnen kan lagras i slam eller recipienter, försvåra rening och öka kostnader. Därför behöver föroreningar förebyggas vid källan, nyttjandevillkor för anslutning till det allmänna nätet skärpas och möjligheten till återanvändning av renat vatten stärkas.

Fosfor i avloppsslammet behöver på sikt kunna återvinnas och återföras till jordbruket. För att detta ska vara möjligt måste slammet vara fritt från skadliga föroreningar, vilket ställer krav på att spillvattennät och reningsverk fungerar effektivt. Genom att åtgärda ledningsnätet, förebygga felkopplingar och optimera reningsprocessen kan slammet hållas rent, bräddningar minskas och energi- och kemikalieanvändning minskas. Detta bidrar både till ett bättre miljöskydd och till att kommunen kan fortsätta utveckla ny bebyggelse och samhällsservice.

Sammanfattningsvis är en långsiktig planering och åtgärdssatsning avgörande för att säkerställa att avloppsreningsverken och ledningsnätet kan hantera nuvarande och framtida volymer, skydda miljön och motverka att anläggningarnas sårbarhet för klimatförändringar och eftersatt underhåll leder till höga kostnader.

2.3.3 Behov dagvatten

Dagvattnet behandlas i den dagvatten- och skyfallsplan som Mörbylånga kommun antog år 2023. Nedan anges några av de utmaningar och behov som identifierats i planen:

- » I stort sett hela ledningsnätet i både Färjestaden och Mörbylånga förväntas gå fullt vid ett 20-årsregn vilket i vissa punkter leder till att vatten trycks upp genom brunnslock till markytan.
- » Både Mörbylånga och Färjestaden påverkas i stor utsträckning av avrinning från jordbruksmark på grund av deras läge vid kusten.
- » Gemensamt för båda orterna är också behovet av att åtgärda direkta utlopp i Kalmarsund. Bland utloppen bör prioritering göras efter påverkan på recipient.

- » Om åtgärder görs för att fördröja vattnet innan det når kusten (i utkanten och inom Färjestaden) kommer troligen en del vatten ändå behöva pumpas ut eller uppströms för att inte dämma upp vid en framtida skyddsvall. Därför bör alternativ som innebär att vattnet leds norr- och söderut för att kunna rinna ut undersökas och övervägas.

Dagvatten- och skyfallsplanen anger att en åtgärdsplan ska tas fram inom mandatperioden 2022-2026. Kommunen har sökt LOVA-bidrag för att ta fram en åtgärdsplan. Vidare beskrivning av behov och översiktliga åtgärdsförslag återfinns i Dagvatten- och skyfallsplanen.

Dagvatten- och skyfallsplanen (2023) samt utdrag ur planens åtgärdsförslag i Färjestaden.

2.3.4 Förnyelseplan för VA-ledningsnätet

En förnyelseplan för VA-ledningsnätet i Mörbylånga kommun beräknas färdigställas under 2026. Syftet är att analysera VA-systemets nuläge och långsiktiga behov samt att utgöra underlag för prioritering av åtgärder och resurser under de kommande 25 åren. Planen ska fungera som ett levande dokument med årlig uppföljning och regelbunden revidering, och bidra till en långsiktigt hållbar och ekonomiskt effektiv VA-försörjning. Nedan följer en sammanfattning av arbetsmaterialet.

Kommunens VA-ledningsnät omfattar totalt cirka 1 300 km. Nuvarande förnyelsetakt är låg, vilket innebär att en fullständig förnyelse, med dagens nivå, skulle ta mycket lång tid. Det finns därför ett tydligt behov av att öka takten i förnyelsearbetet.

Vattenledningsnätet består av cirka 48 mil distributionsledningar och 6 mil servisledningar. Nätet präglas av åldrande ledningar, läckor och betydande vattenförluster, särskilt i områden med äldre gjutjärnsledningar och galvaniserade serviser. Spillvatten-nätet omfattar cirka 43,8 mil stamledningar och 5,7 mil servisledningar. Här finns problem med stopp, bräddningar och tillskottsvatten i form av regn- och grundvatten

som belastar systemet. Detta medför kapacitetsproblem, ökad energianvändning och risk för miljöpåverkan.

För att uppnå en robust och hållbar VA-försörjning behöver förnyelsetakten i både vatten- och spillvattennätet öka. Åtgärder krävs för att minska vattenförluster, begränsa tillskottsvatten och säkerställa tillräcklig kapacitet i systemet. Detta förutsätter att tillräckliga ekonomiska resurser avsätts under kommande planperiod.

Förnyelsearbetet ska bedrivas systematiskt och riskbaserat. Prioritering sker utifrån en sammanvägd bedömning av sannolikhet för fel och konsekvenser, samt med hänsyn till exploatering, samordning med annan infrastruktur och behov av att minska tillskottsvatten. Följande prioriteringsprinciper tillämpas:

1. Åtgärder som föranleds av politiska beslut eller myndighetskrav.
2. Ledningssträckor med hög risk enligt genomförd riskbedömning.
3. Ledningssträckor med medelhög risk där åtgärder bedöms ge god kostnadsnytta.
4. Övervakning och utredning av områden med lägre risk.

Ett förändrat klimat innebär ytterligare utmaningar för VA-systemet. Längre perioder av torka ställer krav på att minska vattenförluster och hushålla med tillgängliga resurser, medan ökade nederbörds mängder och stigande havsnivåer ökar belastningen på spillvattennätet. Förnyelsearbetet behöver därför samordnas med kommunens dagvattenplanering och klimatanpassningsarbete.

2.3.5 Förstudie södra Öland: Grönhögen ARV

För att möta det ökande exploateringsbehovet i Grönhögen, Södra Möckleby och Degerhamn, samt hantera kapacitetsbrister i Enetri biodammar, har en förstudie om framtida spillvattenhantering tagits fram (2025). Förstudien belyser möjliga lösningar för spillvattenhanteringen på södra Öland och omfattar bland annat:

- Behov av utbyggnad av Grönhögens avloppsreningsverk (ARV).
- Hantering av spillvatten från östra sidan.
- Behov av ny överföringsledning för vatten och spillvatten.
- Konsekvenser för verksamhetsområden och framtida anslutningar.

Grönhögens avloppsreningsverk (ARV), byggt 2003–2004 för 1 500 personekvivalenter, belastas under sommarperioden av cirka 2 200 personer. Spillvattennätet har dessutom stora inläckageproblem, vilket ytterligare ökar belastningen. En framtida ombyggnation kommer att omfattas av skärpta miljökrav. Enetri biodammar, i drift sedan 1978 och dimensionerade för 300 personekvivalenter, är idag överbelastade (ca 500 personer) och olämpligt placerade nära kusten. Dammarna kan inte uppfylla framtida miljökrav och behöver ersättas eller kompletteras med nytt reningsverk.

Området har ett omfattande exploateringstryck, bland annat planerade 185 nya bostäder i Grönhögen. Den framtida totala belastningen bedöms uppgå till 3 200–4 200 personekvivalenter beroende på VA-lösning.

Förstudien analyserar fyra huvudalternativ:

1. Stor utbyggnad av Grönhögens ARV till ca 4 200 personekvivalenter, med centraliserad rening och avveckling av Enetri. Mest robust och framtidssäkert, lägsta driftkostnad men hög initial investering.
2. Mellanstor utbyggnad av Grönhögen till ca 3 200 personekvivalenter, begränsad exploatering och fortsatt enskild rening på östra sidan. Lägre investeringskostnad, men mindre framtidssäkert och högre risk för kostsamma enskilda lösningar.
3. Delad lösning: Grönhögen utbyggd till ca 2 700 personekvivalenter, nytt verk i Enetri för ca 1 400 personekvivalenter. Minskad belastning på Grönhögen, men högre driftkostnad och mer komplex tillsyn.
4. Minimal utbyggnad: Enetri och Grönhögen behålls i huvudsak, med begränsad kapacitet och låga investeringskostnader. Långsiktigt minst hållbart.

Investeringskostnader varierar från ca 191–392 miljoner kronor, med lägst driftkostnader vid centraliserad rening. Alternativ 1 bedöms vara mest framtidssäkert, medan alternativ 2 och 4 har lägre initiala kostnader men begränsad hållbarhet. Alternativ 3 kan övervägas om rening på östra sidan ska behållas.

Förstudien har även undersökt möjligheten att använda renat spillvatten för bevattning, vilket främst är aktuellt vid centraliserad eller moderniserad rening. Beslut om vilken väg kommunen ska ta är en politisk fråga och kommer att kräva tid för avvägningar mellan kostnad, miljö, framtida exploatering och VA-försörjning.

2.3.6 Förstudie Färjestadens ARV (2025)

Förstudien har tagits fram för att utreda hur Färjestadens avloppsreningsverk långsiktigt kan anpassas för att möta framtida belastning, befolkningsutveckling och skärpta reningskrav. Bakgrunden är bland annat omfattande planerad utbyggnad och exploatering i och omkring Färjestaden, vilket förväntas medföra ökade belastningar på den allmänna VA-anläggningen. Förstudien utgör ett planeringsunderlag för framtida utveckling av reningsverket.

Förstudien visar att reningsverket behöver kompletteras för att klara framtida belastning och kommande reningskrav. Tre alternativa processlösningar – Aktivslam, MBBR (Moving Bed Biofilm Reactor) och MBR (Membrane Bio Reactor) – har utretts för en framtida kapacitet om cirka 25 000 personekvivalenter. De tre utredda alternativen – Aktivslam, MBBR och MBR – bedöms samtliga kunna möta framtida behov men har olika för- och nackdelar avseende bland annat investeringskostnader, driftkostnader, energiförbrukning, flexibilitet, driftsäkerhet och möjlighet till framtida kompletteringar såsom läkemedelsrening och mikroplastavskiljning.

Förstudien visar att inget alternativ är entydigt överlägset, utan att valet innebär avvägningar mellan tekniska, ekonomiska och långsiktiga driftsmässiga aspekter. Samtliga alternativ innebär ombyggnationer och kompletteringar av befintlig anläggning, bland annat rivning av nuvarande biobädd och installation av ytterligare rensgaller.

2.4 Strategisk miljöbedömning & bedömning enl. barnkonventionen

Vattentjänstplanen omfattas av 6 kap 3§ miljöbalken, som anger att en kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En undersökning om betydande miljöpåverkan för vattentjänstplanen har gjorts enligt Naturvårdsverkets modell för strategisk miljöbedömning, se *Bilaga 6*. Åtgärderna i vattentjänstplanen förväntas inte leda till betydande miljöpåverkan. En mer utförlig miljöbedömning bedöms därför inte behöva göras.

Kommunens inställning är att vattentjänstplanens inriktning och åtgärder bidrar till arbetet med att uppnå gällande miljökvalitetsnormer för vatten och att undvika försämring av vattenstatus i berörda vattenförekomster. I de områden där fortsatt infiltration har bedömts som en lämplig lösning har kommunen särskilt beaktat markens jordmåktighet och genomsläpplighet. I de områden där förutsättningarna inte bedömts vara tillräckliga för en långsiktigt hållbar enskild avloppslösning, eller där recipientens känslighet medför särskilda miljökrav, har kommunen istället bedömt att kommunal VA-hantering krävs. Denna bedömning har gjorts utifrån behovet av att skydda berörd vattenförekomst och säkerställa att påverkan inte riskerar att försämrade vattenstatus eller försvåra uppfyllandet av gällande miljökvalitetsnormer.

Åtgärder för att minska tillskottsvatten, inläckage och bräddningar i ledningsnätet minskar risken för utsläpp av orenat avloppsvatten. Förnyelse av ledningsnät och utveckling av reningsverk bidrar på motsvarande sätt till att minska belastningen på vattenmiljön. Åtgärder för skydd av dricksvattenresurser, såsom uppdaterade vattenskyddsområden och långsiktig planering av vattenuttag, bidrar samtidigt till att upprätthålla god kemisk och kvantitativ status i grundvattenförekomster.

En bedömning enligt Barnkonventionen har gjorts av hur barn och unga påverkas av vattentjänstplanen. Planens inriktning att säkerställa en långsiktigt trygg, hållbar och robust vatten- och avloppsförsörjning bedöms vara positiv för barn, då tillgång till rent dricksvatten, fungerande avlopp och god hygien är grundläggande för barns hälsa, utveckling och trygghet.

Inga åtgärder i planen bedöms medföra negativa konsekvenser för barn, utan planen stärker snarare barns rätt till en säker livsmiljö.

3

VA-handlingsplan

3.1 Handlingsplan

– Åtgärder, utbyggnad och klimatanpassning av den allmänna VA-anläggningen

Handlingsplanen beskriver kortfattat de åtgärder som krävs för att möta framtida behov av klimatanpassning och hållbara dricksvatten- och avloppslösningar enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV). Den allmänna VA-anläggningen omfattar alla anläggningar som ingår i den allmänna VA-försörjningen såsom ledningsnät, pumpstationer, vattenverk, avloppsreningsverk, magasin, reservoarer, tryckstegringar med mera. Beskrivningen är översiktlig och fördjupade utredningar krävs för att fatta de rätta verkställande besluten. Dessa utredningar behövs både för att bibehålla befintliga vattentjänster över tid och för att utöka dem där skyldighet att tillgodose dessa behov fastställts.

Arbetet med att prioritera, genomföra och följa upp åtgärderna i tabellerna kommer att pågå under lång tid framöver och kräva stora resurser. Flera åtgärder som är nödvändiga för att mildra klimatförändringarnas negativa påverkan på vatten- och avloppsförsörjningen behöver utföras utanför VA-huvudmannens ansvarsområde. Kommunens miljötillsyn, samhällsplanering och VA-verksamhet behöver arbeta tillsammans för att den allmänna VA-anläggningen ska ha förutsättningar att klara sin uppgift med bibehållen funktion.

Åtgärderna är inte tidsatta då flera utomstående faktorer påverkar genomförandet (såsom politiska ställningstaganden, exploateringsplaner, tillståndsfrågor vid genomförande, ekonomiska och personella resurser, händelser i omvärlden, lagstiftning etc.). Åtgärdens status redovisas som *påbörjad*, *pågående* eller *ej påbörjad*. Under ansvar nämns den eller de aktörer som är ansvariga för genomförandet av åtgärden. I vissa fall är åtgärden beroende av flera aktörer för att möjliggöra genomförandet.

3.1.1 Övergripande åtgärder

Åtgärd	Status	Ansvar	Varför?
Se över och skapa verksamhetsområden för dricksvatten, spillvatten och dagvatten	Pågående	Kommunen	Verksamhetsområdena ska spegla de allmänna VA-tjänster som finns och erbjuds. Nya verksamhetsområden behöver tas fram för utbyggnaden av VA-tjänster.
Fördröja och hålla kvar vatten i landskapet	Pågående	Kommunen, VA och markägare	Genom att återskapa gamla eller forma nya våtmarker ökar bildningen av grundvatten och negativa konsekvenser av skyfall och torka mildras.
Förebyggande samhällsplanering	Påbörjad	Kommunen	Minska effekterna av extrema väderhändelser inklusive havsnivåhöjning genom åtgärder i plan- och bygglovsärenden.
Klimatsäkra fastighet och anläggning	Påbörjad	Kommunen, fastighetsägare	Minska risken för skador på såväl privata fastigheter som samhällsviktig bebyggelse. Samhällsviktig verksamhet kan behöva omlokaliseras för att skyddas mot havsnivåhöjning och skyfall.
Ta fram åtgärdsplan för klimatanpassning	Påbörjad	Kommunen	Kommunens dagvatten- och skyfallsplan visar att det finns sårbarheter i VA-systemet kopplade till ökade nederbördsmängder. För att kunna prioritera och genomföra nödvändiga åtgärder behöver en åtgärdsplan för klimatanpassning tas fram. Kommunen har ansökt om LOVA-medel för en del i detta arbete.

Restaurerad våtmark i Bostorp, utförd vintern 2025 genom kommunens LONA-projekt för att bland annat öka grundvattenbildningen. Foto: Michael Ingard.

3.1.2 Dricks- och grundvattenstärkande åtgärder

Åtgärd	Status	Ansvar	Varför?
Revidering och översyn av vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter	Påbörjad	VA	Skyddsföreskrifterna för flera vattenskyddsområden har behov av översyn och revideringar för att säkerställa ett fullgott skydd av kommunens vattentäkter. Exempelvis behöver exploatering inom vattenskyddsområden regleras i vattenskyddsföreskrifterna.
Ansöka om vattendomar	Pågående	VA	Samtliga vattenuttag för kommunalt dricksvatten behöver vattendom för rätt till uttag av vatten.
Säkerställa vattenverkens funktion och efterlevnad av lagkrav	Pågående	VA	För att verken ska fungera med normal drift över tid behöver brister åtgärdas och eventuellt nya reningssteg införas alltefter som nya krav ställs på dricksvattenkvalitet.
Åtgärda läckage i ledningsnätet	Pågående	VA	Minska vattenförluster i form av utläckage. Detta är ett löpande underhåll som förebygger energiförbrukning, kemikalieanvändning, onödiga uttag av grundvatten och förlust av dricksvatten.
Säkerställa tillräcklig kapacitet och kvalitet i ledningsnätet	Pågående	VA	Kapaciteten i ledningsnätet kan ökas genom t.ex. åtgärder för ökat tryck, dimensioner på rör m.m. Detta möjliggör exploatering där det idag finns begränsningar i ledningsnätet. Ledningsnätet behöver också förnyas för att säkerställa kvaliteten på dricksvattnet.
Hitta nya vattenresurser	Påbörjad	VA	Varmare klimat, perioder av torka och varierande nederbörd minskar tillgången på yt- och grundvatten. Det utgör en risk för dricksvattenproduktionen, livsmedelsproduktionen såväl som ekosystemen. Alternativa vattenresurser behöver utredas.
Säkerställa vattentillgången	Påbörjad	Kommunen, VA och markägare	För att minska sårbarheten i vattenförsörjningen krävs åtgärder för reservvatten i form av våtmarksarbete för grundvattenbildning och ev. även nya avsaltningsverk för större volymer återvunnet och avsaltat vatten.
Utreda föroreningar inom vattenskyddsområde	Påbörjad	Kommunen	Gamla deponier, trafik och andra föroreningar kan utgöra risk för vattentäkterna. Deponier ska åtgärdas vid behov.
Minska dricksvattenförbrukningen	Pågående	Kommunen, VA och allmänheten	Kontinuerliga informationskampanjer och innovativa lösningar krävs för att minska vattenförbrukningen och därmed säkerställa kommunens vattentillgång.

3.1.3 Åtgärder spillvatten

Åtgärd	Status	Ansvar	Varför?
Säkerställa reningsverkens funktion och efterlevnad av lagkrav	Pågående	VA	Avloppsreningsverken behöver utökad kapacitet för behandling av större volymer. För att verken ska fungera med normal drift över tid behöver brister åtgärdas och eventuellt nya reningssteg införas allt eftersom nya krav införs. Detta kan medföra nya tillståndprocesser.
Förebygga konsekvenser av skyfall, snösmältning och höga grundvattennivåer	Pågående	Kommunen och VA	Inläckage i spillvattenledningar kan orsaka bräddning från ledningsnätet med utsläpp av orenat spillvatten som följd. I avloppsreningsverken orsakar inläckage högre energi- och kemikalieförbrukning och en försämrad reningseffektivitet. Sanering av spillvattenledningar minskar dessa problem.
Förebygga konsekvenser av stigande havsnivåer	Ej påbörjad	Kommunen, VA och fastighetsägare	Pumpstationer och brunnar i låglänta områden riskerar att ta in havsvatten. Likaså kan ledningssträckningar behöva flyttas eller kräva en förändrad utformning.
Hantera slam från reningsverken	Påbörjad	VA	Avsättning av slam saknas och framtida krav på återvinning behöver utredas.
Koppla bort dag- och dränvatten från spillvattennätet	Pågående	Fastighetsägare	I de fall det finns ett dagvattennät ska fastighetsägare ha sitt drän- och dagvatten kopplat till detta. Detta för att undvika bräddning av avloppsvatten.
Utreda återvinning av renat avloppsvatten	Påbörjad	VA	Återvinning av avloppsvatten, t ex för bevattning, kan minska belastningen på recipient.

3.1.4 Åtgärder dagvatten

Frågan om dagvatten behandlas i den dagvatten- och skyfallsplan som Mörbylånga kommun antog under 2023, där beräkningar justerade efter förväntade klimatförändringar ingår. Inom ramen för detta arbete analyserades skyfallsproblematik och översvämningsrisker, och kritiska punkter i VA-systemet identifierades. Utredningen omfattade bedömningar av kapacitetsbrister och sårbarheter i ledningsnät och andra delar av VA-infrastrukturen, vilket utgör en viktig del av den bedömning som avses i 6 b § LAV. Som ett led i att hantera översvämningsriskerna vidare har kommunen ansökt om LOVA-medel för att ta fram en detaljerad handlings- och åtgärdsplan kopplad till dagvatten och skyfall. Även utan bidrag behöver en sådan plan tas fram för att kommunens utveckling inte ska påverkas negativt.

Med hänvisning till antagen dagvatten- och skyfallsplan utreds inte dagvattenfrågan vidare i vattentjänstplanen.

Nyanlagd multifunktionell dagvattenanläggning vid industriområdet i Färjestaden 2026. Foto: Michael Ingard.

3.2 Områden med behov av allmän VA-försörjning

Ny behovsbedömning och prioritering har gjorts efter förändringar av lagstiftningen. Sedan 1 januari 2023 har det i LAV (§6 Lagen om allmänna vattentjänster) tillkommit ett stycke som betonar att särskild hänsyn ska tas till förutsättningarna att i ett område tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning. Denna ska kunna godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Det innebär att behovet av att kommunen ska ordna med vattentjänster i ett större sammanhang kan bedömas på ett förändrat sätt än i föregående VA-plan.

VA-planen (2015) utgick från dåvarande praxis, där förutsättningarna för att inrätta verksamhetsområde i större utsträckning kopplades till bebyggelsens samlade karaktär. I och med lagändringen har bedömningen i högre grad kommit att fokusera på om behovet faktiskt inte kan tillgodoses genom enskilda anläggningar som uppfyller gällande krav. Kommunen har därför genomfört en förnyad analys av berörda områden utifrån nuvarande lagstiftning, teknikutveckling och tillsynserfarenhet. Uppgiften att göra behovsbedömningen utförs helt av kommunen.

Ett områdes behov av en förbättrad VA-försörjning, allmän eller enskild, är en komplex fråga som påverkas av flera faktorer. En korrekt bedömning av varje enskilt område kräver en detaljinformation som inte alltid finns tillgänglig i ett översiktligt skede. Bedömningen av behovet kan därför komma att omprövas vid verksamhetsområdesutredningar inför utbyggnad av kommunala vattentjänster. Det är dock viktigt att en identifiering och prioritering av områden som sannolikt är i behov av allmän VA-försörjning sker på ett metodiskt och kvalitetssäkrat sätt. Nyckelfrågan är att identifiera bebyggelse som kan anses utgöra ett större sammanhang, och där allmän VA-försörjning är nödvändig för skyddet för människors hälsa och/eller miljö.

Kommunen arbetar kontinuerligt med att se över och utreda behovet av kommunal dagvattenhantering. Under 2025 har exempelvis delar av Saxnäs inkorporerats i kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Under 2026 kommer behovet ses över i Björnhovda. Kommunen ser inga stora behov av utbyggnad av kommunal dagvattenhantering, däremot finns det ett behov att uppdatera befintliga verksamhetsområden till att inbegripa dagvattentjänsterna där dessa i praktiken redan är utbyggda. Detta arbete pågår och kommer fortsätta under 2026 och framåt. Mer information finns i dagvatten- och skyfallsplanen (2023).

3.2.1 Större sammanhang

Bedömningen av huruvida ett bebyggelseområde kan anses utgöra ett ”större sammanhang” utgår från rådande rättspraxis. Enligt rättspraxis avser större sammanhang en samlad bebyggelse av cirka 20-30 fastigheter. Praxis visar dock att ett betydligt mindre antal fastigheter kan behöva anslutas om så är nödvändigt för skyddet för människors hälsa och/eller miljö.

Det finns områden i kommunen där det kan förväntas att bebyggelsestrycket ökar, till exempel fritidsområden som omvandlas till områden för permanentboende. § 6 LAV tar dock inte hänsyn till om ett bebyggelseområde utgörs av fritids- eller permanentboende. Analysen av andelen permanent skrivna på adress i respektive område har gjorts för att underlätta prioritering vid framtagande av tidsplan för VA-utbyggnad, samt för bedömning av rimliga åtgärder.

3.2.2 Identifiering av områden

För att identifiera vilka områden som ingår i ett större sammanhang och som därmed kan ha behov av allmän VA-försörjning har Mörbylånga kommun låtit genomföra en GIS-analys av bebyggelsestäthet. Resultatet av GIS-analysen är 31 identifierade bebyggelseområden som faller inom, eller i närheten av, begreppet större sammanhang. Identifierade områden åskådliggörs med olika färger och symboler i kartorna på sidorna 55-56.

3.2.3 Prioritering av områden

Bebyggelsen på södra Öland har varierande möjlighet att ordna enskilda avlopps-lösningar samt enskilt vatten med bra kvalitet och kvantitet. Olika faktorer påverkar möjligheten, t.ex. grundvattentillgången i berget, jordarter, jorddjup, närhet till föroreningskällor såsom avlopp, markanvändning, samt fastigheternas storlek.

Prioritering av områden som har behov av allmänna vattentjänster har gjorts utifrån aktuell lagstiftning och rättspraxis samt kommunens samlade kunskap om lokala förutsättningar. Förutom lagstiftning och kommunens kunskap har information inhämtats genom flygbildstolkning samt externa databaser, främst från Statens geologiska undersökning (SGU).

Bebyggelseområden har prioriterats utifrån följande bedömningsgrunder:

- » Möjlighet till enskilda spillvattenlösningar utifrån kommunens kunskap om lokala förhållanden, samt SGU:s jorddjupskarta och jordartskarta.
- » Bristande dricksvattenkvalitet utifrån kända dricksvattenanalyser.
- » Markanvändning i och runt bebyggelseområden.
- » Aktuell GIS-analys om sammanhållna bebyggelse utifrån lagen om allmänna vattentjänster och rådande praxis.

Bebyggelsegrupper har klassificerats som högsta (röd), hög (orange), måttlig (gul) eller låg (grön) prioritet (se tabell på sidorna 57-62). Samtliga områden som har placerats i kategorierna högsta och hög prioritet bedöms uppfylla förutsättningarna för utbyggnad av en eller flera kommunala vattentjänster enligt 6 § Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. När flera områden samtidigt bedöms vara i behov av allmän

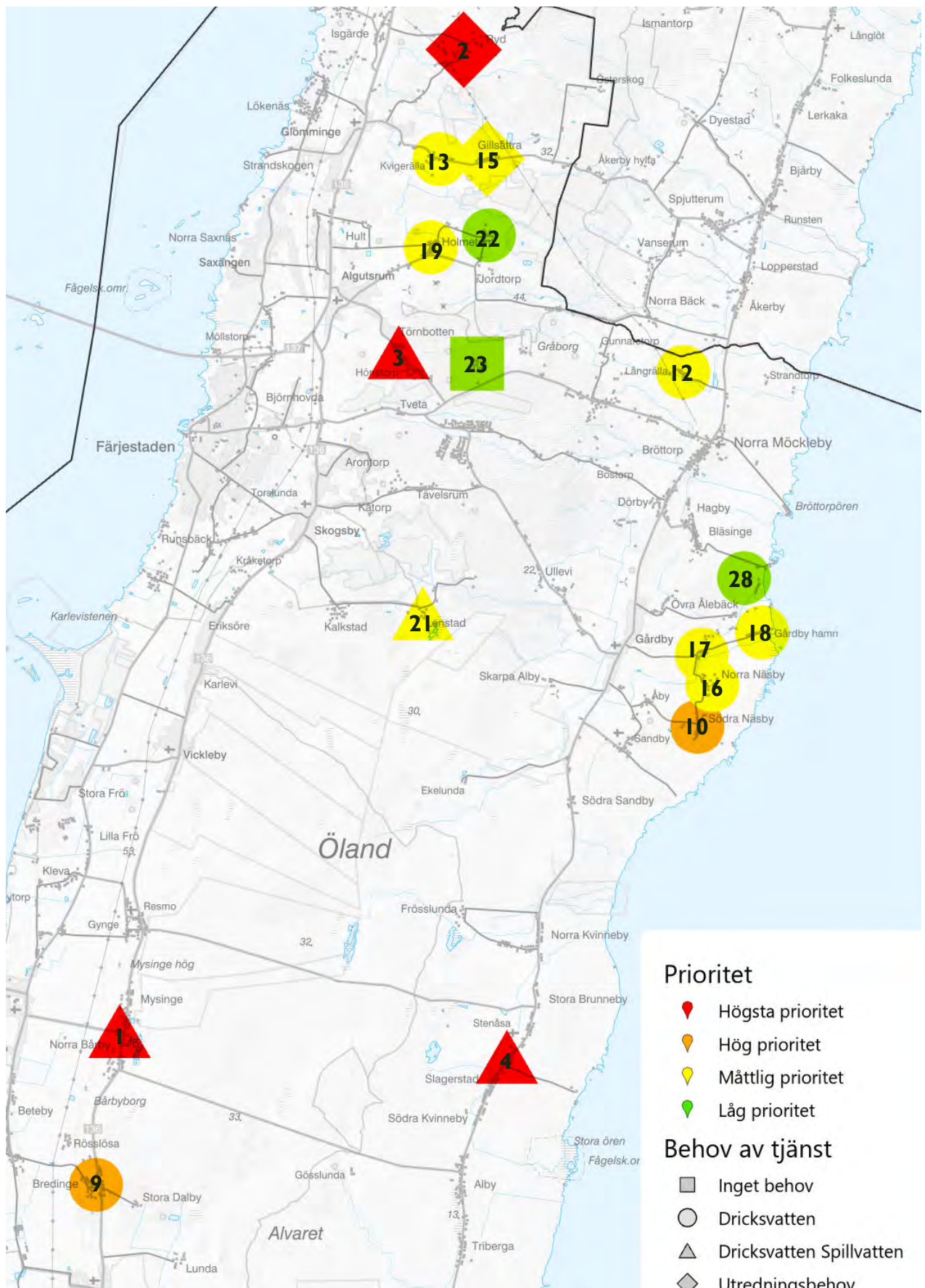
VA-försörjning gör kommunen en samlad bedömning av bland annat miljönytta, hälsoskyddsbehov, tekniska förutsättningar, ekonomiska möjligheter och genomförbarhet över tid. Den inbördes prioriteringsordningen mellan områden som uppfyller förutsättningarna enligt 6 § är baserade på denna bedömning. I *Bilaga 4* visas en tidplan för utbyggnad av den kommunala VA-anläggningen. I *Bilaga 5* visas en utbyggnadskarta enligt samma tidplan. Observera att de områden som ingår i tidplanen tillhör grupp A, dvs. enbart områden med högsta prioritet. Denna tidplan uppdateras årligen under januari månad.

Vissa områden har prioriterats ned jämfört med tidigare VA-plan från 2015. T.ex. har vissa områden i prio röd bedömts vara prio grön-områden då de redan har kommunalt dricksvatten och bedöms ha möjlighet att anordna godtagbara enskilda spillvattenlösningar. Vissa små områden, som ligger på gränsen att klassas som sammanhållen bebyggelse enligt LAV har placerats i prio gul, eftersom de omges av åkermark och har bristande vattenkvalitet.

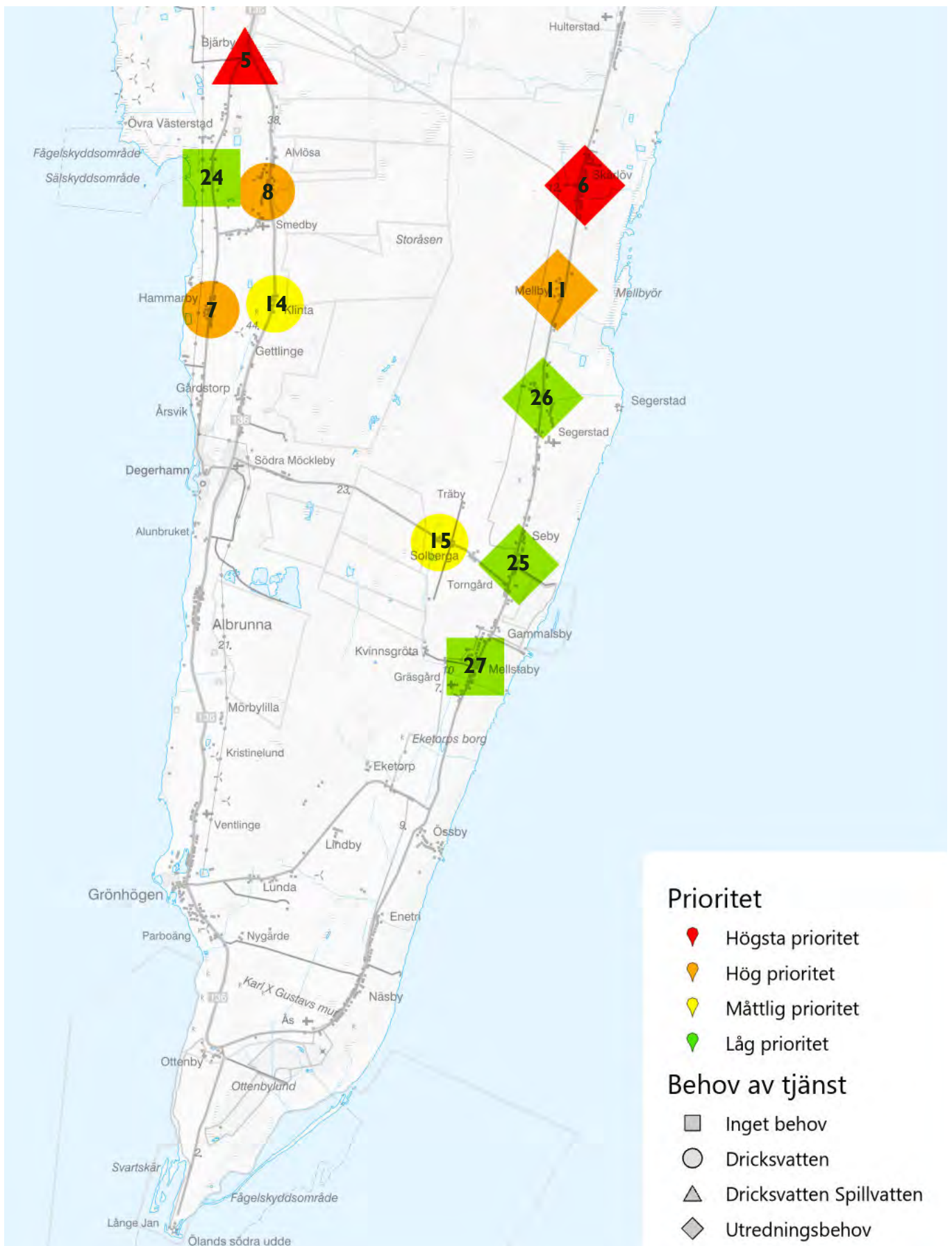
Prioriteringslistan ska användas som en vägledning i fortsatt arbete vid avsättande av erforderliga resurser, kommande utredningar, VA-utbyggnad och tillsynsarbete. De aktuella förhållandena, liksom avgränsningen för varje område kommer att detaljstuderas inför beslut om åtgärder. Med ökad kunskap i samband med verksamhetsområdesutredning kan en annan prioriteringsordning bli aktuell.

Frösslundabäcken. Foto: Michael Ingard

Karta över prioriterade områden med högsta (röd), hög (orange), måttlig (gul) eller låg (grön) prioritet och typ av tjänst.

Karta över prioriterade områden med högsta (röd), hög (orange), måttlig (gul) eller låg (grön) prioritet och typ av tjänst.

Tabell 5: Prioritering av identifierade områden i sin helhet.

Beteckning	Områden	Behov kommunalt dricksvatten	Behov kommunalt spillvatten	Kommentar
Högsta prioritet				
1	Mysinge – Södra Bårby	Ja	Ja	52 bostadsbyggnader. 46 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Tätt bebyggelse. Dålig vattenkvalitet. Relativt tunna jordlager öster om vägen. VO har bildats.
2	Ryd	Ja	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	33 bostadsbyggnader. 61 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Dålig vattenkvalitet, omgivet av åkermark. Varierande tjocklek på jordlager, på några platser mycket tunna.
3	Törnbotten – Hönstorp	Ja	Ja	62 bostadsbyggnader. 66 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Beläget nära Tvetas vattenskyddsområde. Nära befintligt VA. Norra delen har kommunalt dricksvatten. Åkermark uppströms bebyggelse.
4	Stora Brunneby – Södra Kvinneby	Ja	Ja	120 bostadsbyggnader. 53 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Tätt bebyggelse med många små fastigheter. Dålig vattenkvalitet. Möjliggör bortkoppling av Alby biodammar. Omgivet av åkermark. Väster om vägen tunnare jordlager. VO har bildats.
5	Bjärby	Ja	Ja	23 bostadsbyggnader. 35 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Tätt bebyggelse. På vissa platser tunnare jordlager.
6	Skärlöv	Ja	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	61 bostadsbyggnader. 28 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie i söder, 50 m radie i norr). Dålig vattenkvalitet. Omgiven av åkermark. På vissa platser tunnare jordlager, infiltration möjligt för de allra flesta fastigheter.

Beteckning	Områden	Behov kommunalt dricksvatten	Behov kommunalt spillvatten	Kommentar
Hög prioritet				
7	Hammarby	Ja	Nej	39 bostadsbyggnader. 26 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Dålig vattenkvalitet. Omgivet av åkermark. Mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
8	Stora Smedby - Alvlösa	Ja	Nej	42 bostadsbyggnader. 31 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Dålig vattenkvalitet. Omgivet av åkermark. Mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
9	Bredinge	Ja	Nej	55 bostadsbyggnader. 31 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Tätt bebyggelse. Dålig vattenkvalitet. Omgivet av åkermark. Kommunalt vatten går igenom västra bebyggelsen. Relativt mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
10	Södra Näsby	Ja	Nej	26 bostadsbyggnader. 38 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Dålig vattenkvalitet. Omgiven av åkermark. Relativt mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
11	Mellby	Ja	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	24 bostadsbyggnader. 63 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Åkermark öster om vägen. Dålig vattenkvalitet och vattentillgång. På vissa platser tunnare jordlager, infiltration möjlig.

Beteckning	Områden	Behov kommunalt dricksvatten	Behov kommunalt spillvatten	Kommentar
Måttlig prioritet				
12	Bettorp	Ja	Nej	13 bostadsbyggnader. 92 % permanent-boende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Troligtvis bristande vattenkvalitet. Mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
13	Kvigerälla	Ja	Nej	13 bostadsbyggnader. 62 % permanent-boende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Troligtvis varierande vattenkvalitet. Relativt mäktigt jordlager, relativt goda infiltrationsmöjligheter.
14	Klinta	Ja	Nej	13 bostadsbyggnader. 46 % permanent-boende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Varierande vattenkvalitet. Mäktigt jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
15	Solberga	Ja	Nej	14 bostadsbyggnader. 36 % permanent-boende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Dålig vattenkvalitet. Relativt mäktigt jordlager, relativt goda infiltrationsmöjligheter.
16	Gillsättra	Ja	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	19 bostadsbyggnader. 47 % permanent-boende. Gränsfall större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Dålig vattenkvalitet. Relativt tunna jordlager, i östra delen tunt jordlager. Begränsade infiltrationsmöjligheter på vissa fastigheter.
17	Norra Näsby	Ja	Nej	20 bostadsbyggnader. 65 % permanent-boende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Varierande vattenkvalitet. Relativt mäktigt jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
18	Nedra Ålebäck	Ja	Nej	13 bostadsbyggnader. 38 % permanent-boende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Dålig vattenkvalitet. Mäktigt jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
19	Gårdby hamn	Ja	Nej	22 bostadsbyggnader. 23 % permanent-boende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Troligtvis varierande vattenkvalitet. Mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.

Beteckning	Områden	Behov kommunalt dricksvatten	Behov kommunalt spillvatten	Kommentar
Måttlig prioritet				
20	Holmetorp	Ja	Nej	18 bostadsbyggnader. 89 % permanentboende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Dålig vattenkvalitet. Relativt mäktiga jordlager, relativt goda infiltrationsmöjligheter.
21	Lenstad	Ja	Ja	13 bebyggda fastigheter (finns flera hus på ett par fastigheter). 46 % permanentboende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Åkermark uppströms bebyggelsen. Tunna jordlager med berg i dagen. Begränsade infiltrationsmöjligheter på de flesta fastigheterna.

Beteckning	Områden	Behov kommunalt dricksvatten	Behov kommunalt spillvatten	Kommentar
Låg prioritet				
22	Övetorp	Ja	Nej	8 bostadsbyggnader. 75 % permanentboende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Relativt mäktigt jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
23	Törnbotten stugby	Nej	Nej	44 bostadsbyggnader. 27 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Gemensam enskild dricksvatten- och avloppsanläggning.
24	Sofiero (Vid Västerstad)	Nej	Nej	26 bostadsbyggnader. 15% permanentboende. Mindre fritidshusområde. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Gemensam enskild dricksvatten- och avloppsanläggning.
25	Seby – Torngård	Finns utbyggt	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	44 bostadsbyggnader. 43 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Relativt mäktiga jordlager, relativt goda infiltrationsmöjligheter.
26	Övra Segerstad	Finns utbyggt	Behov av kommunalt omhändertagande av spillvatten bör utredas vidare inför framtående av VO för vatten.	39 bostadsbyggnader. 23 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Omgivet av åkermark. Relativt mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
27	Gammalsby – Gräsgård	Finns utbyggt	Nej	72 bostadsbyggnader. 31 % permanentboende. Större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie, Mellstaby 50 m radie). Omgivet av åkermark. Relativt mäktiga jordlager, goda infiltrationsmöjligheter.
28	Sjöåsen SV Bläsinge hamn	Ja	Nej	16 bostadsbyggnader. 0 % permanentboende. Ej större sammanhang (§6 LAV, 100 m radie). Åkermark uppströms. Mäktigt jordlager, goda infiltrationsmöjligheter. Känslig recipient, nära havet.

3.3 Handlingsplan för områden i väntan på VA-utbyggnad

I områden där VA-anslutning planeras behöver befintliga avloppslösningar hanteras till dess att anslutning kan ske. Någon planerad tillsyn görs inte inom områden som planeras att anslutas till det kommunala spillvattennätet inom de närmsta 5–10 åren.

Om det är akuta åtgärdsbehov på en befintlig avloppsanläggning, där miljö- eller hälsoriskerna är stora, kan åtgärder behövas trots att kommunalt avlopp planeras. Vad som kan vara en lämplig lösning beror på riskerna och en bedömning görs i varje enskilt fall. En skälighetsbedömning görs alltid så att kraven på åtgärder är rimliga kostnadmässigt i förhållande till nyttan. Även om åtgärder har gjorts på en anläggning så begränsas tillstånden så att anslutning ska göras till det kommunala spillvattennätet när det är möjligt.

3.4 Handlingsplan för områden med fortsatt enskild VA-försörjning

Det är inte praktiskt eller ekonomiskt försvarbart att bygga ut det allmänna VA-nätet till samtliga fastigheter inom kommunen. I detta avsnitt behandlas de områden som inte kommer beröras av VA-nätets utbyggnad eller där eventuell utbyggnad kommer dröja mycket länge. Enskilda anläggningar, alternativt gemensamhetsanläggningar, kan ge en hållbar långsiktig lösning på VA-frågan inom dessa områden.

3.4.1 Nybyggnation

När det gäller bygglov för nybyggnation är VA-frågan alltid en del av bygglovshanteringen. De sökande ska kunna presentera en lämplig lösning på vatten- och avloppsfrågan. Byggloven går alltid på remiss från bygglovsverksamheten till miljöverksamheten respektive tekniska verksamheten, för yttrande om lämpligheten. Det görs även lokaliseringsprövningar, där VA-frågan utgör en del i bedömningen.

3.4.2 Enskilda dricksvattenbrunnar

När det gäller enskilda brunnar är det fastighetsägaren/brunnsägaren eller en ägarförening som är ansvarig för drift och skötsel såväl som för vattenkvaliteten och brunnens kapacitet. Ansvaret inkluderar att kontrollera och ta prover på dricksvattnet i brunnen. Om det är problem med brunnen är det brunnsägaren som måste vidta åtgärder.

Det finns möjlighet att hämta kommunalt vatten på flera platser i kommunen om det är problem med en enskild brunn.

3.4.3 Krav på enskilda avloppsanläggningar

I miljöbalken framgår att avloppsvatten ska renas så att inte olägenhet för människors hälsa och miljön uppstår och en enskild avloppsanläggning ska ha ett efterföljande reningssteg efter slamavskiljningen. Det råder ett anmälnings- eller tillståndskrav för samtliga avloppsanläggningar.

För att få anlägga enskilda avlopp där vattentoalett är inkopplad krävs tillstånd från den nämnd som hanterar miljöärenden. Detsamma gäller för avloppslösningar för bad-, disk- och tvättvatten (BDT-anläggning). För andra typer av toalettlösningar krävs anmälan till den nämnd som hanterar miljöärenden. I tillståndsprövsprocessen säkerställs att anläggningens utformning och placering inte utgör någon miljö- eller hälsorisk.

Alla platser har olika förutsättningar att ta hand om avloppsvatten och de platsspecifika egenskaperna avgör vilken avloppslösning som är lämplig. Kapaciteten anpassas till antalet hushåll som ansluts men ska minst dimensioneras för 5 personer per hushåll för att motverka överbelastning vid ändrad användning.

3.4.4 Skyddsnivåer

Inom vissa områden är kraven på rening högre än normalt. Skyddsnivån bestäms utifrån lokala faktorer och skyddsnivån kan vara olika för miljö- respektive hälsoskydd. Ölandskommunerna, Borgholm och Mörbylånga, har gemensamma riktlinjer för enskilda avloppsanläggningar. I riktlinjerna finns nedanstående kriterier för när hög skyddsnivå ska gälla. Riktlinjerna är endast vägledande och en bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

- » Vattenskyddsområden.
- » Område inom 300 meter från kusten.
- » Område 100 meter från ytvatten eller vattendrag som är vattenförande under en betydande del av året.
- » Inom eller i påverkansområde för Natura 2000-områden.
- » Inom område för riksintresse där områdets värde kan påverkas av grund- eller ytvattnets kvalitet.
- » Inom områden med tidvis ytligt grundvatten eller tunna jordlager där de hydrologiska eller geologiska förutsättningarna är ogynnsamma.
- » Inom bebyggda områden där den sammanlagda föroreningsbelastningen av bakterier och närsalter redan bedöms som stor.

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållsspillvatten (HVMFS 2016:17) beskriver vad som gäller inom normal och hög skyddsnivå.

3.4.5 Tillsyn av enskilda avlopp enligt miljöbalken

I kommunen finns cirka 1600 enskilda avlopp. Av dessa kommer cirka en tredjedel anslutas till det kommunala spillvattennätet. Det innebär att det är runt 1000 enskilda avloppsanläggningar som kommer att finnas kvar efter planerad VA-utbyggnad.

Enligt kommunens VA-policy ska tillsyn av enskilda avlopp inom vattenskyddsområden eller i närheten av vattendrag och kust prioriteras.

Kontroll av enskilda avloppsanläggningar är en del av den tillsyn kommunen är skyldig att bedriva enligt miljöbalken. I tillsynen bedöms avloppets funktion och reningsgrad.

Sedan 2014 har ett omfattande tillsynsarbete när det gäller enskilda avlopp bedrivits. En stor del av kommunens enskilda avloppsanläggningar har tillsynats. Tillsyn görs på cirka 50 anläggningar om året. Miljöverksamheten bedömer att arbetet behöver fortgå tills samtliga äldre avlopp har inspekterats eller fastighetsägarna på eget initiativ vidtagit åtgärder.

Tidigare har vikt lagts vid att närliggande fastigheter kontrolleras vid ungefär samma tillfälle så att samma krav ställs. I den nationella tillsynsstrategin som har gällt under 2022–2025 har ett fokusområde varit riskbaserad tillsyn på små avlopp. Det innebär att tillsynsintervallen ska bestämmas utifrån anläggningens risk och att anläggningarna med störst risker ska besökas oftare än anläggningar med mindre risker. Miljöverksamheten kommer att övergå till riskbaserad tillsyn när samtliga äldre avlopp har inspekterats. Det kräver även ett omfattande registervårdsarbete innan det riskbaserade tillsynssättet kan börja användas.

3.4.6 Gemensamhetsanläggningar

I de områden där det av någon anledning är svårt med enskilda VA-lösningar är gemensamhetsanläggningar ett alternativ. Det kan handla om att fastigheter har en gemensam reningsanläggning, eller ett gemensamt ledningsnät som kopplas till det kommunala VA-nätet. Kommunen ställer sig positiv till bildande av gemensamhetsanläggningar i de områden som inte berörs av utbyggnaden av kommunalt VA samt i områden där utbyggnaden inte kommer ske inom överskådlig tid.

Mörbylånga kommun kan inte besluta att det ska vara privata gemensamhetsanläggningar inom vissa områden, men kan ge vägledning och generell information när så önskas. Väl fungerande gemensamhetsanläggningar ger miljömässiga fördelar och kan också skapa bättre möjligheter för det specifika områdets utveckling. För den enskilde innebär en gemensamhetsanläggning lägre anläggningskostnader och lägre kostnader för framtida drift. Nackdelen med gemensamma reningsanläggningar är

att de kräver aktiv skötsel och tillsyn. Det krävs också att någon är utpekad ansvarig för att administrera skötseln. Det kan av olika anledningar också vara svårt att få med samtliga hushåll inom ett område, vilket inte är ett måste men en klar fördel.

Privata gemensamhetsanläggningar finns bland annat i Törnbotten stugby och Sofiero.

Mer information om gemensamhetsanläggningar finns bland annat på Lantmäteriets hemsida, den myndighet som bildar gemensamhetsanläggningar via lantmäteriförrättningar.

3.5 Vattenförsörjningsplan

I den regionala vattenförsörjningsplanen för Kalmar län 2024-2030 beskrivs de viktigaste resurserna för vattenförsörjningen i länet. Analysen utgör ett underlag som kan användas i samband med fysisk planering och VA-planering, vid tillståndsprövning och vid beslut. Planen innehåller en klimatanalys för de utpekade vattenresurserna och var brist på vatten kan uppstå i framtiden på grund av klimatförändringar och ökat vattenuttag. Ett långsiktigt skydd krävs för att säkra tillgång och kvalitet på dricksvattnet och även en beredskapsplan för vattenförsörjningen.

I Ölands lokala vattenförsörjningsplan redovisas sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster som kan utgöra grund för dricksvattenproduktion. Planen identifierar befintliga och potentiella framtida resurser samt lämpliga åtgärder för att trygga vattenförsörjningen ur ett flergenerationsperspektiv. Planen utgör underlag för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen men behöver revideras.

VI SKAPAR
VÄXTKRAFT
OCH LIVSKVALITET

**Mörbylånga
kommun**

Mörbylånga kommun | Tel. 010-354 70 00 | www.morbylanga.se

1. LAGKRAV, MÅL OCH STYRANDE DOKUMENT

1.1. Miljöbalken

Miljöbalken instiftades för att samla lagarna som rör säkerställandet av ett hållbart samhälle. Den ska säkerställa människors goda hälsa, att miljön skyddas mot skador och olägenheter, att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.

Lagstiftningen ersatte stora delar av vattenlagen när den trädde i kraft vid årsskiftet 1999 och innehåller allmänna hänsynsregler och precisa bestämmelser, inte minst i de förordningar som är kopplade till balken. Bland annat framgår det att det inte är tillåtet att utan tillstånd släppa ut orenat avloppsvatten, att avloppsvattnet skall renas eller tas om hand på annat sätt samt att det finns ett anmälnings- eller tillståndskrav på samtliga avloppsanläggningar, såväl stora som små. Med stöd av miljöbalken kan även lokala hälsoskyddsföreskrifter formuleras, vilket kommunen också gjort. De lokala hälsoskyddsföreskrifterna innehåller bestämmelser om prövning, tillsyn och kontroll av hälso- och miljöfarliga verksamheter.

1.2. Lagen om allmänna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas för ny och befintlig bebyggelse i ett större sammanhang. Lagen reglerar bl.a. kommunens skyldigheter att ordna och drifta VA-anläggningar, verksamhetsområden, fastighetsägares användning av VA-anläggningar, avgifter m.m.

I juni 2022 beslutade riksdagen om förändringar i LAV med syftet att *”skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar samt att öka allmänhetens insyn och möjlighet till deltagande och påverkan vid den kommunala planeringen av hur behovet av allmänna vattentjänster i kommunen ska tillgodoses”*. Detta resulterar i att varje kommun behöver ha en Vattentjänstplan som innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska vara vägledande men är inte juridiskt bindande. Denna ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall samt genomgå strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken.

Vattentjänstplanen ska på samråd och granskning där hänsyn ska tas till inkomna synpunkter. Planen ska beslutas i kommunfullmäktige och aktualitetsprövas varje mandatperiod.

Ett tillägg till 6 § är att vid bedömningen av behovet av vattenförsörjning eller avlopp ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Enskild anläggning är ej finansierad eller anlagd av kommunen. Tillägget avser behovsbedömningen för ett område som helhet innan ett verksamhetsområde inrättas eller utökas. Detta innebär att bedömningen av om en enskild anläggning kan godtas måste avgöras utifrån lokala förhållanden.

1.3. Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (PBL, SFS 2010:900) syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

Lagen reglerar byggandet och användningen av mark och vatten och planläggningen är en kommunal angelägenhet. I översiktsplanen anger kommunen riktlinjer och vägledning för mark- och vattenanvändning medan det i detaljplanen antas styrande och rättsverkande bestämmelser. Kommunen har planmonopol vilket innebär att varje kommun har ensamrätt att utforma och anta planer inom sina geografiska gränser.

1.4. Regler för dricksvatten

1.4.1. Livsmedelsverkets föreskrifter

Dricksvatten som produceras och distribueras av den allmänna anläggningen, dvs det kommunala dricksvattnet, ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter LIVSFS 2022:12.

Reglerna gäller dricksvatten från vattenverk som levererar mer än tio kubikmeter per dag eller försörjer fler än 50 personer, dock alltid de som tillhandahåller dricksvatten som en del av en offentlig eller kommersiell verksamhet. För den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten i en mindre omfattning gäller delar av dessa föreskrifter. Dricksvattenföreskrifterna innehåller bland annat krav på beredning och distribution, egenkontroll, provtagning, och kvalitetskrav i form av gränsvärden.

Tillsynsmyndighet för dessa föreskrifter är Miljö- och Byggnadsnämnden i Mörbylånga kommun.

1.4.2. Egen brunn

Det är Livsmedelsverket som har informationsansvaret för enskilda dricksvattenanläggningar. För de med egen brunn som används enskilt eller av familjen omfattas den av Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning. Den som har en egen brunn och använder vattnet från den i följande verksamheter omfattas i de flesta fall av dricksvattenföreskrifterna:

- Livsmedelsverksamhet, till exempel restaurang, livsmedelsproduktion, café
- Offentlig verksamhet, till exempel skola, vårdhem

- Kommersiell verksamhet, till exempel hotell, uthyrning av stugor
- Om brunnen eller vattenverket producerar 10 kubikmeter dricksvatten per dygn eller mer eller om minst 50 personer förses med dricksvatten omfattas också verksamheten av dricksvattenföreskrifterna.
- För en enskild anläggning är det fastighetsägaren/brunnsägaren eller en ägarförening som är ansvarig verksamhetsutövare och därmed ansvarig för driften, vattenkvaliteten och skötsel.

1.5. Svensk vattenförvaltning

År 2000 beslutade EU om att en ny europeisk vattenpolitik skulle införas i alla medlemsländer, resultatet blev EU:s Ramdirektivet för vatten. Alla medlemsländer i EU har infört direktivet i dess lagstiftning för att nå en god ekologisk och kemisk status i alla vatten. Arbetet innebär ett systematiskt planeringsarbete för att bevara och förbättra kvaliteten i våra sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten.

Sverige implementerade EU:s ramedirektiv i svensk lagstiftning år 2004 i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, vilket innebär ett helhetsgrepp om vattenfrågorna, (www.vattenmyndigheterna.se).

De administrativa gränserna gäller inte för vatten utan det är de naturliga vattendelarna som avgränsar avrinningsområden och grundvattenmagasin som är utgångspunkten för arbetet med vatten, det är därför viktigt att arbeta i ett avrinningsområdesperspektiv i samarbete med närliggande kommuner. På Öland är det därför viktigt med ett nära samarbete och god dialog mellan Mörbylånga och Borgholms kommun.

Vattenförvaltningen sker i sex-års förvaltningscykler där de ingående momenten återkommer varje cykel. Nu pågår arbetet med nuvarande cykel som kommer att vara klar år 2027.

1.5.1. Kartläggning och analys

Det första momentet är kartläggning och analys. Där sker en avgränsning av vatten i så kallade vattenförekomster som därefter bedöms efter vilken ekologisk status/potential och kemiska status de har, dvs. dess miljötillstånd.

Den ekologiska statusen bedöms med hjälp av olika kvalitetsfaktorer där biologiska-, fysikalisk-kemiska- och hydrologiska kvalitetsfaktorer ingår. Statusen är graderad i en femgradig skala där hög status är den bästa status ett vatten kan få följt av god-, måttlig-, otillfredsställande- och dålig status. Den viktigaste gränsen är den mellan måttlig och god eftersom en måttlig status kräver en åtgärd för att vattnet ska nå upp till god status.

Den kemiska ytvattenstatusen bygger på koncentrationer av de ämnen som har gemensamma miljökvalitetsnormer inom EU och/eller är upptagna på listan över prioriterade ämnen. Kemisk ytvattenstatus kan till skillnad från ekologisk status endast ha två värden; god status eller uppnår ej god status.

1.5.2. Miljökvalitetsnormer

Statusklassningen ligger till grund för miljökvalitetsnormer (MKN) och normerna uttrycker den kvalitet en vattenförekomst ska ha vid en viss tidpunkt. Exempelvis så ska alla vattenförekomster ha uppnått MKN god status/potential till år 2015 såvida de inte har fått en tidsfrist till 2027 eller längre. Det finns även ett krav på att en vattenförekomst inte får försämrats, vilket är viktigt att tänka på vid tillståndsgivning. Längre ned i detta dokument finns resultatet av statusklassningen och miljökvalitetsnormerna för år 2021.

1.5.3. Åtgärdsprogram

Södra Östersjöns vattendistrikt, som Mörbylånga kommun tillhör, har tagit fram ett åtgärdsprogram för åren 2022-2027. där åtgärder som behöver vidtas av centrala myndigheter, Länsstyrelser, regioner och kommuner listas upp. För kommunernas verksamhet listas sex åtgärder.

(<https://www.vattenmyndigheterna.se/tjanster/publikationer/2022/atgardsprogram/atgar-dsprogram-for-vatten-2022-2027-sodra-ostersjons-vattendistrikt.html>).

Åtgärd:

- 1) Förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande
- 2) Miljötillsyn och prövning
- 3) Dricksvattenskydd
- 4) Fysisk planering enligt plan- och bygglagen
- 5) VA-plan inklusive dagvatten
- 6) Dioxiner från småskalig förbränning

Kommunens åtgärder hänger samman med den förvaltningsövergripande planeringen i ett avrinningsområdesperspektiv.

1.6. Nationella och regionala miljömål

Sveriges riksdag har antagit 16 nationella miljökvalitetsmål, vilka visar vägen mot en hållbar utveckling och utgör den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030. En samlad information om de nationella miljökvalitetsmålen och hur det går i arbetet med dem finns på den nationella miljömålportalen (<https://www.sverigesmiljomal.se/>).

1.7. Kommunens styrande dokument

1.7.1. Översiktsplan

Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanens syfte är att ge vägledning och stöd i beslut om användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är vägledande, såväl när kommunen upprättar detaljplaner och områdesbestämmelser samt prövar bygglov enligt plan- och bygglagen, som när kommunen eller andra myndigheter fattar andra beslut som rör mark- och vattenanvändningen i kommunen. En översiktsplan är inte juridiskt bindande.

Mörbylånga kommuns gällande översiktsplan antogs 2015. En ny kommuntäckande översiktsplan (ÖP 2045) har tagits fram. Den är på samråd under våren 2025 och beräknas antas i kommunfullmäktige i mitten av 2026.

I kommunens översiktsplan finns både allmänna mål och strategier, men också mer noggrant angivna mål och ställningstaganden för respektive sakområde eller geografiskt område.

1.7.2. Dagvatten- och skyfallsplan

Dagvatten- och skyfallsplanen syftar till att ta ett samlat grepp och att föreslå en strategi med hjälp av riktlinjer och förhållningssätt för hur kommunen och externa aktörer ska arbeta med dagvatten och skyfall inom kommunen. Planen fastställer vad som ska råda i det strategiska arbetet och utreder även ansvarsfördelningen för det praktiska arbetet, från planprocess till byggnation samt reningsbehov utifrån recipientens klassning och föroreningsbelastning.

Förväntad klimatpåverkan

Dricksvatten

Tabellen sammanfattar den klimatpåverkan som förväntas på de olika anläggningsdelarna. Antaganden som gjorts gällande dricksvatten är

- Havsnivåhöjning på 3 m,
- Årsnederbörden 50% av den normala,
- Uttagen är de maximala enligt gällande vattendom.

För instängda områden har lågpunktskarteringar gjorts (se Bilaga 4), dvs om kontinuerlig nederbörd bildar stora pölar/tillfälliga sjöar, och hur vattnet till slut bräddar över och rinner av. Kända föroreningar inom vattenskyddsområden och intill sådana i kombination med avrinningsriktningar har beaktats vid bedömning om det föreligger risk för förorening av vattenskyddsområde.

Bedömningar och undersökningar som har gjorts omfattar:

- A. Om ett vattenverk ligger inom ett instängt område eller inte
- B. Om någon borra ligger inom ett instängt område
- C. Om det finns risk saltvattenpåverkan vid havsnivåhöjning
- D. Om det finns risk att skyfall och stora vattenvolymer kan orsaka förorening av vattenskyddsområdet
- E. Om ett vattenverk riskerar att hamna under havsvatten vid havsnivåhöjning
- F. Om en borra riskerar att hamna under havsvatten vid havsnivåhöjning
- G. Om tillgänglig volym råvatten riskerar att inte räcka till vid svår torka

Klimatpåverkan vattenverk

Vattenverk	Verk inom instängt område	Borra inom instängt område	Risk för saltvattenpåverkan vid havsnivåhöjning	Risk VSO förorening vid skyfall	Vattenverk havsnivå	Borra havsnivå	Risk för påverkan vid svår torka
Tveta	nej	nej	nej	ja	nej	nej	ja
Mörbylånga	nej	nej	ja	nej	nej	Ja	nej
Resmo	nej	nej	nej	nej	nej	nej	ja
Södra Möckleby	nej	nej	nej	ja	nej	nej	ja
Grönhögen	nej	ja	nej	ja	nej	nej	ja
Gårdby	nej	ja	nej	ja	nej	nej	ja
Triberga	nej	nej	nej	nej	nej	nej	ja
Segerstad	ja, ev påverkan	nej	nej	nej	nej	nej	ja
Strandskogen	nej	nej	Rökhålla ja/ Strandskogen nej	nej	nej	Rökhålla ja/ Strandskogen nej	ja

Ledningsnät

Ledningsnäten påverkas främst av klimatförändringar vid torka. Anledningen är att svår torka, speciellt i kombination med vind, kan medföra fler och svårare bränder som kräver släckvatten. Vid stora uttag av vatten på olika platser rivs beläggningar och biofilm loss på insidan av ledningarna som då levererar ett missfärgat vatten till konsument.

Spillvatten

Den största negativa klimatpåverkan på spillvattensystemet representeras av skyfall och havsnivåhöjning.

Avloppsreningsverken

Spillvattennätet och behandlingen av spillvatten påverkas av klimatförändringar främst då avloppsreningsverken ligger närmre havsnivån för att avloppsvattnet ska kunna rinna med så mycket självfall som möjligt. När bebyggelse placeras nära havet och havsytan blir även bebyggelse och ledningsnät påverkat av höjningen.

Ett färdigbehandlat avloppsvatten behöver kunna rinna ut i Kalmarsund med självfall. Självfallet behövs för att slippa pumpa ut vattnet från reningsverket, vilket gör att transporten av vattnet inte blir beroende av el och fungerande teknik. När havsnivån höjs så minskar fallhöjden och funktionen att få ut det färdigbehandlade vattnet försvinner. I stället kommer en dämmande effekt att uppstå med följden att

orenat eller otillräckligt renat vatten bräddar ut i omgivningarna med negativ påverkan på miljön, människors hälsa och miljö kvalitetsnormerna som följd. Till slut kommer havsvatten att rinna in i anläggningen via utloppsledningen. Ju lägre avloppsreningsverket ligger, desto tidigare kommer en negativ påverkan från havsnivåhöjningen att inträffa.

Klimatpåverkan avloppsreningsverk

Spillvatten- anläggning	Havsnivå- höjning	Skyfall påverkar funktion ARV	Skyfall påverkar MKN negativt	Havsnivå- höjning påverkar MKN negativt	Havsnivå- höjning påverkar lednings- nätet negativt	Skyfall påverkar ledningsnät negativt
Enetri biodammar	nej	ja	ja	nej	nej	ja
Kastlösa biodammar	nej	ja	ja	nej	nej	ja
Alby biodammar	nej	ja	ja	nej	nej	ja
F ARV	ja	ja	ja	ja	ja	ja
M ARV	ja	ja	ja	ja	ja	ja
IRV	ja	nej	nej	nej	nej	nej
G ARV	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Ledningsnätet

En höjd havsnivå påverkar ledningsnätet på ett liknande sätt. Vatten tar sig in i ledningar och som av olika anledningar är eller har blivit otäta och när havsnivån stiger så att även markytan översvämmas kommer de lägst belägna ledningarna att fyllas av havsvatten via brunnslöck, betäckningar och pumpstationer. Pumparna kommer då att pumpa stora mängder havsvatten till avloppsreningsverken som då förbrukar el och kemikalier i onödan. Till slut börjar reningsverket att brädda. I ledningsnätet uppstår dämmande effekter där det finns trånga, överbelastade sektioner och det blir bräddningar ute i samhällen, hushåll och natur med negativ påverkan på miljön, människors hälsa och miljö kvalitetsnormer.

Liknande effekter uppstår vid långvariga regn eller skyfall. Stora volymer vatten från mark och felkopplade dagvattenledningar från byggnader och liknande fyller ledningsnätet med vatten (ovidkommande vatten) som egentligen inte behöver renas i ett avloppsreningsverk. Följden blir bräddning och onödig förbrukning av el och kemikalier som följd. Det blir en negativ påverkan på miljön, människors hälsa och miljö kvalitetsnormer. Detta är effekter som är verklighet redan idag men som väntas bli mer frekventa och omfattande.

Skyfall kan även orsaka spridning av föroreningar då platser med avfall eller kemikalier översvämmas. En annan aspekt som kan orsaka skador är då skyfall eller

långvariga perioder med nederbörd orsakar ras och skred som i områden med rasrisk då kan ta med sig delar av ledningsnätet vid ett skred. I ett långsiktigt perspektiv kan det bli svårt att bevilja tex bygglov pga förväntade konsekvenser för ledningsnätet som ligger betydligt djupare eller måste dras på ett sätt som kan bli svårt att underhålla.

Torka kan göra att otäta ledningar läcker ut vatten. Det behöver inte enbart vara negativt men kan medföra att rötter söker sig mot fukten och på sikt tränger in i ledningarna mer än de hade gjort under omständigheter med mindre torka och på så vis ökar underhållsbehovet.

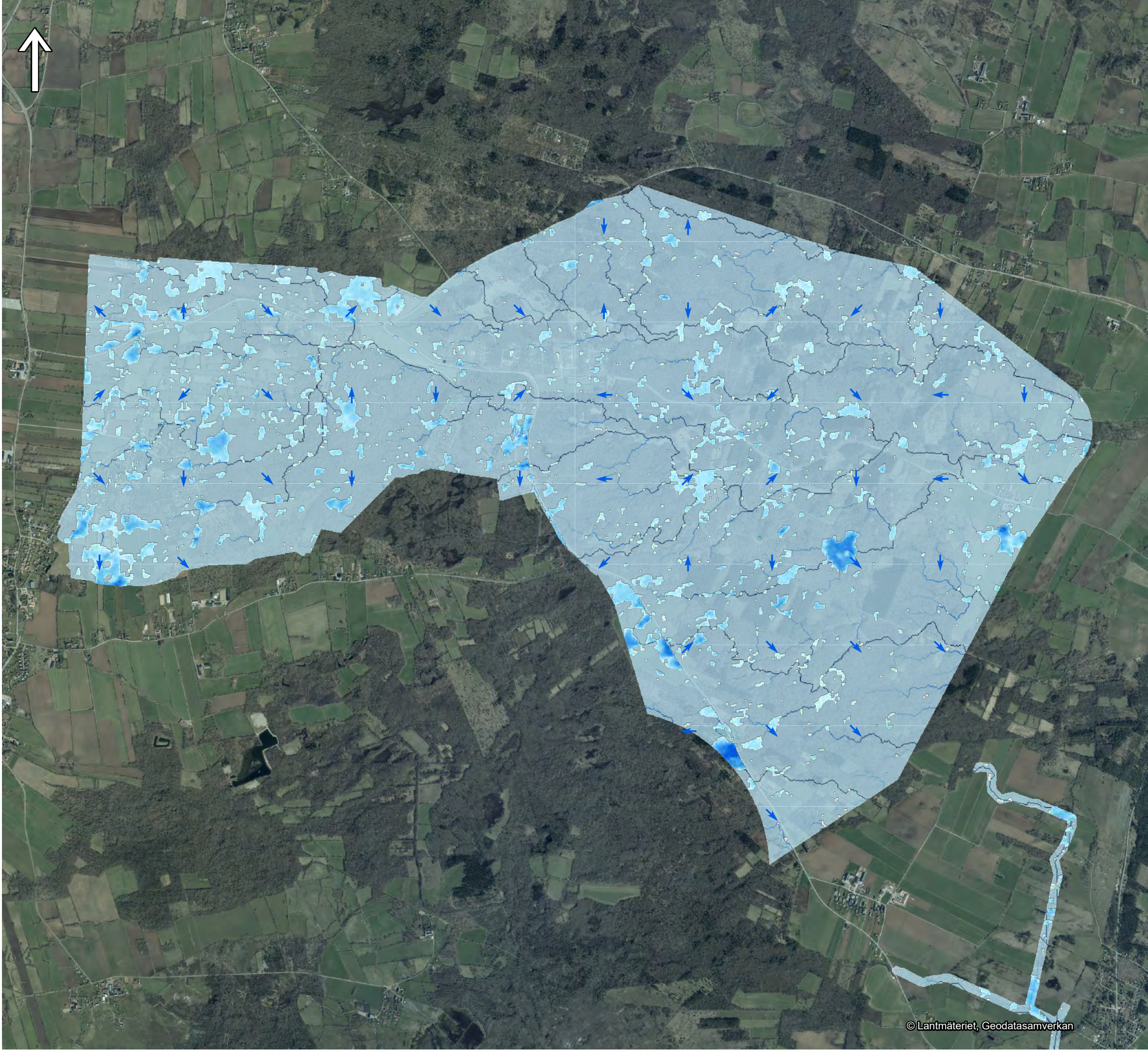
Kretslopp för renat vatten och avloppsslam

De föroreningar som tillförs spillvattnet hamnar antingen i avloppsslammet eller ute i recipienten, det vill säga till största delen i Kalmarsund. Det är därför mycket viktigt att spillvattnet inte tillförs skadliga ämnen som stannar i miljön under lång tid eller bildar andra giftiga ämnen när de bryts ner. Giftiga ämnen försämrar även reningen av avloppsvattnet och gör det svårare och väsentligt dyrare att rena vattnet.

Kraven på rening ökar kontinuerligt och behovet av att kunna återanvända det renade spillvattnet inom kommunens gränser till olika ändamål ökar likaså. Det finns därför ett behov av att spåra föroreningar till källan för att förebygga förorening och tillförsel av ämnen som inte hör hemma i ett spillvatten. Det finns också ett behov av att skärpa ABVA för hushåll och verksamheter, dvs 'nyttjandevillkoren' för anslutningen till det allmänna spillvattennätet.

Inom en framtid måste fosfor från avloppsslammet återvinnas för att kunna återföras till jordbruk. Det finns idag ingen lösning för detta i kommunen eller ett ur kostnads- och transportsynpunkt rimligt avstånd.

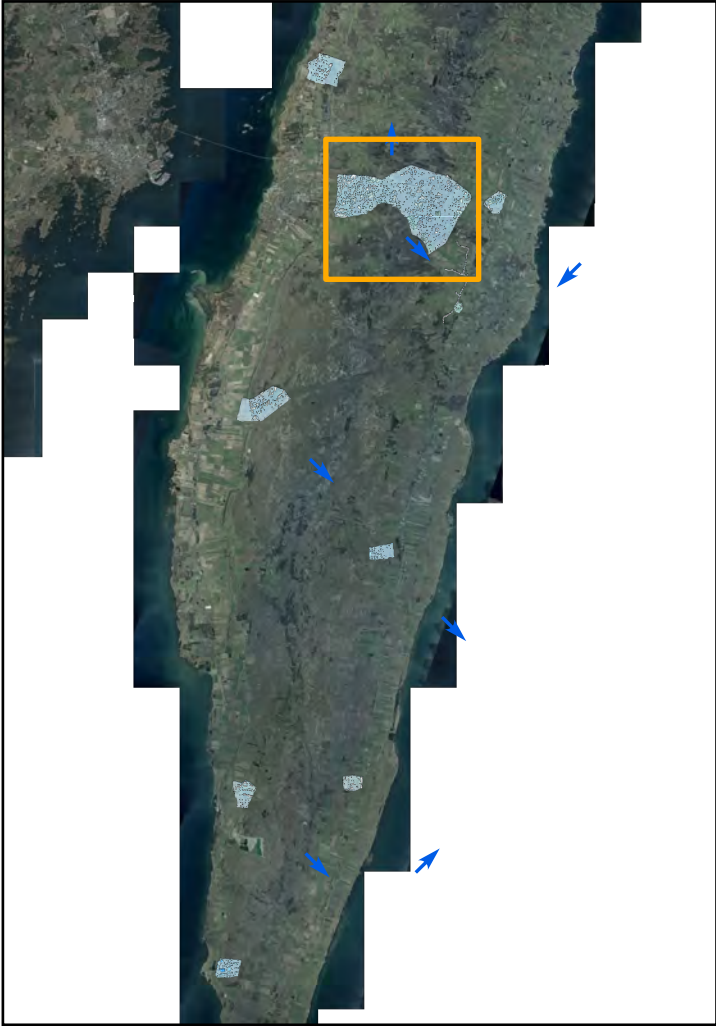
För Mörbylånga kommun saknas avsättning för slam redan när Kastlösa deponi är sluttäckt, eftersom slammet idag transporteras till Kastlösa för att blandas med trädgårdsavfall och komposteras för användning i just sluttäckningen. Möjligheten att hitta en avsättning för slammet är direkt beroende av hur fritt det är från föroreningar som till exempel garage-, trädgårds- och hushållskemikalier, petroleumbaserade produkter, svårnedbrytbara ämnen och metaller.

FLÖDESRIKTNING OCH AVRINNING INOM VATTENTÄCKTER

**Tveta & Igelmossen m.
omnejd**

**Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25**

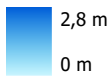

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:27 000
Copyright © Lantmäteriet

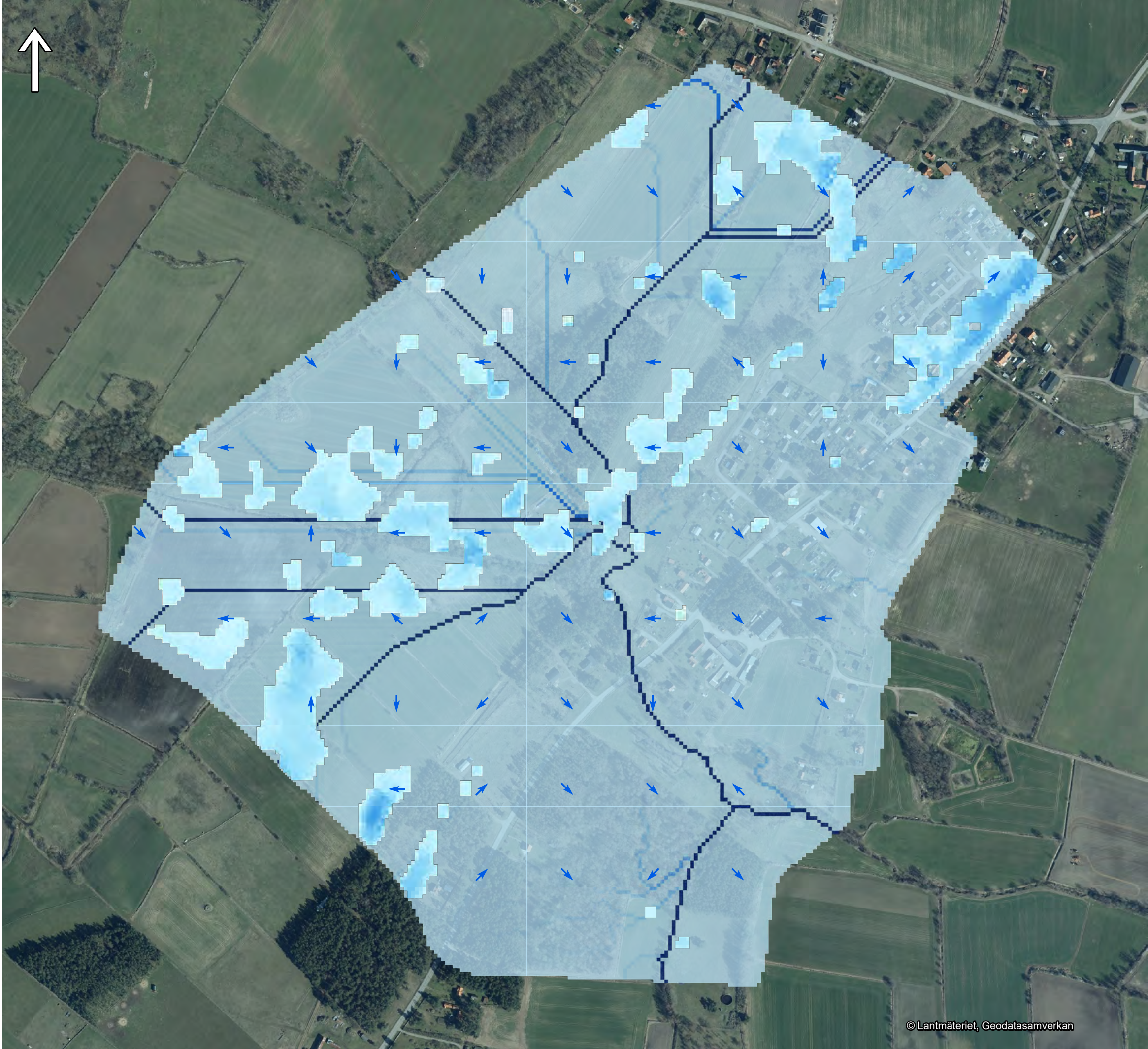
Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

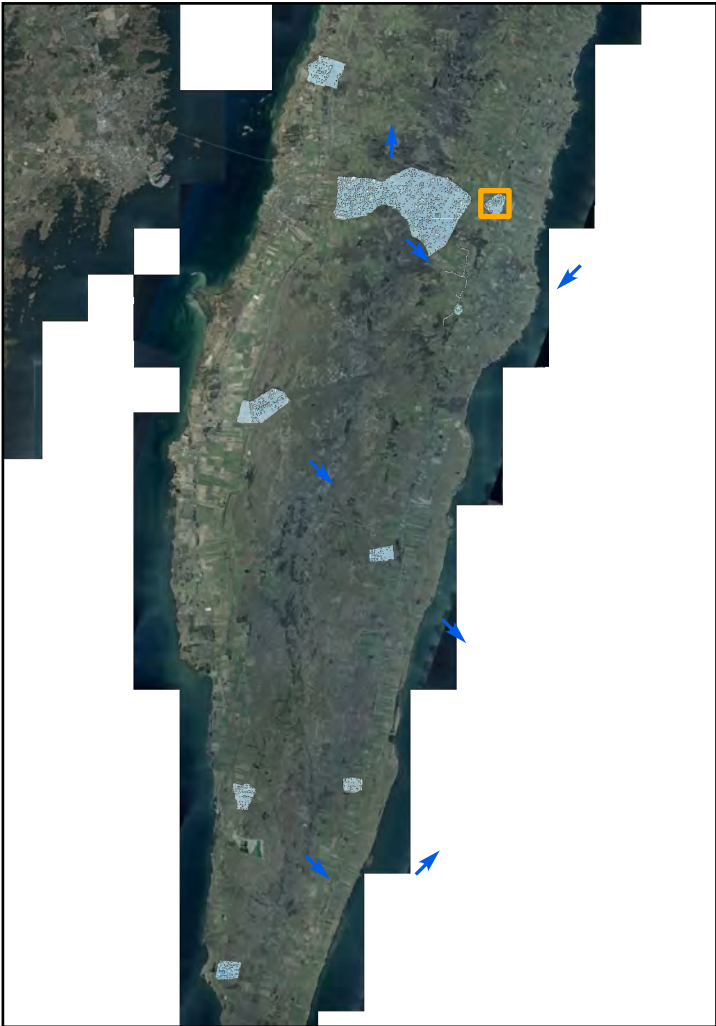
**Mörbylånga
kommun**

FLÖDESRIKTNING OCH AVRINNING INOM VATTENTÄCKTER

Bröttorp

Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25

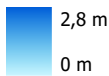

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:5 000
Copyright © Lantmäteriet

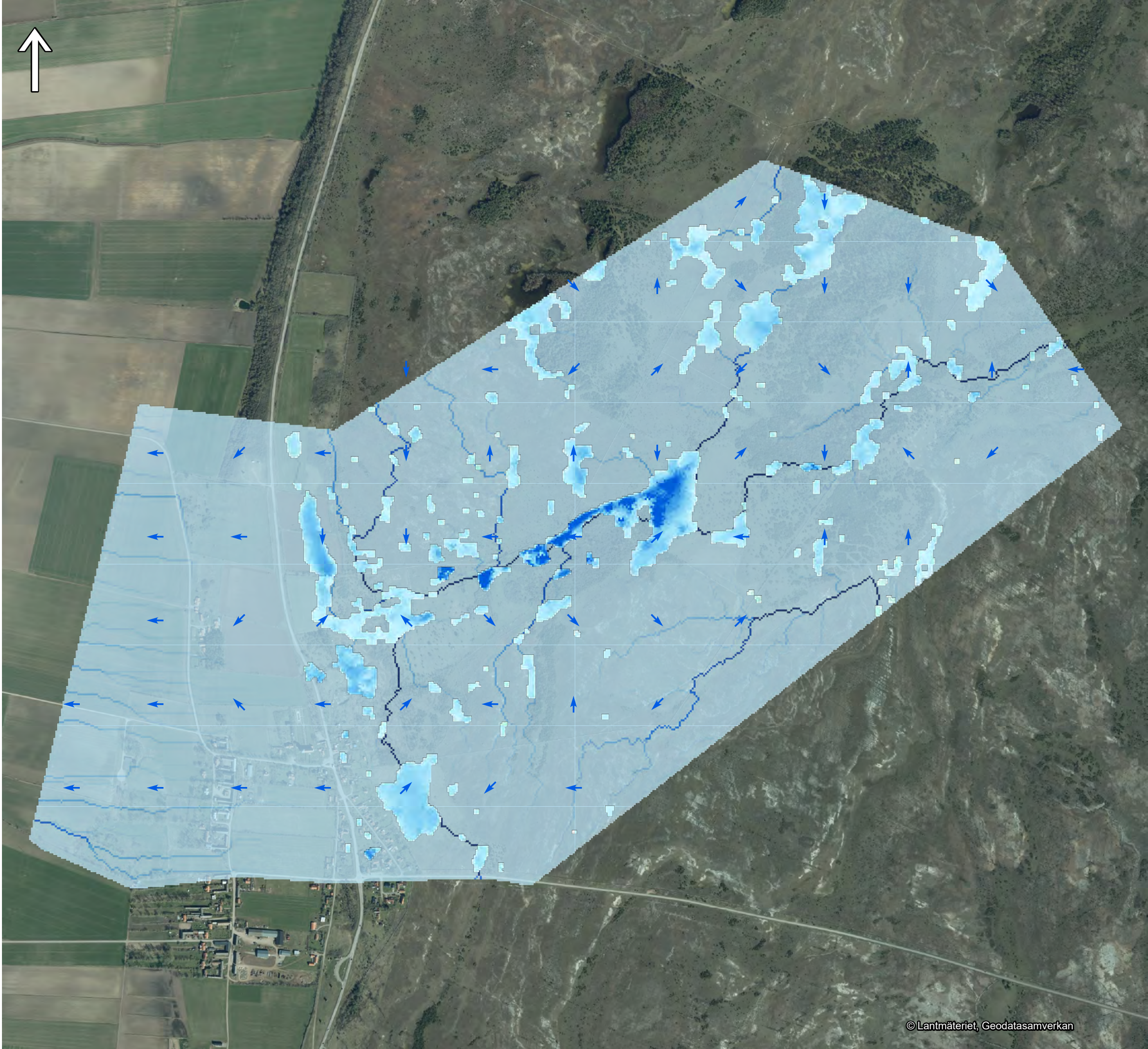
Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

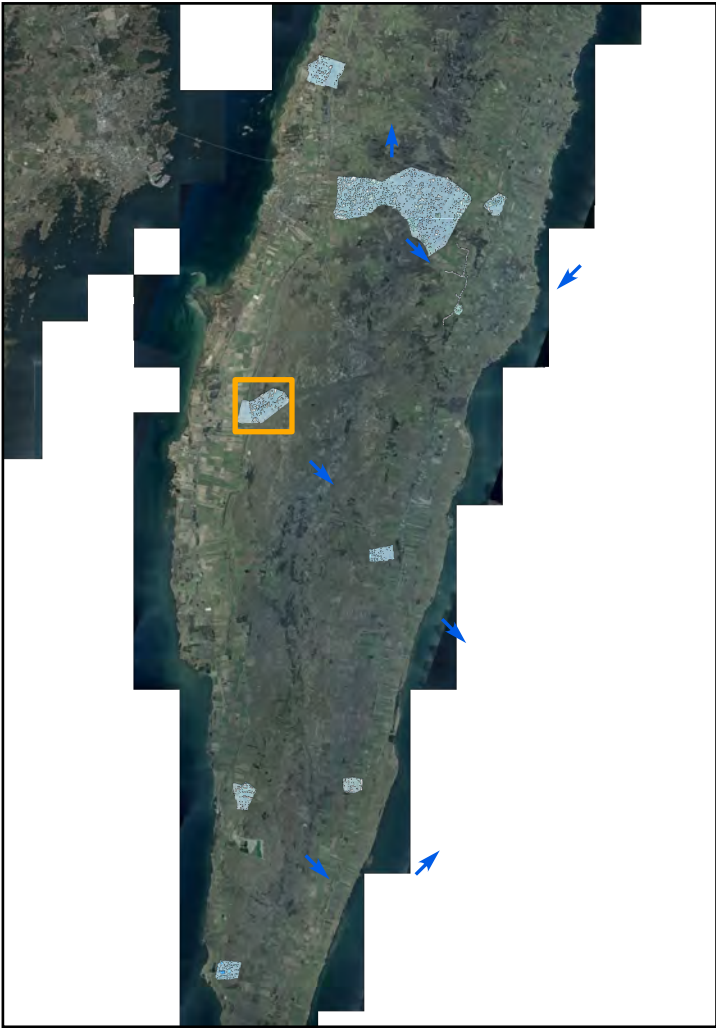
Mörbylånga
kommun

**FLÖDESRIKTNING OCH
AVRINNING INOM
VATTENTÄCKTER**

Resmokälla

**Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25**

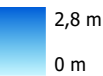

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:10 000
Copyright © Lantmäteriet

Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

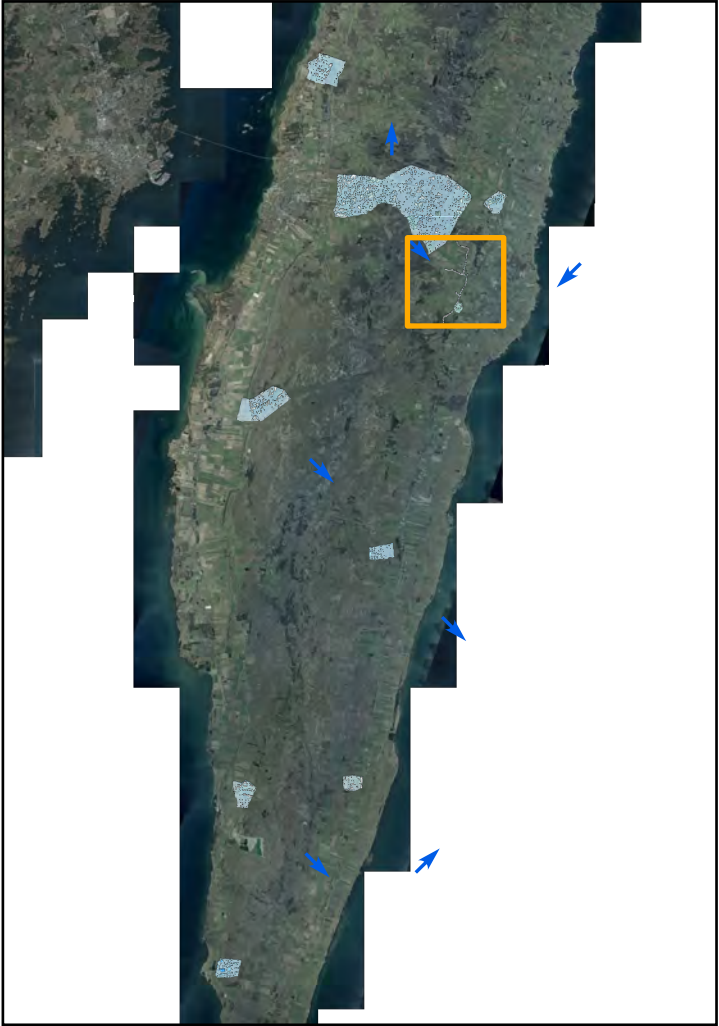
**Mörbylånga
kommun**

**FLÖDESRIKTNING OCH
AVRINNING INOM
VATTENTÄCKTER**

Skarpa Alby-Gårdby

Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25

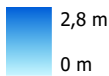

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:17 000
Copyright © Lantmäteriet

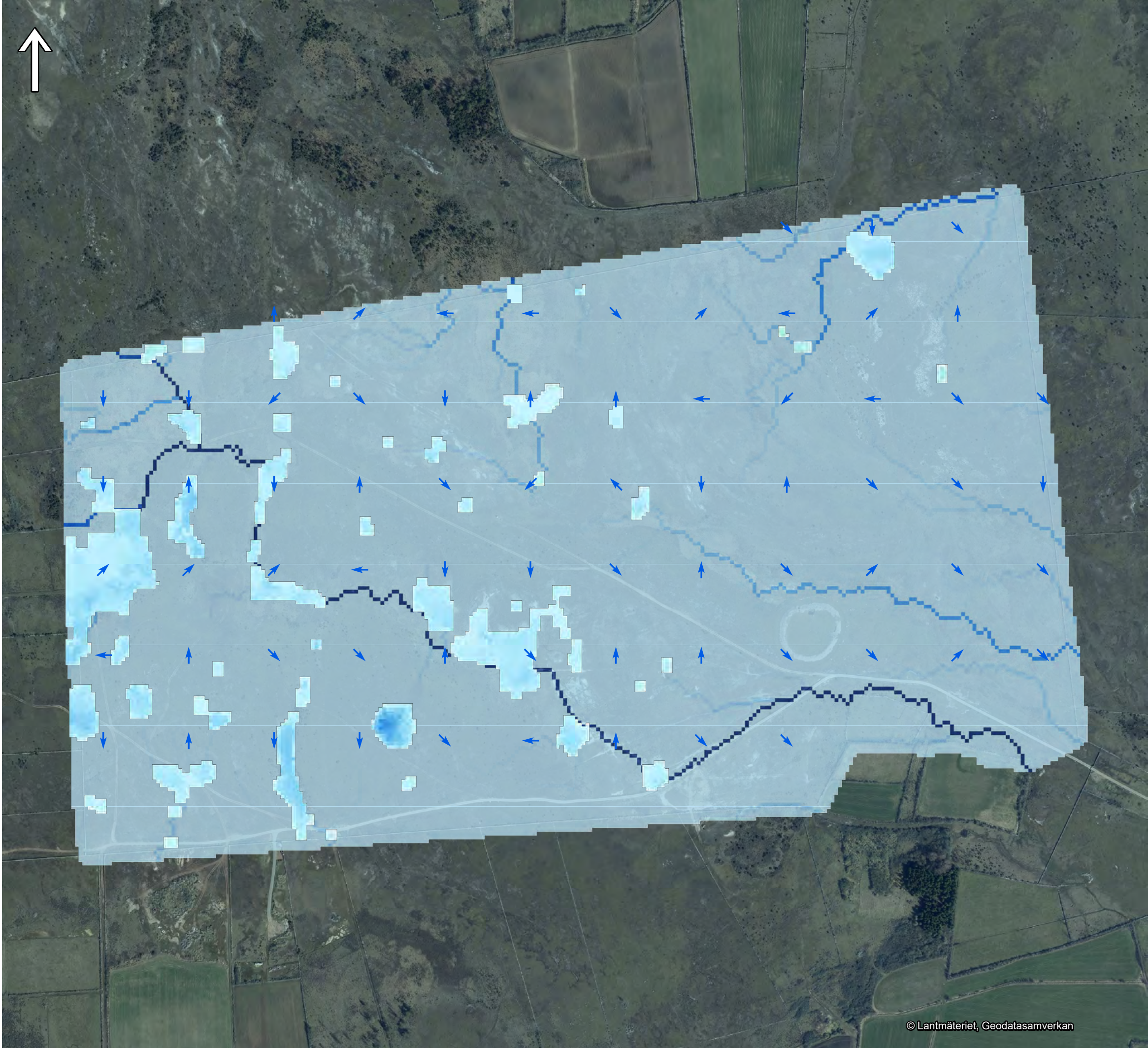
Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

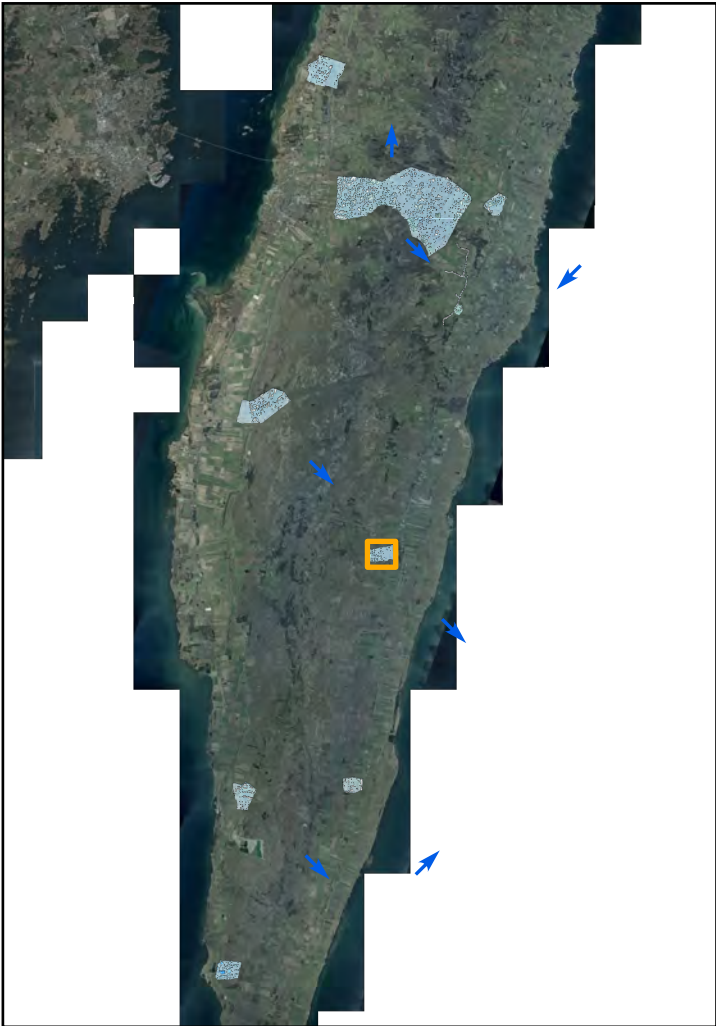
**Mörbylånga
kommun**

**FLÖDESRIKTNING OCH
AVRINNING INOM
VATTENTÄCKTER**

Triberga

**Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25**

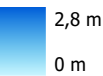

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:5 000
Copyright © Lantmäteriet

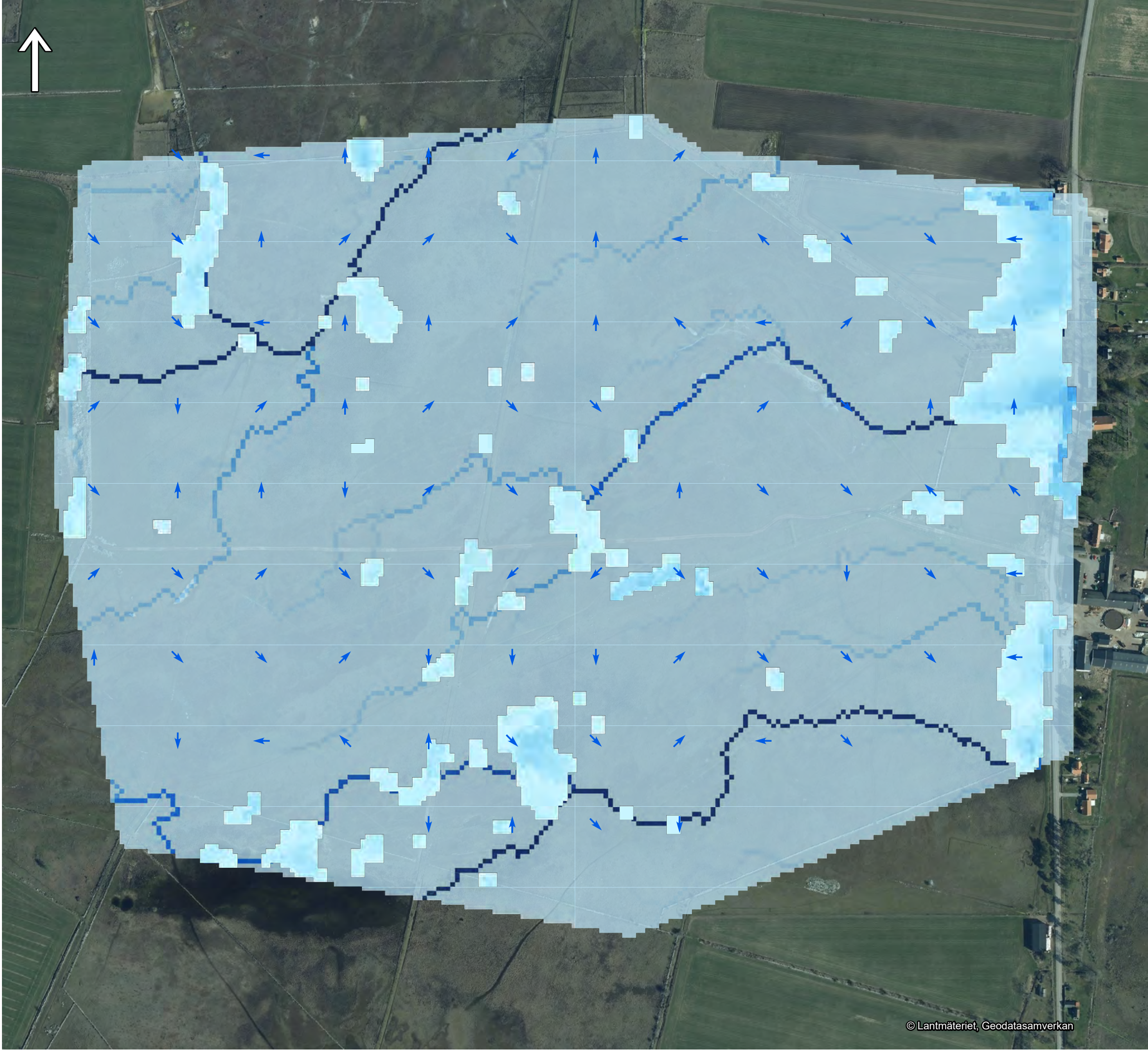
Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

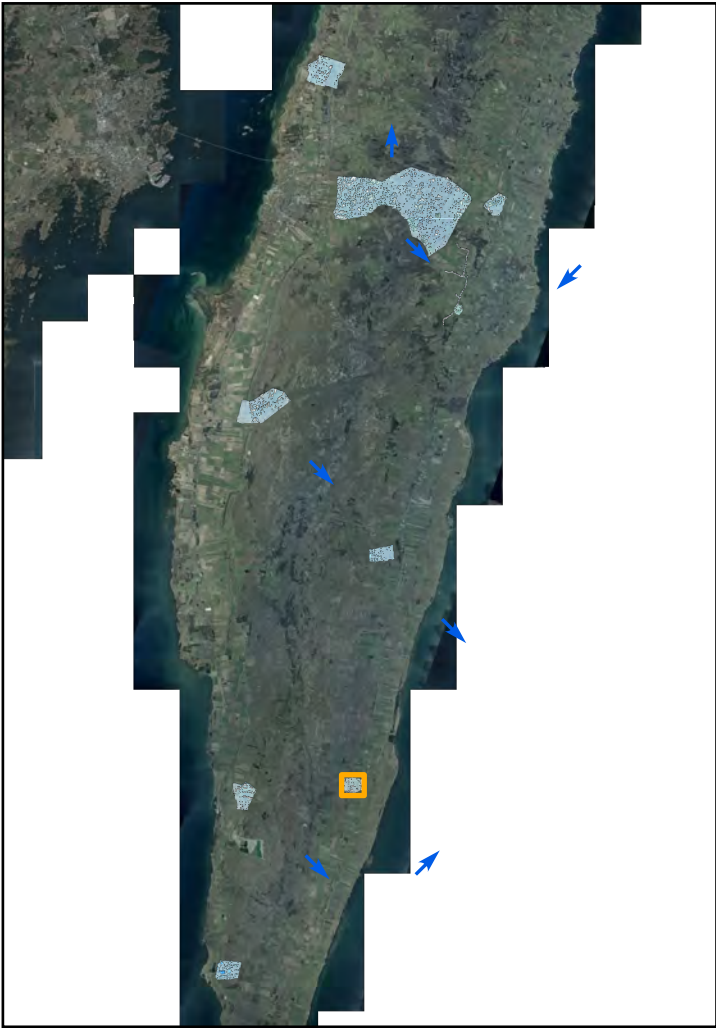
**Mörbylånga
kommun**

**FLÖDESRIKTNING OCH
AVRINNING INOM
VATTENTÄCKTER**

Segerstad

Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25

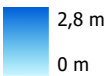

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:4 000
Copyright © Lantmäteriet

Flödesriktning

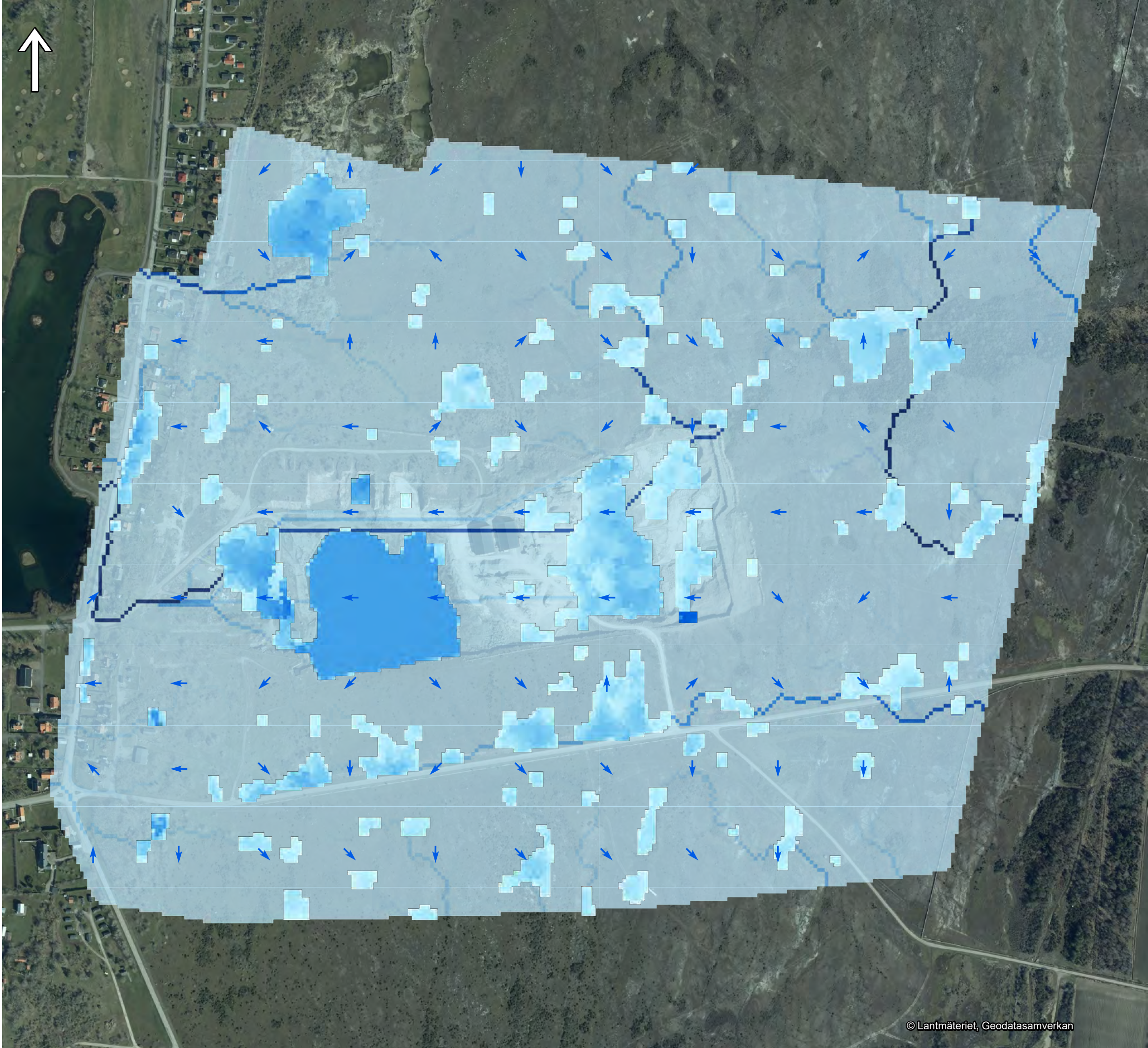
Vattenfyllda lågpunkter

**Mörbylånga
kommun**

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

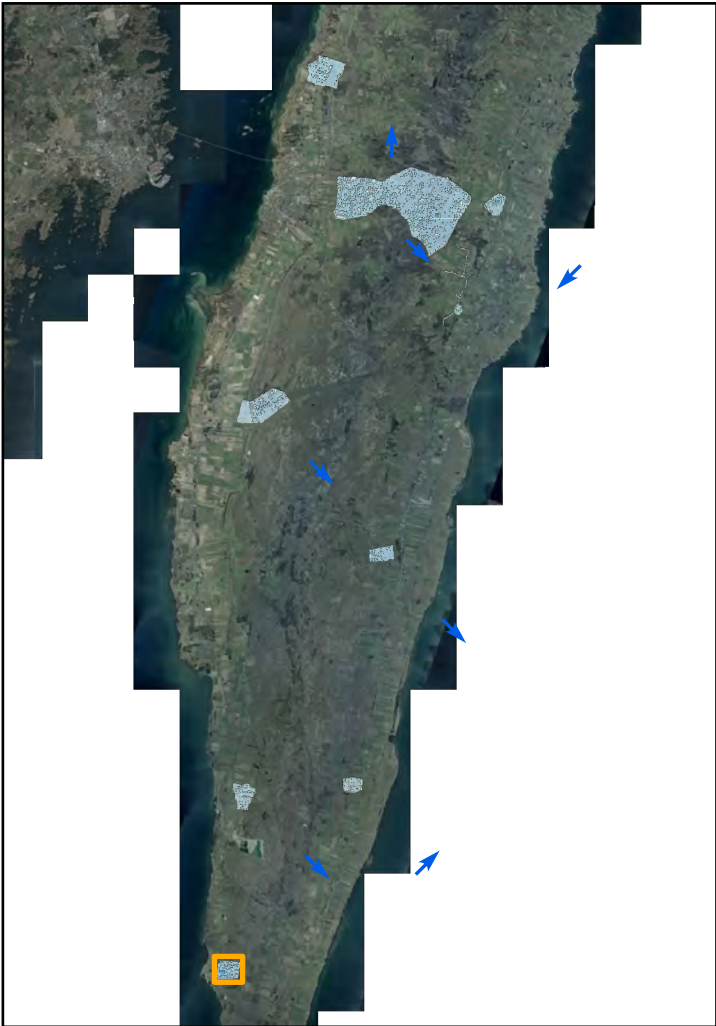
0 0,1 0,2 0,3 km

**FLÖDESRIKTNING OCH
AVRINNING INOM
VATTENTÄCKTER**

Grönhögen

**Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25**

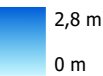

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:5 000
Copyright © Lantmäteriet

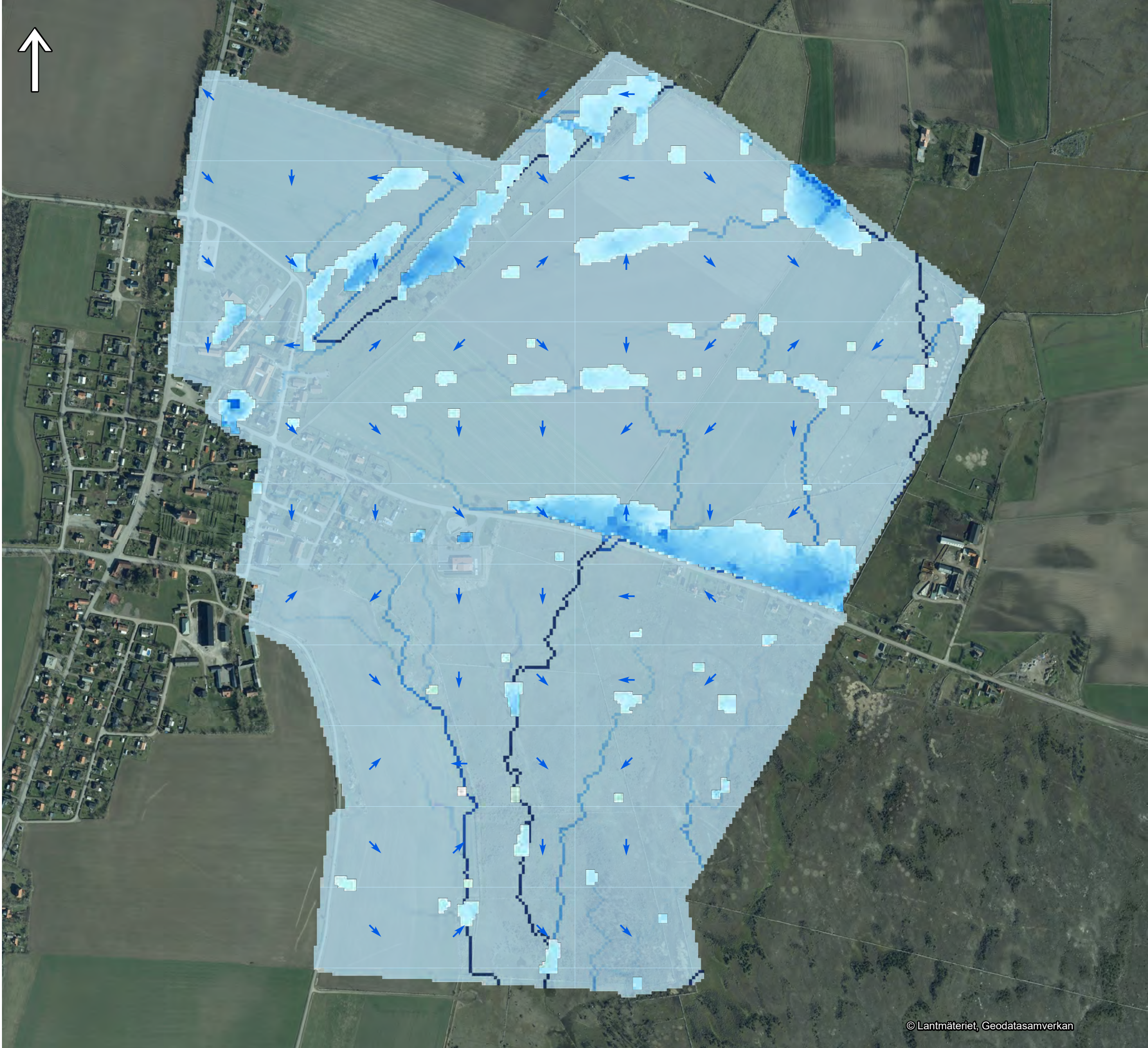
Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

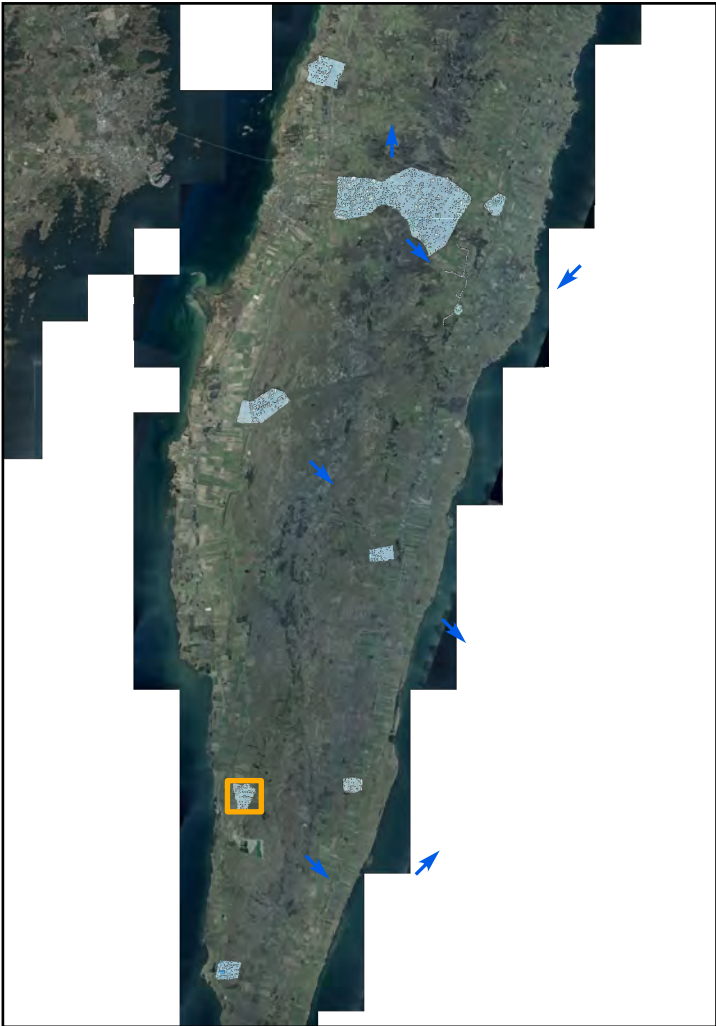
**Mörbylånga
kommun**

FLÖDESRIKTNING OCH AVRINNING INOM VATTENTÄCKTER

Södra Möckleby

Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25

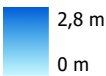

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:6 000
Copyright © Lantmäteriet

Flödesriktning

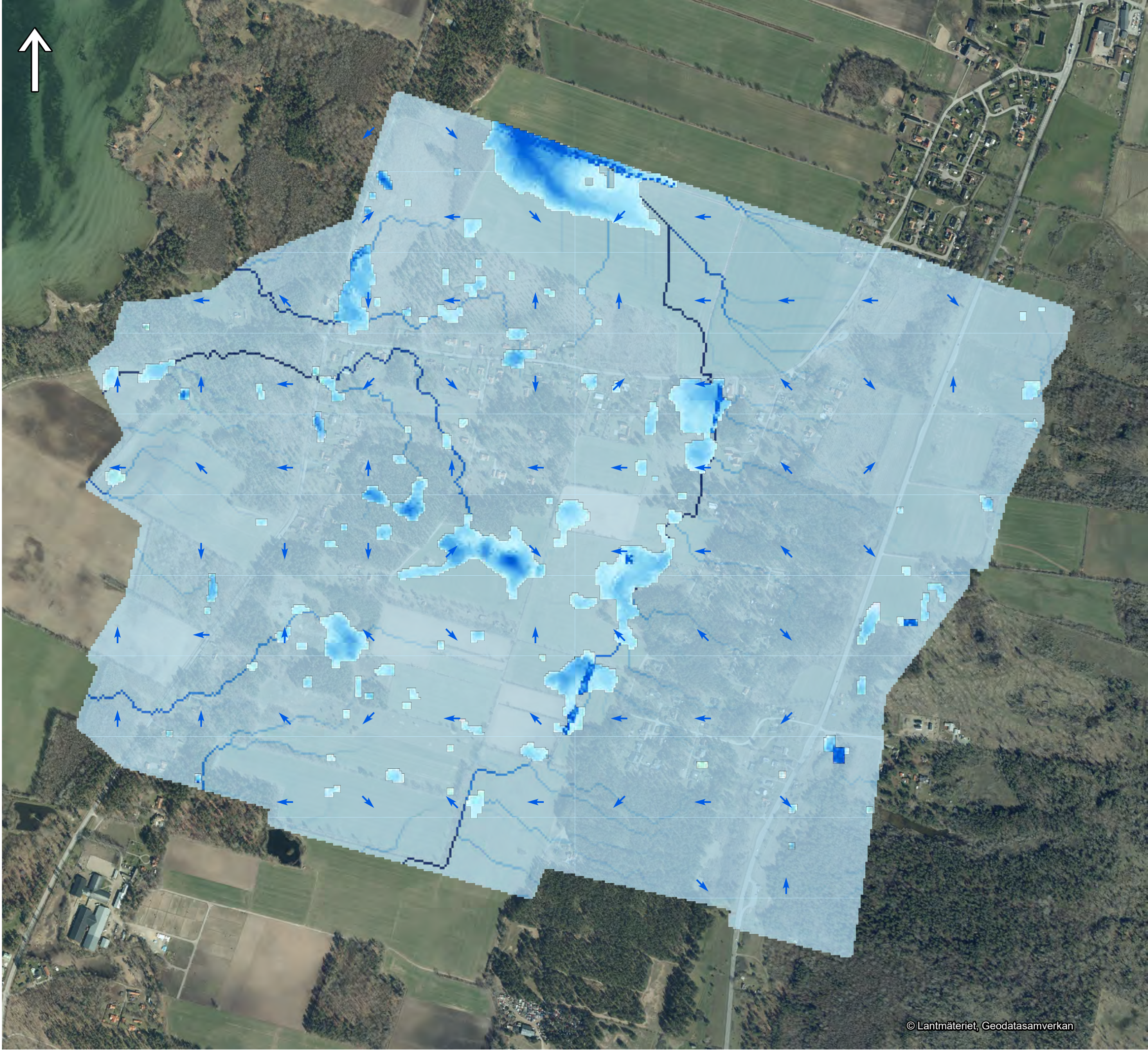
Vattenfyllda lågpunkter

Mörbylånga
kommun

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

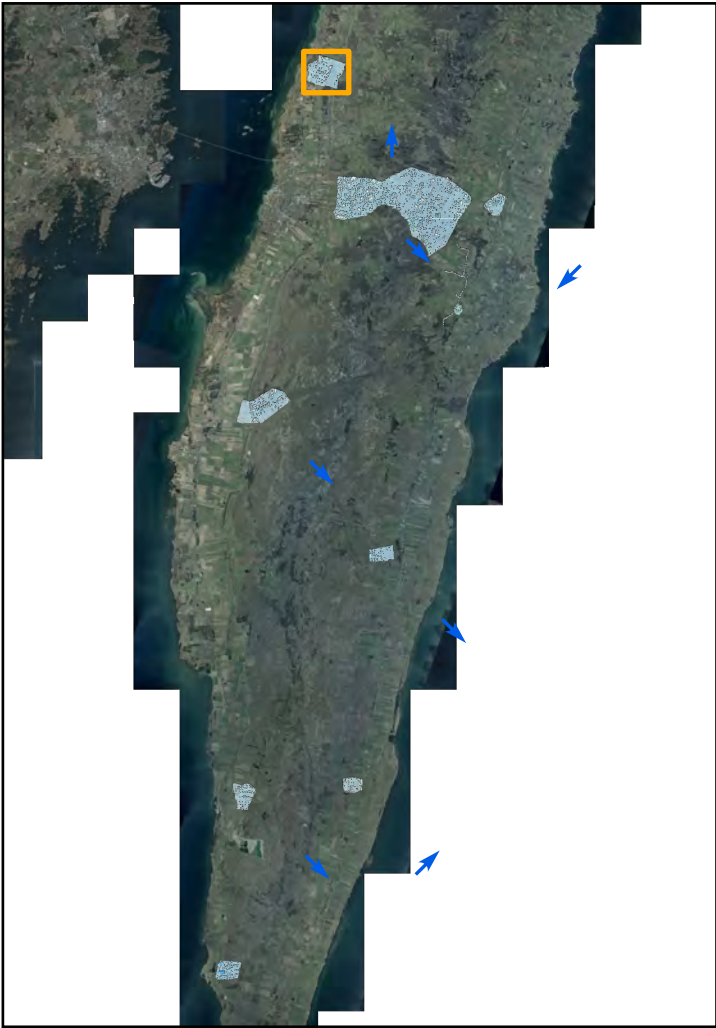
0 0,15 0,3 0,45 km

FLÖDESRIKTNING OCH AVRINNING INOM VATTENTÄCKTER

Strandskogen

Vid skyfall om 70 mm
med klimatfaktor 1.25

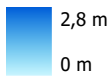

Datum: 2023-06-05
Skala (A3): 1:8 000
Copyright © Lantmäteriet

Flödesriktning

Vattenfyllda lågpunkter

Mörbylånga
kommun

Denna tidplan ska uppdateras årligen under januari månad

Bilagor: 1. Bakgrundsbeskrivning
2. Utbyggnadskarta

Projektsammanfattning		2026	2027-2028	2029-2030	Över 5 år	
Förslagskatalog	Överföringsledningar Gårdbys- Triborga Etapp 5C (Stora Brunneby - Triborga)					Samtliga byar som är definierade som högsta prioritet enligt VA-planen omnämns här. För byar som inte omnämns här finns mer information i "VA-plan 2014" antagen 2015-03-24 som ligger på hemsidan. En vattentjänstplan är under framtagande som styr vilka byar som det kommer byggas VA till. Vattentjänstplanens konsekvenser speglas i efterkommande års uppdatering av VA-tidplanen.
	Anslutningar 5C Etapp 1, Stora Brunneby - Lilla Brunneby - delar av Stenåsa					
	Anslutningar 5C Etapp 2, delar av Stenåsa-Slaggerstad- S Kvinneby					
	Anslutningar Ryd					
	Anslutningar Törnabotten- Hönstorp					
Mörbylånga ARV	Anslutning Mysinge- Södra Bårby					Verksamhetsområde beslutades 2024, första byggstart planerad till 2026. Indelad i etapper där första etappen inte kommer inkludera anslutningar.
	Utredning om Kastlösa Biodammar ska ersättas av överföringsledningar till Mörbylånga ARV					Dessa biodammar innebär kanske inte så stor inverkan på miljön som man under VA-planens framtagande bedömde.
	Anslutning Bjärby					
Grönhögen ARV	Överföringsledningar mellan västra och Östra sidan (under utredning)					Förstudie för Grönhögens reningsverk samt Syd Öland är klar och tar ett helhetgrepp för både dricksvatten- och spillvattenlösningen.
	Överföringsledningar mellan Hultestad och Enetri					Vattentjänstplanens bedömningar påverkar omfattningen. Även förstudien för Syd Öland kan påverka.
	Anslutningar Skärlöv, Mellby, Seby-Torngård-Gräsgård					
	ARV					
Med pågående och planerad utbyggnad utökas också underhåll och drift kontinuerligt. Även lagkraven på anläggningarna skärps åt. En förnyelseplan för våra anläggningar samt ledningsnätet ska tas fram och koordineras med denna tidplan.						

Karta över planerad VA-utbyggnad

2025-03-03

Teckenförklaring

Förslag till utbyggnadstakt

● ● ● ● ● Befintligt ledningsnät

● ● ● ● ● 2025

● ● ● ● ● 2026-2027

● ● ● ● ● 2028-2029

||||| Mer än 5 år

Befintlig och framtida reningsverkstillhörighet

— Färjestaden ARV

— Mörbylånga ARV

— Grönhögen ARV

Mörbylånga Ort med förnyelsebehov

1. CHECKLISTA UNDERSÖKNING OM BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Checklistan nedan utgör grunden i undersökningen om genomförandet av vattentjänstplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Checklistan är ett underlag för en samlad bedömning av den effekt som Vattentjänstplanens genomförande bedöms medföra på miljön. Med miljöeffekter (enligt miljöbalken 6 kap 2§) menas effekter på befolkning och dess hälsa, skyddade växt- och djurarter, biologisk mångfald, mark, vatten, landskap, klimat, bebyggelse, kulturmiljö, hushållning med mark och vatten samt hushållning med råvaror och energi.

Observera att bedömningarna är preliminära och kan behöva omvärderas om ny kunskap tillförs.

1.1. Skyddade områden

Beskrivning av värden och risk för påverkan

Inom Mörbylånga kommun finns områden som är skyddade av olika anledningar.

Exempel på sådana områden är:

- Riksintressen
- Naturreservat
- Natura-2000-områden
- Naturminnen
- Strandskyddsområden
- Biotopskyddade områden
- Vattenskyddsområden
- Kulturreseptat

Påverkan på dessa områden bedöms inte vara betydande eftersom Vattentjänstplanen inte medför någon förändring kopplat till skyddade områden. Inga åtgärder föreslås heller som påverkar dessa värden.

Vattentjänstplanen omfattar hela Mörbylånga kommun, men är ett strategiskt planeringsdokument som i sig inte innebär någon risk för påverkan på skyddade områden. Risk för påverkan på skyddade områden hanteras istället i nästa skede, till exempel i samband med projektering och beslut om nya verksamhetsområden för vattentjänsterna.

Bedömning skyddade områden

Lag om allmänna vattentjänster (LAV) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Frihetsgraden för vattentjänstplanens innehåll är stort och Mörbylånga kommun har valt att fokusera mer på strategiska åtgärder i ett första skede. Det innebär att den första versionen av vattentjänstplanen är mer allmänt hållen och pekar inte uttryckligen ut åtgärder inom skyddade områden.

Vattentjänstplanen förväntas inte innebära någon betydande risk för påverkan på skyddade områden.

1.2. Miljökvalitetsnormer

Beskrivning av status och risk för påverkan

Miljökvalitetsnormer finns för buller, ytvatten, grundvatten och luft.

Buller

Vattentjänster såsom spillvatten, dricksvatten och dagvatten bedöms inte utgöra någon betydande risk för påverkan i form av buller.

Luft

Vattentjänster såsom spillvatten, dricksvatten och dagvatten bedöms inte utgöra någon betydande risk för påverkan på luft.

Ytvatten och grundvatten

I samband med implementeringen av EU:s vattendirektiv har vattenkvaliteten i ytvatten och grundvatten bedömts. Av 11 klassade ytvattenförekomster (kustvatten och vattendrag) i Mörbylånga kommun är det bara ett vattendrag som i dag uppnår god ekologiska status, övriga har måttlig status. Behovet av åtgärder är därför stort för att förbättra vattenstatus och möjliggöra efterlevnad av miljökvalitetsnormerna. För grundvatten uppnår alla vattenförekomsterna god kemisk status.

Vattentjänstplanen syftar till att minska föroreningsbelastning från spillvatten och dagvatten.

Bedömning – påverkan på miljökvalitetsnormer

Planen bidrar till att uppfylla miljökvalitetsnormer för vatten.

1.3. Känsliga områden

Beskrivning av värden som är extra känsliga för mer intensiv mark- och vattenanvändning

Vattentjänstplanen omfattar hela Mörbylånga kommun. Vattentjänstplanen omfattar således områden med känslig landskapsbild, särskilt värdefulla naturmiljölandskap och kulturmiljövärden med hög känslighet.

Bedömning av risk för påverkan på känsliga områden

Vattentjänstplanen omfattar hela Mörbylånga kommun, men är ett strategiskt planeringsdokument som i sig inte innebär någon risk för påverkan på känsliga områden. Risk för påverkan hanteras istället i nästa skede, till exempel i samband med projektering och beslut om nya verksamhetsområden för vattentjänsterna. Vattentjänstplanen bedöms därför inte utgöra en betydande risk för påverkan på känsliga områden.

1.4. Risk för allvarliga olyckor

Beskrivning av risker och eventuell påverkan

Vattenförekomster och vattentäkter behöver skyddas mot föroreningar som orsakas av punktutsläpp och diffusa föroreningskällor liksom akuta olyckshändelser. För en vattentäkt i drift kan den direkta konsekvensen av en förorening bli att tälten blir obrukbar för en kortare eller längre tid.

Föroreningar kan medföra stora kostnader i form av saneringsåtgärder, rening av dricksvatten, överföringsledningar eller ersättning till industrier och sjukhus som är beroende av vatten av hög kvalitet för sin verksamhet. Det är därför viktigt att skydda vattenförekomster och vattentäkter mot föroreningar genom aktuella skyddsföreskrifter och genom att reservvatten eller nödvatten finns att tillgå.

Aktiva vattentäkter i kommunen omfattas sedan tidigare av vattenskyddsområden. Vattentjänstplanen identifierar dock behovet av revidering och översyn av skyddsföreskrifter och vattenskyddsområden.

Vattenverk, reningsverk och pumpstationer kan påverkas av skyfall genom till exempel överbelastning och översvämning. Enligt de skyfallskarteringar som redovisas i Dagvatten- och skyfallsplanen bedöms dock risken för allvarliga olyckor till följd av skyfall i nuläget inte vara betydande.

Bedömning av risk för allvarliga olyckor

Vattentjänstplanen bedöms inte utgöra en betydande risk för allvarliga olyckor. Planen bidrar istället till att förebygga allvarliga olyckor.

1.5. Gränsöverskridande miljöeffekter

Beskrivning av risk för gränsöverskridande miljöeffekter

Vattentjänstplanen är ett strategiskt styrdokument för Mörbylånga kommun. Planen bedöms inte påverka omkringliggande kommuner när det gäller till exempel

vattenskyddsområden och efterlevnad av miljökvalitetsnormer i sjöar och vattendrag. Inte heller när det gäller betydande risk för allvarliga olyckor.

Bedömning av risk för betydande miljöeffekter i andra länder

Vattentjänstplanen riskerar inte att ge upphov till gränsöverskridande miljöeffekter, som kan ha påverkan utanför kommunens eller Sveriges gränser.

1.6. Betydelse för andra planers miljöpåverkan

Beskrivning av betydelse för andra planers miljöpåverkan

Vattentjänstplanen bedöms inte påverka, men har tydliga kopplingar, till andra kommunala planer och styrande dokument. Dessa har i vissa fall utgjort underlag till vattentjänstplanen.

En ny kommuntäckande översiktsplan (ÖP 2045) har tagits fram. Den är på samråd under våren 2025. Ingen direkt påverkan på översiktsplanen bedöms i dagsläget.

När det gäller regionala planer bedöms vattentjänstplanen ha koppling till den Regionala vattenförsörjningsplanen, men någon direkt påverkan bedöms inte finnas. I övrigt ses inga tydliga kopplingar eller potentiella konflikter till regionala planer.

Bedömning av betydelse för andra planers miljöpåverkan

Vattentjänstplanen bedöms inte påverka andra planers miljöpåverkan.

1.7. Miljöeffekternas omfattning

Beskrivning av miljöeffekternas sannolika omfattning

Miljöeffekterna som Vattentjänstplanen bidrar med är i huvudsak positiva.

Bedömning av miljöeffekternas sannolika omfattning

Vattentjänstplanens negativa påverkan på miljöeffekterna bedöms vara liten.

1.8. Möjlighet att avhjälpa miljöeffekter

Beskrivning av i vilken utsträckning det är möjligt att avhjälpa sannolika miljöeffekter

Vattentjänstplanen beskriver åtgärder som syftar till att avhjälpa flera sannolika miljöeffekter.

Bedömning av i vilken utsträckning det är möjligt att avhjälpa sannolika miljöeffekter

Vattentjänstplanen bedöms kunna bidra till att miljöeffekterna minskar.

1.9. Betydelse för hållbar utveckling

Beskrivning av hur detaljplanen kan bidra eller motverka till hållbar utveckling

Vattentjänstplanen bedöms kunna bidra till en hållbar utveckling av Mörbylånga kommun planen fokuserar på utveckling av vattentjänsterna ur ett hållbart perspektiv.

Bedömning av i vilken utsträckning detaljplanen kan motverka hållbar utveckling

Risken bedöms vara liten.

1.10. Planen som förutsättning för vissa typer av etableringar, verksamheter eller åtgärder

Möjliggör detaljplanen för någon verksamhet som räknas upp i bilaga till Miljöbedömningsförordningen (SFS 2017:966)?

Vattentjänstplanen möjliggör inte för någon verksamhet som omfattas av Miljöbedömningsförordningen (SFS 2017:966).

Bedömning av påverkan på omfattningens och verksamhetstypens påverkan

Vattentjänstplanen berör inga verksamheter, påverkan bedöms därför vara liten.